

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

INDRĖ NORKUTĖ
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

KYŠININKAVIMO KRIMINOLOGINĖ CHARAKTERISTIKA LIETUVOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. Dr. Alfredas Kiškis

Vilnius, 2026

TURINYS

IVADAS.....	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	8
1. KYŠININKAVIMO NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ SAMPRATA.....	9
2. KYŠININKAVIMO NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ RAIŠKA.....	17
3. ASMENŲ ĮTARIAMŲ (KALTINAMŲ) KYŠININKAVIMU CHARAKTERISTIKA.....	31
4. KYŠININKAVIMO NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ VEIKSNIAI.....	39
5. KYŠININKAVIMŲ KONTROLĖ IR PREVENCIJA.....	48
6. EMPIRINIO TYRIMO REZULTATŲ APIBENDRINIMAS IR ANALIZĖ.....	59
6. 1. Empirinio tyrimo metodika.....	59
6. 2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė.....	60
IŠVADOS.....	74
PASIŪLYMAI.....	76
LITERATŪRA.....	77
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	85
SANTRAUKA.....	86
SUMMARY.....	88
PRIEDAI.....	90
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	95

IVADAS

Tiriama problema. Kyšininkavimas¹ yra viena iš pavojingiausių korupcijos formų, daranti žalą valstybės valdymo skaidrumui, teisingumui ir visuomenės pasitikėjimui institucijomis. Nors kyšininkavimo reiškinyje Lietuvoje draudžiamas įstatymais, kyla klausimų dėl jo raiškos, dalyvių tipinių savybių, veiksmų bei veiksmingų prevencijos priemonių. Trūksta kompleksinio kriminologinio vertinimo, kuris leistų sistemiškai apžvelgti šių nusikalstamų veikų ypatumus. Atsižvelgiant į tai, keliamas klausimas, kokie yra kyšininkavimo nusikalstamų veikų kriminologiniai ypatumai Lietuvoje?

Baigiamojo darbo aktualumas. Kyšininkavimas yra vienas pagrindinių iššūkių, su kuriais susiduria verslas visame pasaulyje. Nepaisant tarptautinių pastangų mažinti korupciją, ši problema tebėra giliai įsišaknijusi verslo praktikoje, ypač šalyse, kur sisteminė korupcija laikoma „savaime suprantamu dalyku“². Jaučiama konkurencija dėl pelningų verslo galimybių stipriai spaudžia įmones, todėl kyšių davimas laikomas neišvengiama verslo dalimi. Kyšiai padeda užsitikrinti klientų lojalumą, laimėti konkursus ir išsaugoti įmonės pelningumą. Kartais tai tampa pastovia praktika, kur verslininkai didina kyšius siekdami išlaikyti ryšius³. Šis veiksmas tarptautiniuose dokumentuose laikomas viena svarbiausių nusikalstamos korupcijos apraiškų. Jungtinių Tautų konvencijoje prieš korupciją nurodoma, kad kyšininkavimas gali būti tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuje, ir tai laikoma neteisėtu pranašumo suteikimu ar gavimu⁴.

Nors verslininkai dažnai vertina kyšininkavimą kaip neišvengiamą priemonę siekiant išlikti konkurencingoje rinkoje ir užtikrinti įmonės pelningumą, ilgalaikėje perspektyvoje ši praktika daro priešingą poveikį. Tokia veikla kenkia įmonės finansiniam stabilumui, sumažina konkurencingumą, naikina komandinę etiką ir reputaciją. Nuolat remiantis kyšiais, įmonė tampa priklausoma nuo neetiškų sandorių, o tai galiausiai atbaido sąžiningus klientus, mažina darbuotojų lojalumą ir silpnina jos pozicijas rinkoje⁵. Kyšininkavimas viešajame sektoriuje laikomas itin žalingu reiškiniu, kadangi jis iškreipia sąžiningą konkurenciją, nukreipia viešąsias lėšas nuo svarbiausių paslaugų, silpnina

¹ Kyšininkavimu šiame darbe laikomos nusikalstamos veikos, numatytos LR BK 225 str. (kyšininkavimas) ir LR BK 227 str. (papirkimas).

² Nadiatus Salama ir Nobuyuki Chikudate, „Unpacking the Lived Experiences of Corporate Bribery: A Phenomenological Analysis of the Common Sense in the Indonesian Business World“, *Social Responsibility Journal* 18, 6 (2022): 1300–1313, <https://doi.org/10.1108/SRJ-06-2021-0232>

³ Ibid, 1.

⁴ Yunusjon Yusubboevich Isomiddinov, „Problems of Defining the Concept of Corruption and Its Content: A Philosophical Analysis“, *International Journal of Health Sciences* 6, S4 (2022): 849–857, <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6nS4.5416>.

⁵ Tetiana Momot, Nataliia Chekh, Sergii Prylypko, Olena Filonych ir Oleksandr Cherednychenko, „Corruption in Business: Motives and Influence on Shadow Economy“, *Business: Theory and Practice* 24, 1 (2023): 206–215, <https://doi.org/10.3846/btp.2023.17365>.

teisės viršenybę ir kelia grėsmę nacionaliniam saugumui⁶. Kyšininkavimas prieštarauja socialinio teisingumo principui, nes neskatina efektyvaus ir sąžiningo išteklių paskirstymo. Dėl to kyšininkavimo pasekmės dažnai dar labiau apsunkina nepasiturinčiųjų padėtį. Nors atskiri kyšiai gali atrodyti nereikšmingi valstybės BVP mastu, toks finansų perskirstymas gali turėti rimtų neigiamų padarinių visai ekonomikai⁷. Šis reiškinys turi žalingų pasekmių visuomenei, mažindamas pasitikėjimą viešosiomis institucijomis ir iškreipdamas sąžiningumo principus⁸.

Pagal tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2020“ duomenis⁹ 71 proc. (2023/2024 – 65 proc) Lietuvos gyventojų pritarė nuostatai, kad kyšis padeda spręsti problemas, o tai rodo vis dar stipriai įsitvirtinusią korupcijos toleranciją visuomenėje¹⁰. Lietuvos gyventojų pritarė nuostatai, kad kyšis padeda spręsti problemas, o tai rodo vis dar stipriai įsitvirtinusią korupcijos toleranciją visuomenėje. Todėl yra aktualu tyrinėti kyšininkavimo Lietuvoje raišką, jo veiksnius bei asmenų, įtariamų ar kaltinamų šiomis veikomis, kriminologines charakteristikas, siekiant pagerinti kyšininkavimo prevenciją ir kontrolę.

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištirimo lygis. Vu Thi Hong Nhung ir Nguyen Thi Hong Huon tyrė kyšių davimo elgseną, ją lemiančius veiksnius bei kyšininkavimo poveikį įmonių veiklos rezultatams¹¹. Laurence Cockcroft straipsnyje nagrinėjama kyšininkavimo samprata, jos moraliniai ir kultūriniai aspektai bei istorinė raida, ypač pabrėžiant religinių tradicijų požiūrį į kyšius ir jų įtaką teisės aktų formavimuisi Vakarų pasaulyje¹². Kiti autoriai tyrė veiksnius, dėl kurių Nyderlandų viešųjų įstaigų pareigūnai ištraukia į kyšininkavimą, analizuodami individualius, organizacinius ir tarpasmeninius santykius apimančius veiksnius bei jų tarpusavio sąveiką¹³. Kitame tyrime buvo bandoma išsiaiškinti ar žmonės, turintys stiprų moralinį nusiteikimą, rečiau duoda ar priima kyšius.¹⁴ Esma Gaygisiz ir Timo Lajunen tyrė kaip tam tikri kultūriniai bruožai, asmenybės

⁶ UK Finance, „Anti-Bribery and Corruption Compliance: Definition of Public Officials“ (London: UK Finance, September 2021), <https://www.ukfinance.org.uk/system/files/Anti-Bribery-and-Corruption-Compliance-paper-FINAL.pdf>.

⁷ Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas, „Korupcija privačiame sektoriuje“ (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2020), [puslapis], <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcija-privaciam-sektoriuje.pdf>.

⁸ Lode De Waele, Kristina S. Weißmüller ir Arjen van Witteloostuijn, „Understanding Public Perceptions of Corruption in the European Union“, *Frontiers in Psychology* 12 (2021): 1–15, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.655964>.

⁹ „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ tyrimas (2020 m.), <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvs-korupcijos-zemelapis/7437>, žiūrėta 2026 m. gegužės 01 d.

¹⁰ „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ tyrimas (2023/2024 m.), <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvs-korupcijos-zemelapis/7437>, žiūrėta 2026 m. gegužės 01 d.

¹¹ Vu, Thi Hong Nhung, and Nguyen Thi Hong Huong. „Overview of Bribery Giving Behaviors: Determinants and Influence on Firm Performance“. *Ho Chi Minh City: HCMCOUJS–Economics and Business Administration* 12, no. 1 (2022): 84–91. <https://doi.org/10.46223/HCMCOUJS.econ.en.12.1.1953.2022>.

¹² Laurence Cockcroft, „Bribery in *Encyclopedia of Business and Professional Ethics*, ed. Deborah C. Poff and Alex C. Michalos, (Cham: Springer, 2020), 466–471.

¹³ Madelijne Gorsira, Wim Huisman, Adriaan Denkers ir Linda Steg, „Why Dutch Officials Take Bribes: A Toxic Mix of Factors“, *Crime, Law and Social Change* 75, Nr. 1 (2021): 45–72, <https://doi.org/10.1007/s10611-020-09919-w>.

¹⁴ Carmen Tanner, Stefan Linder, and Matthias Sohn, „Does Moral Commitment Predict Resistance to Corruption Experimental Evidence from a Bribery Game“, *PLoS ONE* 17, no. 1 (2022): e0262201, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262201>.

ypatybės ir šalių vidutinis intelekto koeficientas (IQ) yra susiję su tuo, kiek korupcija yra paplitusi įvairiose šalyse. Jie taip pat aiškinosi, ar ši ryšį paaiškina šalių ekonominė padėtis (BVP vienam gyventojui), t. y. ar turtingesnės šalys natūraliai turi mažiau korupcijos.¹⁵ Naci Mocan darbe buvo siekiama išsiaiškinti korupcijos paplitimą ir ją lemiančias priežastis, analizuojant, kas didina tikimybę, jog iš asmens bus pareikalauta kyšio¹⁶.

Sigita Rackevičienė, Violeta Janulevičienė ir Liudmila Mockienė nagrinėjo, kaip korupcijos sąvokos ir su ja susiję terminai (pvz., kyšininkavimas) yra vartojami ir apibrėžiami tarptautiniuose dokumentuose bei Lietuvos teisės aktuose.¹⁷ Kitame darbe tos pačios autorės gilinosi į kyšininkavimo sąvokos konceptualizavimą ir terminologinius atitikmenis tarptautiniuose (JT ir Europos Tarybos konvencijose) bei nacionaliniuose (JK, Lietuvos ir Rusijos) teisės aktuose, išryškindamos skirtumus tarp viešojo ir privataus sektoriaus bei aktyvaus ir pasyvaus kyšininkavimo formų¹⁸. Oleg Fedosiuk straipsnyje nagrinėjama neturtinio kyšio sąvoka ir jos neaiškumas teisėje. Autorius siūlo kriterijus, kada tokia nauda gali būti laikoma kyšiu, ir pateikia pasiūlymus, kaip patikslinti teisės normas, kad jos geriau atitiktų teisėtumo principą¹⁹. Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas tyrė korupcijos privačiame sektoriuje sampratą, jos skirtumus nuo viešojo sektoriaus korupcijos, analizavo šio reiškimo žalą bei vertino galimas teises ir savireguliacijos priemones problemai spręsti Lietuvoje²⁰. Tačiau mokslinių darbų, kuriuose būtų tyrinėti kyšininkavimo Lietuvoje kriminologiniai aspektai naujaisiu laikotarpiu, nepavyko rasti.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Šiame darbe kyšininkavimo reiškinys tiriamas Lietuvos mastu, pasitelkiant kriminologinę analizę ir remiantis naujausiais duomenimis 2019-2024 metų laikotarpio. Mokslinis naujumas pasireiškia tuo, kad atliekamas kompleksinis kyšininkavimo Lietuvoje kriminologinių aspektų tyrimas, apimantis šios nusikalstamos veikos sampratą, raišką, su ja susijusių asmenų kriminologines charakteristikas, nusikalstamo elgesio veiksnius bei esamų prevencijos ir kontrolės priemonių vertinimą. Skirtingai nei dauguma tyrimų, apsiribojančių teisiniu

¹⁵ Esma Gaygisiz and Timo Lajunen, „Cultural Values, National Personality Characteristics, and Intelligence as Correlates of Corruption: A Nation Level Analysis, *Heliyon* 8, no. 5 (2022)“: e09506, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09506>.

¹⁶ Naci Mocan, „What Determines Corruption? International Evidence from Microdata, *Economic Inquiry* 46, no. 4 (2008): 493–510“, <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2007.00107.x>.

¹⁷ Sigita Rackevičienė, Violeta Janulevičienė, ir Liudmila Mockienė, „Hyper-Hyponymy of Corruption Terms in International Conventions and Lithuanian Legal Acts“, in „Drivers for Progress in the Global Society: The 5th European Interdisciplinary Forum 2017 (EIF 2017)“, ed. Agota Giedrė Raišienė and Yuriy Bilan (Bologna: Editografica, 2018), 231–241.

¹⁸ Sigita Rackevičienė, Violeta Janulevičienė ir Liudmila Mockienė, „Circumnavigating Non-Equivalence in Legal Languages: A Trilingual Case Study of Generic-Specific Concepts and Terms“, *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes* 7, no. 1 (2019): 1–16, <https://doi.org/10.22190/JTESAP1901001R>

¹⁹ Oleg Fedosiuk, „Neturtinio kyšio samprata teisinio apibrėžtumo principo šviesoje“, *Jurisprudencija* 27, nr. 1 (2020): 1–17, <https://doi.org/10.13165/jur-20-27-1-01>.

²⁰ Ibid, 6.

reguliavimu, šiame darbe siekiama pateikti išsamesnį ir empiriniais duomenimis pagrįstą kyšininkavimo reiškinių kriminologinį vaizdą Lietuvoje.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šis darbas gali padėti geriau suprasti, kaip kyšininkavimas pasireiškia Lietuvoje – kokios jo formos, kas dažniausiai į tai įsitraukia ir kokie yra pagrindiniai veiksniai. Surinkta ir išanalizuota informacija gali būti naudinga tiems, kurie dirba korupcijos prevencijos srityje ar siekia gerinti kovos su korupcija kontrolės priemones. Taip pat darbas prisideda prie platesnio požiūrio į kyšininkavimą kaip į visuomeninę problemą, kurią galima spręsti ne tik teisinėmis, bet ir kitomis priemonėmis.

Baigiamojo darbo originalumas. Pasireiškia empirinės informacijos rinkimu apie asmenines kyšininkavimo patirtis, kurios retai kada analizuojamos kiekybiškai ir kokybiškai vienu metu. Skirtingai nei ankstesni tyrimai, orientuoti į teisinę analizę ar kyšininkavimo suvokimo indeksus, šiame darbe kompleksiskai gilinamasi į kyšininkavimo kriminologinius aspektus. Darbas parašytas savarankiškai, remiantis naujausiais tyrimų duomenimis.

Tyrimo tikslas – atskleisti kyšininkavimo kriminologinę charakteristiką Lietuvoje ir pateikti siūlymų kyšininkavimo prevencijai bei kontrolei.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti kyšininkavimo nusikalstamų veikų sampratą.
2. Išanalizuoti 2019-2024 m. laikotarpiu padarytų kyšininkavimo nusikalstamų veikų raišką Lietuvoje.
3. Aptarti asmenų įtariamų (kaltinamų) kyšininkavimu charakteristiką.
4. Nustatyti pagrindinius kyšininkavimo nusikalstamų veikų veiksnius.
5. Įvertinti kyšininkavimo prevencijos ir kontrolės priemones Lietuvoje.
6. Atlikti empirinį tyrimą, kuris padės ištirti priežastis, dėl kurių asmenys duoda ir ima kyšius bei išsiaiškinti veiksnius, sulaikančius nuo šių veiksmų.

Tyrimo metodika. Baigiamajame darbe naudoti šie metodai: mokslinės literatūros analizė, statistinės ir lyginamosios analizės, aprašomasis, apibendrinimo bei anketinės apklausos metodas. Mokslinės literatūros analizės metodas naudotas nagrinėjant kyšininkavimo nusikalstamų veikų sampratą. Statistinės ir lyginamosios analizės metodas naudotas aptariant kyšininkavimo nusikalstamų veikų raišką. Gauti registruoto kyšininkavimo nusikalstamų veikų duomenys apibendrinti naudojant apibendrinimo metodą. Aprašomasis metodas panaudotas pristatant asmenų, įtariamų ar kaltinamų kyšininkavimu charakteristiką. Anketinės apklausos metodas, apibendrinimo metodas, panaudoti empirinio tyrimo metu, tiriant priežastis, dėl kurių duodami ir imami kyšiai bei veiksnius, sulaikančius nuo šių veiksmų. Apibendrinimo metodas panaudotas pateikiant išvadas.

Tyrimo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, šeši skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje nagrinėjama kyšininkavimo nusikalstamų veikų samprata. Antrajame skyriuje aptariama kyšininkavimo nusikalstamų veikų raiška 2019-2024 m. Trečiajame skyriuje pristatoma asmenų, įtariamų ar kaltinamų kyšininkavimu, charakteristika. Ketvirtajame skyriuje analizuojami vidiniai ir išoriniai veiksniai, turintys įtakos kyšininkavimo atsiradimui bei paplitimui. Penktajame skyriuje apžvelgiama kyšininkavimo kontrolė ir prevencija. Šeštajame darbo skyriuje pristatoma empirinio tyrimo metodika ir gauti rezultatai.

Ginamieji teiginiai.

1. Didelė dalis visuomenės kyši Lietuvoje vis dar supranta kaip „padėkos“ ar „dovanos“ ženklą, nelaiko to kyšiu, todėl efektyvi kyšininkavimo prevencija šalyje yra būtina, siekiant užtikrinti visuomenės suvokimą, skaidrumo politikos stiprinimą bei sisteminių priežasčių šalinimą. Ne bausmių griežtinimas, o stipri ir efektyvi prevencija ir kontrolė yra kelias į sisteminių kyšininkavimo nusikalstamų veikų mažinimą ir visuomenės švietimą.
2. Nusikalstamumo statistiniai duomenys rodo, jog kyšininkavimas labiau paplitęs viešajame sektoriuje, kur asmenys turi sprendimų priėmimo galią, dažniausiai didelę darbo patirtį ir ryšius, kurie įtakoja kyšininkavimą, tačiau reikėtų nepamiršti ir privataus sektoriaus, kurio sąžininga veikla, priimami sprendimai, turėtų būti tiek pat svarbūs visuomenėje, kaip ir viešojo sektoriaus darbuotojų, todėl stipri, griežta, efektyvi ir pastovi šių sektorių kontrolė yra svarbus kriterijus, siekiant sumažinti kyšininkavimo nusikalstamų veikų rodiklius Lietuvoje.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

LR BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

IRD – Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos

BVP – bendras vidaus produktas

ES – Europos Sąjunga

STT – Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba

1. KYŠININKAVIMO NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ SAMPRATA

Kyšininkavimas – viena iš labiausiai paplitusių korupcijos formų²¹. Tai sudėtingas reiškinys, kurį lemia individualūs motyvai, organizacinė aplinka ir platesnis institucinės kultūros kontekstas.²² Kyšininkavimas ir korupcija dažnai suprantami kaip amoralaus ir nederamo elgesio formos. Vis dėlto antropologiniai tyrimai rodo, kad šių reiškinių ištakų galima ieškoti ankstyvose žmonių bendruomenėse. Tiek dovanos, tiek kyšiai čia atlieka tam tikrą socialinę funkciją ir yra grindžiami nerašytomis mainų taisyklėmis. Antropologų teigimu, tai neformalus apsikeitimo procesai, kurie gali pasireikšti tiek aktyviu kyšio davimu, tiek pasyviu jo priėmimu²³.

Istoriškai kyšininkavimas, kaip ir plačiau suprantama korupcija, buvo siejamas su moraliniu nuosmikiu ar visuomeninių normų irimu. Senovėje panašios sąvokos buvo vartojamos kalbant apie visuomenės suirutę – pavyzdžiui, kai skildavo gentys, nesutardavo valdovai ar įsipliekdavo nesutarimai šeimose. Šiandien kyšininkavimas yra viena iš dažniausiai pasitaikančių korupcijos formų, kuri apibrėžiama kaip neteisėtas atlygio siūlymas, priėmimas ar reikalavimas, siekiant paveikti sprendimus ar veiksmus, dažniausiai viešajame sektoriuje.²⁴

Kyšininkavimas – tai viena iš labiausiai paplitusių korupcijos formų, todėl jis dažnai pateikiamas bendruose kovos su korupcija dokumentuose. Civilinės teisės konvencijoje dėl korupcijos, 2 straipsnyje, pateikiama apibrėžtis, kuri puikiai tinka ir kyšininkavimui apibūdinti: „Kyšininkavimas – tai tiesioginis ar netiesioginis kyšio arba kito nepagrįsto atlygio ar pažado dėl tokio atlygio prašymas, siūlymas, davimas ar priėmimas, kuris iškreipia asmens, gaunančio kyšį ar pažadą dėl nepagrįsto atlygio, tinkamą bet kurios pareigos atlikimą ar reikalaujamą elgseną²⁵“.

2016 metų Jungtinių Tautų konvencijoje prieš korupciją nėra pateikiamas aiškus, vieningas korupcijos ar kyšininkavimo apibrėžimas, tačiau nurodomos pagrindinės korupcinės veikos formos, tarp jų ir kyšininkavimas. Konvencijoje išvardijamos nusikalstamos veikos, laikomos korupcinėmis: kyšio davimas ir gavimas, turto pasisavinimas ar iššvaistymas, neteisėtas turto naudojimas, piktnaudžiavimas pareigomis, neteisėtas praturtėjimas, taip pat kliudymas vykdyti teisingumą²⁶.

Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė (GRECO) yra pateikusi plačiai pripažįstamą kyšininkavimo sampratą, kuri tapo viena iš modernių šio reiškinio interpretacijų pagrindų. Pasak jų, kyšininkavimas apima ne tik tiesioginį neteisėtą atlygio davimą ar priėmimą, bet

²¹ Isomiddinov, „*Problems of Defining the Concept of Corruption and Its Content: A Philosophical Analysis*“

²² Waele, Weißmüller ir Witteloostuijn, „*Understanding Public Perceptions of Corruption in the European Union*“

²³ Isomiddinov, „*Problems of Defining the Concept of Corruption and Its Content: A Philosophical Analysis*“

²⁴ Isomiddinov, „*Problems of Defining the Concept of Corruption and Its Content: A Philosophical Analysis*“

²⁵ „Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos“, paskelbta „Valstybės žinios, 2002-12-31, Nr. 126-5733“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197963>

²⁶ Jungtinių tautų konvencija prieš korupciją, 2016. <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/united-nations-convention-against-corruption.html>

ir kitokį nederamą elgesį asmenų, kuriems pavestos atsakingos funkcijos viešajame ar privačiame sektoriuje. Tai gali būti valstybės pareigūnai, privatūs darbuotojai, nepriklausomi atstovai ar kitais teisiniais santykiais susiję asmenys, veikiantys taip, kad naudą gautų jie patys arba kiti asmenys²⁷.

Ragauskas (2019) atkreipia dėmesį, kad kyšininkavimas nėra vien tik teisinė problema. Jo pasireiškimas priklauso nuo šalies teisinės sistemos, kultūrinių normų, viešojo administravimo ypatumų ir visuomenėje nusistovėjusių elgesio modelių. Todėl šio reiškinio mažinimas turi būti siejamas su konkrečiu valstybės kontekstu. Kitaip tariant, priemonės turi būti parenkamos ne formaliai, o įvertinus, kaip kyšininkavimas iš tikrųjų pasireiškia praktikoje²⁸.

Šiaurės Amerikos centrinių lygumų tyrėjai kyšininkavimą aiškina kaip tokį valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens elgesį, kuris nederą su jam nustatytais įgaliojimais ar etikos normomis. Kitaip tariant, problema atsiranda tada, kai pareigos naudojamos ne viešajam interesui, o asmeninei ar kitų asmenų naudai gauti. Tokiu atveju nukenčia ne tik konkreti situacija, bet ir valstybės interesai²⁹. Panašiai šį reiškinį vertina ir Margarit su bendraautoriais. Jie pabrėžia, kad kyšininkavimas dažniau įsitvirtina ten, kur tarp paslaugą teikiančio ir ją gaunančio asmens yra aiški nelygybė. Kai vienas žmogus labai priklauso nuo kito sprendimo, atsiranda daugiau sąlygų neteisėtiems susitarimams³⁰. Lietuvos statistiniai duomenys šią tendenciją patvirtina – 2019–2024 m. daugiausia įtariamųjų kyšininkavimu buvo viešojo sektoriaus darbuotojai, turintys tiesioginį sprendimų priėmimo ar kontrolės vaidmenį³¹. Tuo tarpu Desierto (2025) tyrime pabrėžiama, jog kyšininkavimo atvejų dažnumą gali lemti ne tik individualūs interesai, bet ir platesni ekonominiai veiksniai, nes kyšis neretai tampa alternatyvia „mokėjimo forma“ už paslaugas situacijose, kai formali sistema stringa. Šios įžvalgos leidžia daryti prielaidą, kad Lietuvos duomenys atspindi bendresnį modelį, kai kyšininkavimas kyla tiek iš asmeninių, tiek iš struktūrinių priežasčių³². Aptarus tarptautinę kyšininkavimo sampratą, toliau analizuojama, kaip šis reiškinys apibūrinamas Lietuvos teisės aktuose.

Pats terminas „kyšininkavimas“ reiškia nusikalstamą veiką, kuria pažeidžiamos valstybės tarnybos sąžiningumo ir nepaperkamumo principai, taip pat viešųjų paslaugų teikimo skaidrumas. Visuotinės lietuvių enciklopedijos duomenimis, kyšininkavimu laikomas kyšio – tai yra pinigų, turto

²⁷ Šaltupytė, E. (2020) „Korupcija, kaip tarptautinės žmogaus teisių teisės pažeidimas“ (Doctoral dissertation, Vilniaus universitetas). <https://epublications.vu.lt/object/elaba:69377773/>

²⁸ Ragauskas, P. (2019). „Korupcijos privačiame sektoriuje (private-to-private corruption) daroma žala“, https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcijos_privaciam_sektoriuje_daroma_zala.pdf

²⁹ Emerson, M., Hriptievschi, N., Kalitenko, O., Kovziridze, T., & Prohnitchi, E. (2017). Anti-Corruption Policies in Georgia, Moldova and Ukraine. *Pobrane z: http://www.3dcftas.eu*. <https://crjm.org/wp-content/uploads/2017/10/Anti-corruption-policies-Georgia-Moldova-Ukraine-02.10.07.pdf>

³⁰ Nastase, P. (2020). The crime of bribery. *EIRP Proceedings*, 15(1).

³¹ Informatikos ir ryšių departamentas prie LR VRM. (2024) „Duomenys apie asmenis, įtariamus padarius nusikalstamas veikas pagal LR BK 225 straipsnį 2019–2024 m.“ Nusikalstamų veikų žinybinis registras. <https://ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.NU>

³² Desierto, D. A. (2025). A model of theft and bribery. *Economica*. <https://doi.org/10.1111/ecca.70003>

ar kitokios naudos – tiesioginis ar netiesioginis siūlymas, davimas, pažadėjimas, sutikimas priimti arba reikalavimas mainais už tam tikrą veikimą ar neveikimą, susijusį su asmens pareigomis. Ši veikla gali būti vykdoma tiek valstybės tarnautojų, tiek privačių asmenų, jei jų sprendimai turi įtakos viešiesiems interesams³³. Valstybės tarnautojams prilyginti asmenys – tai fiziniai asmenys, kuriems teisės aktai yra suteikę viešojo administravimo ar viešąsias funkcijas (pvz., valstybės ar savivaldybių įmonių, viešųjų įstaigų vadovai, notariai, antstoliai). Jiems taikomi tokie patys sąžiningumo ir nepaperkamumo reikalavimai kaip ir valstybės tarnautojams³⁴. Problema ta, kad praktikoje ne visada aiškiai atskiriama, kurie asmenys laikomi prilygintais valstybės tarnautojams³⁵, todėl kyla teisinių neapibrėžtumų, ypač sveikatos priežiūros ir švietimo sektoriuose.

Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programoje nurodoma, kad kyšininkavimas – tai valstybės tarnautojų ar jiems prilygintų asmenų veiksmai, kai, piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi ar viršijant įgaliojimus, tiesiogiai ar netiesiogiai siekiama turtinės ar kitokios naudos sau ar kitam asmeniui, taip pat priimama tokia nauda (dovana, pažadas, privilegija). Šis apibrėžimas atitinka kyšininkavimo esmę – kyšio priėmimą ar reikalavimą už tarnybinius sprendimus³⁶.

Kyšininkavimas pagal LR BK 225 straipsnį apima pasyviąją veiką – kyšio reikalavimą, susitarimą priimti, pažadą ar priėmimą. Tuo tarpu papirkimas pagal LR BK 227 straipsnį – tai aktyvioji forma, kai asmuo siūlo, pažada duoti arba duoda kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui. Teismų praktikoje šios veikos nagrinėjamos atskirai, tačiau dažnai jos pasireiškia kartu³⁷.

Remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225 straipsniu, kyšininkavimas yra kriminalizuojama pasyvioji kyšininkavimo forma, kuri taikoma valstybės tarnautojams arba jiems prilygintiems asmenims. Pagal šią nuostatą valstybės tarnautojas gali būti patrauktas atsakomybėn už kyšio priėmimą, reikalavimą, provokavimą duoti kyšį ar pažadą jį priimti tiek už teisėtą, tiek neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant tarnybą. Baudžiamoji atsakomybė priklauso nuo kyšio vertės bei veikimo teisėtumo – nuo baudos ar arešto iki laisvės atėmimo padidinant iki penkerių, septynerių ar net aštuonerių metų, atsižvelgiant į aplinkybes ir kyšio apimtį³⁸. Ši teisinė reglamentacija pabrėžia,

³³Kyšininkavimas. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2007. <https://www.vle.lt/straipsnis/kyšininkavimas/>

³⁴ LR BK 9 str. („Priėmimo į valstybės tarnautojų pareigas reikalavimai“). <https://www.infolex.lt/ta/17188:str9>

³⁵ LR BK 230 str. („Valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens sąvoka“). <https://www.infolex.lt/ta/66150:str230>

³⁶ Lietuvos Respublikos Seimas. (2015, kovo 10 d.). „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“ (Nut. Nr. XII-1537). <https://www.e-tar.lt/mobile/legalAct.html?lang=lt&documentId=25c529d0cbcd11e4aaa0e90fce879681>

³⁷ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. (2021). *Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (BK XXXIII skyrius) apžvalga (I dalis)*. <https://www.lat.lt/lat-praktika/lat-praktikos-tam-tikrose-teises-srityse-apzvalgos/audziamuju-bylu-apzvalgos/68>

³⁸ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 225 straipsnis (2017 m. redakcija, įsigaliojo nuo 2025 m. gegužės 21 d.). <https://www.infolex.lt/ta/66150:str225>

kad kyšininkavimas apima ne tik tikros finansinės naudos priėmimą, bet ir pažadą ar reikalavimą dėl tokios naudos, realizuojamą per tarpininkus arba tiesiogiai. Įstatymas aiškiai išskiria smulkų kyšininkavimą ir didelės vertės atvejus, kai sankcijos yra griežtesnės. Smulkus kyšininkavimas paprastai apibrėžiamas kaip atvejai, kai kyšio vertė neviršija vieno MGL, kuris šiuo metu yra 50 eurų³⁹. Tačiau vien tik ši suma ne visada padeda aiškiai atskirti, kur baigiasi dovana ir prasideda kyšis. Praktikoje dažnai kyla klausimų dėl vadinamųjų „padėkos dovanų“. Pavyzdžiui, ar nedidelė dovana gydytojui yra tik dėkingumo išraiška, ar jau nusikalstama veika. Teismų praktikoje akcentuojama, kad svarbiausia yra ne dovanos dydis, o jos paskirtis – ar ji susijusi su konkrečiu sprendimu ar veiksmu. Kaip pažymima ir moksliniuose tyrimuose, dovana paprastai nėra siejama su tarnybine veikla, o kyšis visada turi tikslą kažką paveikti⁴⁰. Dėl to net ir nedidelė vertė savaime nereiškia, kad veika nėra pavojinga⁴¹.

Remiantis dokumentu *Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (BK XXXIII skyrius) apžvalga (I dalis)*, Lietuvos teismų praktikoje pabrėžiama, kad kyšininkavimo nusikalstamos veikos sudėtis gali būti laikoma baigta dar iki faktiško kyšio gavimo. Baudžiamoji atsakomybė kyla net ir tuo atveju, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo tik pažada priimti kyšį, susitaria jį priimti arba kyšio reikalauja. Svarbiausias kriterijus – aiškus ketinimas gauti neteisėtą atlygį mainais už veiksmus ar neveikimą vykdant tarnybines pareigas. Tokia teismų pozicija atskleidžia, kad vertinant kyšininkavimo atvejus esminė reikšmė tenka subjekto valiai ir elgesio kryptingumui, o ne vien tik faktiniam pinigų ar kitos naudos perdavimui⁴².

Papirkimas, kuris numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 227 straipsnyje, yra laikomas aktyviaja kyšininkavimo forma, nes šiuo atveju iniciatyva kyšininkavimo procese kyla iš kyšio davėjo. Kitaip tariant, atsakomybė taikoma tam asmeniui, kuris siūlo, pažada arba duoda kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, siekdamas paveikti jo sprendimus ar veiksmus. Svarbu tai, kad atsakomybė atsiranda ne tik tada, kai kyšis faktiškai perduodamas, bet ir tada, kai jis tik pasiūlomas, pažadamas ar susitariama duoti kyšį. Tai rodo, kad įstatymų leidėjas siekia užkirsti kelią kyšininkavimui dar ankstyvoje stadijoje, vertindamas pavojingu jau patį bandymą inicijuoti tokius neteisėtus susitarimus⁴³.

³⁹Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimo Nr. 1031 „Dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ pakeitimo, 2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. 707, Vilnius. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6a7b6680923a11e7a3c4a5eb10f04386>, žiūrėta 2026 m. balandžio 01 d.

⁴⁰Leonavičius, J. (2025). Korupcinių nusikalstamų veikų dalykas–kyšis. Tam tikri diskusiniai ir probleminiai klausimai. *Jurisprudencija*, 32(1), 224-245. DOI: 10.13165/JUR-25-32-1-11

⁴¹Leonavičius, J. (2025). Korupcinių nusikalstamų veikų dalykas–kyšis. Tam tikri diskusiniai ir probleminiai klausimai. *Jurisprudencija*, 32(1), 224-245. DOI: 10.13165/JUR-25-32-1-11

⁴²Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. (2021). „Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (BK XXXIII skyrius) apžvalga (I dalis)“. <https://www.lat.lt/lat-praktika/lat-praktikos-tam-tikrose-teises-srityse-apzvalgos/baudziamuju-bylu-apzvalgos/68>

⁴³ LAT apžvalga „Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams“, 2021.

Kalbant apie papirkimą, dažnai jis atsiranda ne dėl to, kad žmogus iš karto planuoja daryti nusikaltimą, o labiau dėl situacijos. Kai oficialūs keliai atrodo per sudėtingi ar užtrunka, atsiranda noras viską išspręsti paprasčiau. Desierto (2025) būtent ir pastebi, kad šiose situacijose kyšis tampa tarsi greitesnis sprendimas. Nors suprantama, kad tai nėra teisėta, vis tiek pasirenkamas toks kelias⁴⁴. Margarit ir kt. (2020) atkreipia dėmesį, „kad daug lemia ir tai, jog žmonės nėra lygūs – vienas turi sprendimo galią, kitas nuo jos priklauso“. Tokiose situacijose papirkimas tampa labiau tikėtinas. Ilgainiui tai gali kartotis ir virsti įprastesniu elgesiu, o ne vienkartinio atveju⁴⁵.

Kadangi Lietuvos Respublikos teisinė sistema kovą su kyšininkavimu grindžia tiek tarptautiniais įsipareigojimais, tiek nacionaliniu reguliavimu, labai svarbu, jog ši sąvoka būtų aiškiai apibrėžta Lietuvos teisės aktuose. Tik tada ji gali būti vienodai suprantama tiek teisėkūros procese, tiek antikorupcinėse iniciatyvose, tiek viešojo administravimo institucijų veikloje, tiek ir formuojant visuomenės teisinį suvokimą⁴⁶. Šią sampratą papildoma ir statistinių duomenų analizė, rodanti, kaip kyšininkavimas pasireiškia praktikoje Lietuvoje. Remiantis 2019–2024 m. duomenimis, kasmet fiksuota nuo 29 iki 37 įtariamųjų pagal LR BK 225 straipsnį⁴⁷, o tai leidžia matyti, kad kyšininkavimas išlieka nuosekliai pasitaikanti nusikalstama veika, nors bendra dinamika šiek tiek mažėjanti. Įtariamųjų socialinė struktūra atskleidžia, jog daugiausia tokių veikų padaro aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys bei valstybės sektoriaus darbuotojai, ypač teisėsaugos pareigūnai ir valstybės tarnautojai. Tai patvirtina, kad kyšininkavimas Lietuvoje nėra atsitiktinė ar „marginalinė“ problema, o veikiau susijęs su sprendimų priėmimo galia ir institucijų funkcijomis. Tokia situacija dera su tarptautinėmis įžvalgomis, kuriose akcentuojama, jog kyšininkavimas paprastai įsišaknija tose srityse, kur yra didžiausia valdžios koncentracija ir tiesioginis kontaktas tarp institucijų bei visuomenės⁴⁸. Lietuvos pavyzdys parodo, kad teisinė sąvoka ir praktinis reiškinyss papildo vienas kitą: teisės aktuose kyšininkavimas apibrėžiamas kaip viena iš centrinių korupcinės veiklos formų, o statistika leidžia įžvelgti, jog tai yra nuolat pasireiškianti nusikalstama praktika, turinti tiesioginę sąsają su viešojo sektoriaus funkcionavimu.

Teisinę sampratą papildo ir kyšininkavimo rūšių klasifikacijos, kurios leidžia geriau suprasti jo įvairovę.

⁴⁴ Desierto, D. A. (2025). A model of theft and bribery. *Economica*. <https://doi.org/10.1111/ecca.70003>

⁴⁵ Nastase, P. (2020). The crime of bribery. *EIRP Proceedings*, 15(1).

⁴⁶ Ragauskas, P. (2019) „Korupcijos privačiame sektoriuje (private-to-private corruption) daroma žala“ https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcijos_privaciam_sektoriuje_daroma_zala.pdf

⁴⁷ Informatikos ir ryšių departamentas prie LR VRM. (2024) „Duomenys apie asmenis, įtariamus padarius nusikalstamas veikas pagal LR BK 225 straipsnį 2019–2024 m.“ Nusikalstamų veikų žinybinis registras. <https://ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.NU>

⁴⁸ Rusdiana, E., Zaman, N., Darnela, L., & Hasanah, U. (2025). Preventing the politicisation of corruption crime law enforcement based on local wisdom. *Legality: Jurnal Ilmiah Hukum*, 33(1), 110-131. DOI: <https://doi.org/10.22219/ljih.v33i1.37429>

Kyšininkavimas dažnai suvokiamas kaip viena iš korupcijos formų, tačiau svarbu suprasti, kad tai yra konkreti nusikalstama praktika, turinti aiškius teisinius apibrėžimus ir pasekmes. Išgirdus žodį „kyšininkavimas“, dažniausiai kyla neigiamos asociacijos – tai reiškiny, kuris žeidžia visuomenės pasitikėjimą valdžia, teisingumu ir institucijomis. Norint iš tikrųjų suprasti kyšininkavimo esmę, neužtenka vien žinoti jo apibrėžimą – būtina analizuoti jo formas, atsiradimo priežastis ir poveikį valstybei bei visuomenei⁴⁹.

Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir Nacionalinėje kovos su korupcija programoje išskiriamos dvi pagrindinės kyšininkavimo formos – politinė ir administracinė. Politinis kyšininkavimas atsiranda tada, kai politinę galią turintys asmenys priima ar gauna naudą už sprendimus, paramą ar palankų elgesį. Tokiais asmenimis gali būti savivaldybių merai, tarybų nariai, Seimo ar Vyriausybės nariai. Ši kyšininkavimo forma ypač pavojinga todėl, kad ji tiesiogiai susijusi su valdžios sprendimais ir gali paveikti žmonių pasitikėjimą politine sistema. Tai dažnai susiję su pažadais dėl postų, finansavimo ar įtakos. Tuo tarpu administracinio pobūdžio kyšininkavimas paprastai būdingas žemesnės ar vidurinės grandies valstybės tarnautojams, kurie už neteisėtą atlygį tvarko dokumentus, išduoda leidimus, priima vaikus į ugdymo įstaigas ar sprendžia kitus administracinius klausimus⁵⁰.

Remiantis mokslininko A. J. Heidenheimerio klasifikacija, kyšininkavimas gali būti skirstomas į tris pagrindines rūšis: smulkųjį, rutiniškąjį ir įsisenėjusį. Smulkusis kyšininkavimas dažniausiai pasireiškia kasdienėse situacijose, kuriose kyšis yra nedidelės vertės – pavyzdžiui, gydytojui įteikiama šokolado plytelė ar kava už palankų dėmesį ar paslaugą. Šie atvejai dažnai laikomi „tradiciiniu padėkos ženklų“, nors iš esmės tai taip pat yra neteisėtas atlygis už tarnybinę veiklą. Šiai kategorijai taip pat galima priskirti atvejus, kai valstybės tarnautojai nežymiai nukrypsta nuo taisyklių, siekdami padėti pažįstamiems ar artimiesiems. Rutiniškasis kyšininkavimas yra labiau sisteminis ir paplitęs specifiniuose santykiuose – pavyzdžiui, kai dovanos, nepotizmas, politiniai įsipareigojimai ar sprendimų priėmimas tampa nuolatine praktika. Ši forma dažnai susijusi su tam tikromis pareigybėmis ar institucijomis, kuriose tokie mainai laikomi beveik įprasta dalimi veiklos. Trečioji rūšis yra įsisenėjęs kyšininkavimas. Jis būdingas toms visuomenėms, kuriose žmonėms trūksta aiškaus supratimo apie teisėtą ir neteisėtą elgesį, o neskaidrūs ryšiai tarp gyventojų ir valdžios atstovų tampa tarsi įprasta praktika. Heidenheimeris pažymi, kad tokiose visuomenėse, kuriose vis dar stiprūs tradiciniai „savininko ir kliento“ ryšiai, geresnes pažintis turintys asmenys gali gana atvirai

⁴⁹Rackevičienė, Janulevičienė ir Mockienė, „*Circumnavigating Non-Equivalence in Legal Languages: A Trilingual Case Study of Generic-Specific Concepts and Terms*“

⁵⁰Lietuvos Respublikos Seimas. (2015, kovo 10 d.) „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“ (Nut. Nr. XII-1537). <https://www.e-tar.lt/mobile/legalAct.html?lang=lt&documentId=25c529d0cbcd11e4aaa0e90f879681>

naudotis kyšininkavimo galimybėmis. Modernesnėse sistemose tokie veiksmai dažniau slepiami, nes stiprėja institucijų kontrolė, keičiasi visuomenės požiūris ir didėja pilietinis sąmoningumas⁵¹. Problema ta, kad smulkusis kyšininkavimas dažnai laikomas „tradicija“ ar socialiai priimtiniu elgesiu, nors teisiškai tai yra nusikalstama veika. Toks požiūris legitimizuoja nedideles korupcijos formas ir silpnina pasitikėjimą įstatymų laikymusi.

Nors kyšininkavimo rūšys teorijoje yra aiškiai išskiriamos, praktikoje jos dažnai nėra tokios griežtai atskirtos. Vienoje situacijoje gali pasireikšti keli skirtingi bruožai vienu metu. Pavyzdžiui, nedidelė „padėka“ gali atrodyti kaip smulkus kyšininkavimas, tačiau jei tai tampa pasikartojančiu dalyku, jau galima kalbėti ir apie rutinišką elgesį⁵².

Tiek A. J. Heidenheimeris, tiek kiti tyrėjai siūlo dar vieną kyšininkavimo skirstymą pagal visuomenės požiūrį ir tolerancijos lygį – į baltąjį, pilkąjį ir juodąjį kyšininkavimą. Baltasis kyšininkavimas apibūdinamas kaip atvejai, kai visuomenė kyšininkavimą toleruoja arba nevertina kaip neteisėto elgesio. Tokiose situacijose kyšio forma gali būti traktuojama kaip įprasta padėka ar tradicija. Pilkojo kyšininkavimo atveju visuomenėje nėra vieningos nuomonės – kas vieniems atrodo kaip teisėtas veiksmas ar abipusė paslauga, kitiems jau atrodo kaip netinkamas elgesys, susijęs su nepagrįstu pranašumu. Tuo tarpu juodasis kyšininkavimas yra griežtai smerkiamas – visuomenė jį atpažįsta kaip aiškų teisės pažeidimą, dažnai susijusį su didelėmis sumomis pinigų, įtakingų postų siekiu ar brangių materialinių vertybių įsigijimu mainais į neteisėtą naudą⁵³.

Nors dažniausiai kyšininkavimas siejamas su valdžios institucijomis ir viešuoju sektoriumi, jo apraiškų vis dažniau pasitaiko ir privačiame sektoriuje – versle, nevyriausybinėse organizacijose ir net švietimo įstaigose. Šiomis dienomis kyšininkavimas fiksuojamas net mokyklose ar darželiuose, kur konkurencija dėl vietų yra itin didelė. Tėvai kartais bando paveikti sprendimus duodami kyšius – pinigine forma ar materialinėmis dovanomis – siekdami užtikrinti savo vaikams patekimą į pageidaujamas ugdymo įstaigas⁵⁴.

Koncevičiūtė (2018) remiasi politikos profesoriaus J. S. Nye pateikta viešųjų pareigų samprata, kurioje pabrėžiama, kad „kyšininkavimas – tai elgesys, nukrypstantis nuo viešai suteiktų pareigų vykdymo principų, kai asmuo siekia asmeninės, šeimos ar grupinės naudos“. Toks elgesys būdingas tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje ir atspindi sąmoningą sprendimą pasinaudoti tarnybine padėtimi, siekiant neteisėto pranašumo. Koncevičiūtė taip pat pastebi, kad kyšininkavimas

⁵¹Flora, P., & Heidenheimer, A. J. (2017) „The historical core and changing boundaries of the welfare state. In Development of welfare states in Europe and America“ (pp. 17-34). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351304924>

⁵²Flora, P., & Heidenheimer, A. J. (2017) „The historical core and changing boundaries of the welfare state. In Development of welfare states in Europe and America“ (pp. 17-34). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351304924>

⁵³ Priya Raghbir and Shirley Bluvstein, "From Bribes to Bequests and Gifts to Gratuities: The Black, White, and Shades of Gray of How and Why Consumers Pay What They Want" Consumer Psychology Review 7, no. 1 (2024): 75–92. <https://doi.org/10.1002/arcp.1099>

⁵⁴Ragauskas, „Korupcijos privačiame sektoriuje (private-to-private corruption) daroma žala“

šiais laikais yra aktualus beveik visiems visuomenės sluoksniams – nuo valstybės tarnautojų iki verslo atstovų ir net eilinių darbuotojų. Kitaip tariant, su juo gali susidurti kiekvienas asmuo, nepriklausomai nuo pareigų ar padėties⁵⁵. Aptarus kyšininkavimo rūšis, būtina išanalizuoti šio reiškinio žalą tiek valstybei, tiek visuomenei.

Kyšininkavimas yra visuomenės pasitikėjimo išdavystė, kai siekiama asmeninės naudos kitų sąskaita. Daug žmonių su šiuo reiškiniu susiduria tiek kaip kyšio davėjai, tiek kaip jo gavėjai. Lankauskas ir Nikartas (2017) teigia, kad „tiek tie, kurie duoda, tiek tie, kurie priima kyšius, retai gailisi dėl savo veiksmų“. Anot jų, dauguma kyšininkavimą supranta kaip asmeninį sprendimą, o ne kažkokį nusikaltimą ar moralinį pažeidimą⁵⁶. Šią mintį patvirtina ir Lietuvos statistiniai duomenys: 2019–2024 m. daugiausia kyšininkavimu įtariamų asmenų buvo 40–59 metų amžiaus grupėje, t. y. aktyviausioje darbo rinkoje, kurioje kyšis suvokiamas kaip „greitesnio rezultato“ užtikrinimo priemonė⁵⁷. Probleminė yra ir viktimologinė dimensija – nors kyšininkavimo aukos yra tiek asmenys, tiek visa visuomenė, daugelis patys tampa kyšio davėjais, taip įtvirtindami neteisėto sandorio logiką.

Desierto (2025) pažymi, kad „kyšis dažnai tampa ne tik individualiu sprendimu, bet ir tam tikra neformalia sandorio forma, ypač kai formalios procedūros užtrunka arba nėra aiškiai veiksmingos⁵⁸“. Margarit ir kt. (2020) pabrėžia, kad šis reiškinys neatsiejamas nuo „socialinio konteksto – ten, kur egzistuoja galios asimetrija tarp paslaugos teikėjo ir gavėjo, kyšininkavimo tikimybė išauga“. Lietuvos duomenys dera su tarptautiniais pastebėjimais: nors visuomenėje kyšis dažnai pateisinamas kaip individualus pasirinkimas, iš tiesų jis atspindi platesnę socialinę ir institucinę aplinką, kurioje viešasis interesas nustumiamas į antrą planą⁵⁹. Problema kyla dėl to, kad ekonominė žala nėra lengvai pamatuojama: ji pasireiškia per išaugusias transakcijų sąnaudas, iškreiptą konkurenciją bei šešėlinės ekonomikos didėjimą, todėl visuomenėje kyšininkavimo padariniai dažnai nuvertinami.

Šiuolaikinėje visuomenėje kyšininkavimas neretai tampa priemone aplenkti kitus konkurencinėje kovoje – jis leidžia pasiekti norimų rezultatų greičiau ir paprasčiau, nei laikantis teisinių ar moralinių normų. Štaraitė (2022) atkreipia dėmesį, kad „tokio pobūdžio veiksmai atskleidžia pareigūnų atsakomybės stoką ir tarnybinių pareigų nepaisymą“. Kyšio priėmimas ar

⁵⁵ Koncevičiūtė, E. (2018) „*Role played by Recommendations of International Organisations in reducing Corruption in Lithuania: 2005–2015*“ (Doctoral dissertation, Mykolas Romeris universitetas). <https://vb.mruni.eu/object/elaba:31374354/>

⁵⁶ Lankauskas, M., & Nikartas, S. (2017) „Korupcija nevyriausybiname sektoriuje: politinė korupcija labdaros ir paramos fondų veikloje.“ *Teisės problemos*, 2(94), 87-114. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=593495>

⁵⁷ Informatikos ir ryšių departamentas prie LR VRM. (2024). „*Duomenys apie asmenis, įtariamus padarius nusikalstamas veikas pagal LR BK 225 straipsnį 2019–2024 m.*“ Nusikalstamų veikų žinybinis registras. <https://ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkinai/family.NU>

⁵⁸ Desierto, D. A. (2025). A model of theft and bribery. *Economica*. <https://doi.org/10.1111/ecca.70003>

⁵⁹ Nastase, P. (2020). The crime of bribery. *EIRP Proceedings*, 15(1).

davimas ne tik žeidžia viešojo sektoriaus vertybes – skaidrumą, sąžiningumą, padorumą – bet ir tiesiogiai griaua visuomenės pasitikėjimą valstybinėmis institucijomis⁶⁰.

Kai kyšininkavimas tampa įprasta praktika, mažėja pasitikėjimas tarp verslo partnerių, investuotojų bei visuomenės. Dokumente „Korupcijos privačiame sektoriuje daroma žala“ (2022) kalbama apie tai, kad korupcija versle pirmiausia sugadina sąžiningą konkurenciją. Vienos įmonės stengiasi dirbti tvarkingai, laikytis taisyklių, mokėti mokesčius, konkuruoti savo darbu ir kokybe. O kitos tuo metu bando eiti lengvesniu keliu – per pažintis, kyšius ar neoficialius susitarimus. Tada rinkoje atsiranda neteisybė, nes laimi nebūtinai tas, kuris dirba geriau, o tas, kuris turi daugiau ryšių arba moka „susitarti“. Labiausiai nuo to nukenčia nauji ir mažesni verslai, nes jie dažnai neturi tokių galimybių ir lieka silpnesnėje padėtyje. Dėl to mažėja pasitikėjimas ne tik verslu, bet ir visa sistema⁶¹. Lietuvos 2019–2024 m. duomenys taip pat rodo, kad kyšininkavimo atvejai pasitaiko ne tik viešajame, bet ir privačiame sektoriuje – tarp įtariamųjų buvo buhalterių ir kitose nevalstybinėse įmonėse dirbančių asmenų⁶². Tai patvirtina, kad net ir verslo aplinkoje kyšininkavimas gali tapti įrankiu siekiant pranašumo, o tokios tendencijos atskleidžia, jog problema yra sisteminė, apimanti tiek viešąjį, tiek privatų sektorių.

Apibendrinant galima teigti, kad kyšininkavimas – tai sudėtingas ir daugialypis reiškinys, apimantis tiek kyšio ėmimą (LR BK 225 str.), tiek kyšio davimą (LR BK 227 str.). Jis kenkia teisėtumui, ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, mažina visuomenės pasitikėjimą institucijomis bei silpnina demokratijos pagrindus. Kyšininkavimas gali pasireikšti tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje, o jo formos varijuoja nuo pavienių atvejų iki sisteminio pobūdžio veikų. Šiame darbe kyšininkavimas bus analizuojamas kaip abipusis procesas, apimantis tiek kyšio ėmimą, tiek davimą, todėl tolesniuose skyriuose nagrinėjami abu šio reiškinio aspektai.

2. KYŠININKAVIMO NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ RAIŠKA

Nusikalstamumo raiškos tyrinėjimo metu išskirtini šie nusikalstamumą apibūdinantys rodikliai: nusikalstamumo paplitimas, struktūra ir dinamika. Kiekybiškai nusikalstamumą apibūdina jo paplitimas, t. y. būklė ir lygis. Nusikalstamumo būklė - tai bendras padarytų nusikalstamų veikų skaičius per tam tikrą laikotarpį tam tikroje teritorijoje. Vertinant nusikalstamumo paplitimą šis rodiklis yra svarbus, tačiau dėl skirtingo šalies gyventojų skaičiaus jis neleidžia objektyviai palyginti

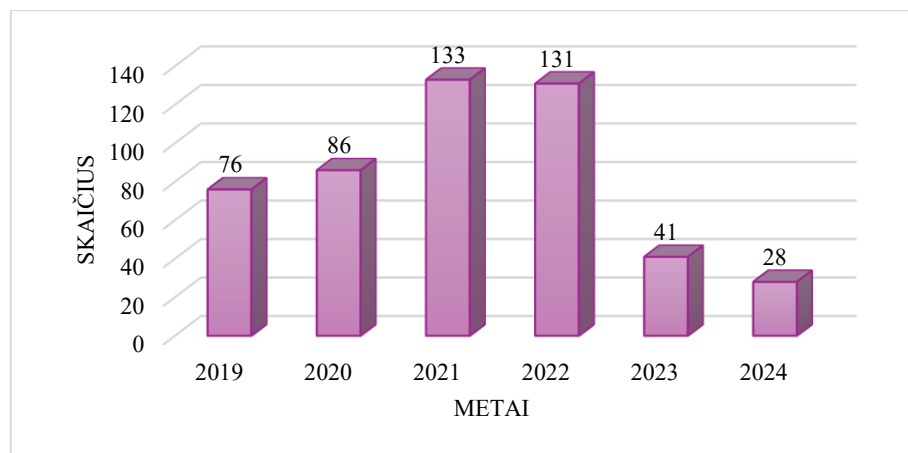
⁶⁰Štaraitė, S. (2022). „Pinigų plovimo prevencijos teisinis reguliavimas ir iššūkiai“ (Doctoral dissertation, Vilniaus universitetas). <https://epublications.vu.lt/object/elaba:175679226/>

⁶¹Ragauskas, „Korupcijos privačiame sektoriuje (private-to-private corruption) daroma žala“

⁶²Informatikos ir ryšių departamentas prie LR VRM. (2024). „Duomenys apie asmenis, įtariamus padarius nusikalstamas veikas pagal LR BK 225 straipsnį 2019–2024 m.“ Nusikalstamų veikų žinybinis registras. <https://ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.NU>

nusikalstamumo paplitimo skirtingose valstybėse ar skirtingu laikotarpiu, todėl analizuojamas ir nusikalstamumo lygis - tam tikroje teritorijoje, per tam tikrą laikotarpį padarytų nusikalstamų veikų ir tos teritorijos gyventojų skaičiaus santykis. Kriminologų teigimu, kokybiškai nusikalstamumą atspindi jo struktūra – rodiklis, atskleidžiantis vidinę nusikalstamumo sandarą, pvz., nusikalstamų veikų pasiskirstymą įvairiose gyventojų grupėse. O nusikalstamumo dinamika parodo kaip nusikalstamumo būklė, lygis ir struktūra kinta per tam tikrą laikotarpį⁶³.

Kyšininkavimo nusikalstamų veikų paplitimas Lietuvoje atskleistas apskaičiavus nusikalstamumo būklę ir lygį. Tikrąją nusikalstamumo būklę lemia užregistruotų ir latentinių nusikalstamų veikų suma. Latentinių nusikalstamų veikų skaičius gali būti 4-5 ar daugiau kartų didesnis už registruotą nusikalstamumą⁶⁴. Remiantis IRD duomenimis⁶⁵, užregistruotų nusikalstamų veikų, numatytų LR BK 225 straipsnyje skaičius laikotarpyje nuo 2019 m. iki 2024 m. sumažėjo kelis kartus (žr. 1 pav.⁶⁶).

1 pav. Užregistruotų nusikalstamų veikų, numatytų LR BK 225 str., skaičius 2019 – 2024 m.⁶⁷

2019 m. Lietuvoje užregistruota 76 veikos dėl kyšininkavimo⁶⁸, o 2024 m. jų registruota 2,7 karto mažiau – 28 nusikalstamos veikos. Išsiskiria 2021 m. užregistruota 133 veikos ir 2022 m. – 131 kyšininkavimo nusikalstamų veikų. Šis staigus nusikalstamų veikų skaičiaus padidėjimas gali būti siejamas ne su realiu korupcijos masto augimu, bet su aktyvesniu šių veikų atskleidimu, intensyvesne teisėsaugos institucijų kontrole bei pradėtais ar tęstais didelės apimties ikiteisminiais tyrimais. Nors

⁶³Mykolo Romerio universitetas, Kriminologija (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010), 126-133, <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/4d33b264-6aa9-4f11-ac9a-0bde3f4e0cca>.

⁶⁴Genovaitė Babacginaitė ir kt., Kriminologija, (Vilnius, 2010), 128, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/cd0ceacb-9f55-4bb9-b3a8-60d77e3b228a/content>.

⁶⁵Duomenys užsakyti darbo autorės iš IRD prie LR VRM.

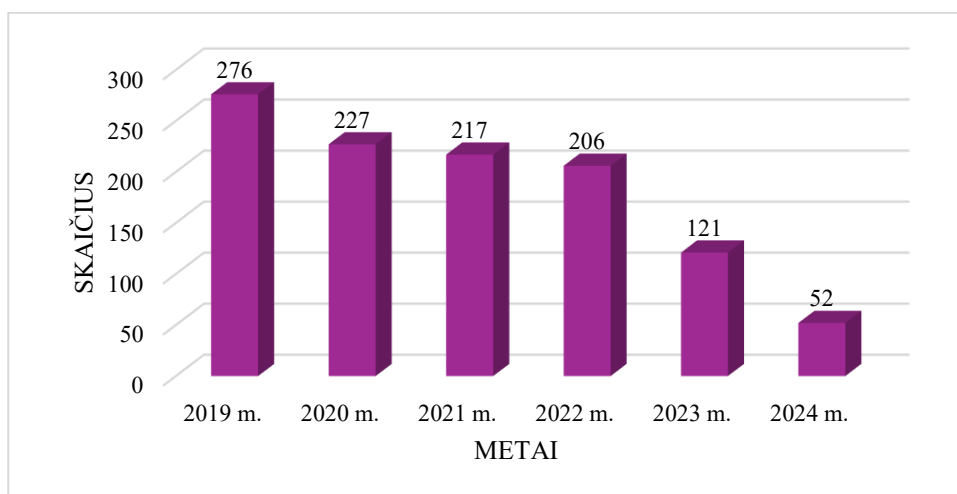
⁶⁶Pateikiamas tik užregistruotų nusikalstamų veikų pagal LR BK 225 str. skaičius tiriamuoju laikotarpiu (2019-2024 m.)

⁶⁷Sudaryta darbo autorės, remiantis iš IRD užsakytais statistiniais duomenimis.

⁶⁸IRD užsakyti duomenys registruotų nusikalstamų veikų pagal LR BK 225 str.

analizuojamu laikotarpiu pastebimi didėjimo ir mažėjimo periodai, ilgalaikėje perspektyvoje matomas kyšininkavimo nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimas.

Papirkimo nusikalstamų veikų paplitimas Lietuvoje vertinamas apskaičiavus nusikalstamumo būklę ir lygį. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento (IRD) duomenimis, LR BK 227 straipsnyje numatytų nusikalstamų veikų skaičius 2019–2024 m. laikotarpiu nuosekliai mažėjo (žr. 2 pav.).

2 pav. Užregistruotų nusikalstamų veikų, numatytų LR BK 227 str., skaičius 2019 – 2024 m.⁶⁹

2019 m. Lietuvoje buvo užregistruota 276 papirkimo nusikalstamos veikos, o 2024 m. jų skaičius sumažėjo daugiau nei 5 kartus – iki 52 atvejų. Mažėjimo tendencija matoma visais analizuojamais metais. Toks pokytis gali būti siejamas su stiprėjančiomis korupcijos prevencijos priemonėmis, didesniu visuomenės sąmoningumu bei aktyvesne teisėsaugos institucijų veikla. Apibendrinant galima teigti, kad analizuojamu laikotarpiu papirkimo nusikalstamų veikų skaičius Lietuvoje mažėjo.

Analizuojant kyšininkavimo nusikalstamų veikų paplitimo lygį Lietuvoje, įvertintas užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus bei Lietuvos Respublikos gyventojų skaičiaus⁷⁰ santykis. Tyrinėjant nusikalstamumo lygį, siekiant kuo realiau atspindėti šios nusikalstamos veikos paplitimą, skaičiuojant nusikalstamumo lygį 100 tūkst. gyventojų, įtraukti ne visi Lietuvos gyventojai, o tie, kurie gali būti nusikalstamų veikų subjektais bei kriminogeniškai aktyviausi (14 – 60 m. amžiaus) gyventojai⁷¹ (žr. 1 lent.).

⁶⁹ Sudaryta darbo autorės, remiantis iš IRD užsakytais statistiniais duomenimis.

⁷⁰ „Nuolatinis gyventojų skaičius metų pradžioje“, Oficialiosios statistikos portalas, žiūrėta 2026 m. sausio 3 d., <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

⁷¹ Mykolo Romerio universitetas, Kriminologija (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010), 128, <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/4d33b264-6aa9-4f11-ac9a-0bde3f4e0cca>.

1 lentelė. Registruoto nusikalstamumo pagal LR BK 225 str. lygis Lietuvoje (100 tūkst. gyventojų) 2019-2024 m.⁷²

Metai	Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius	LR 14–60 m. gyventojų skaičius	Nusikalstamumo lygis (100 tūkst. gyventojų)
2019	76	2 812 200	2,70
2020	86	2 809 977	3,06
2021	133	2 810 761	4,73
2022	131	2 805 998	4,67
2023	41	2 857 279	1,43
2024	28	2 885 891	0,97

Kyšininkavimo nusikalstamumo lygio 100 tūkst. gyventojų didėjimas ir mažėjimas tiriamuoju laikotarpiu panašus nusikalstamumo būklės pokyčiams. 2024 m., pasižymėjo žemiausiu kyšininkavimo nusikalstamumo lygiu, nepaisant to, kad tuo metu buvo daugiausia Lietuvos Respublikoje gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų, o 2022 m. priešingai – mažesnis kriminogeniškai aktyviausių Lietuvos gyventojų skaičius nebuvo veiksnys, nulėmęs mažėjantį nusikalstamumo lygį. 2020 m., 2021 m., 2022 m., pasižymėjo aukštu kyšininkavimo nusikalstamumo lygiu, nors tuo laikotarpiu Lietuvos Respublikoje gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius, nebuvo toks didelis, palyginus su gyventojų skaičiumi 2023 m. ir 2024 m., kurių laikotarpiu priešingai, buvo mažesnis nusikalstamumo lygis. Nuo 2021 m. nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų, kasmet nuosekliai mažėjo.

Analizuojant papirkimo nusikalstamų veikų paplitimo lygį Lietuvoje, kaip ir kyšininkavimo nusikalstamų veikų paplitimo atveju, buvo įvertintas užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus bei Lietuvos Respublikos gyventojų skaičiaus⁷³ santykis (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Registruoto nusikalstamumo pagal LR BK 227 str. lygis Lietuvoje (100 tūkst. gyventojų) 2019-2024 m.⁷⁴

Metai	Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius	LR 14–60 m. gyventojų skaičius	Nusikalstamumo lygis (100 tūkst. gyventojų)
2019	276	2 812 200	9,81
2020	227	2 809 977	8,08
2021	217	2 810 761	7,72
2022	206	2 805 998	7,34
2023	121	2 857 279	4,23
2024	52	2 885 891	1,80

⁷² Sudaryta darbo autorės, remiantis iš IRD užsakytais duomenimis

⁷³ „Nuolatinis gyventojų skaičius metų pradžioje“, Oficialiosios statistikos portalas, žiūrėta 2026 m. sausio 3 d., <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

⁷⁴ Sudaryta darbo autorės, remiantis iš IRD užsakytais duomenimis

Papirkimo nusikalstamumo lygio 100 tūkst. gyventojų didėjimas ir mažėjimas tiriamuoju laikotarpiu panašus nusikalstamumo būklės pokyčiams. 2024 m., pasižymėjo žemiausiu papirkimo nusikalstamumo lygiu, nepaisant to, kad tuo metu buvo daugiausia Lietuvos Respublikoje gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų, o 2020 m. ir 2022 m. priešingai – mažesnis kriminogeniškai aktyviausių Lietuvos gyventojų skaičius nebuvo veiksnys, nulėmęs mažėjantį nusikalstamumo lygį, priešingai, matomas nusikalstamumo lygio augimas (2020 m. – 8,08, 2022 m. – 7,34). 2019 m. ir 2020 m., pasižymėjo aukštu papirkimo nusikalstamumo lygiu, nors tuo laikotarpiu Lietuvos Respublikoje gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius, nebuvo toks didelis, palyginus su gyventojų skaičiumi 2023 m. ir 2024 m., kurių laikotarpiu priešingai, buvo mažesnis nusikalstamumo lygis. Nuo 2019 m. papirkimo nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų, kasmet nuosekliai mažėjo, kas atitinka ir nusikalstamumo būklės pokyčių mažėjimo tendenciją, kiekvienais tiriamojo laikotarpio metais.

Siekiant palyginti registruoto nusikalstamumo lygį Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos (ES) šalyse, susidurta su problema, jog dėl skirtingai pateikiamų statistinių duomenų, ar nesant atitinkamo nagrinėjamo laikotarpio metų duomenų, taip pat dėl viešai neskelbiamų tam tikrų duomenų kitose ES valstybėse susijusiu su kyšininkavimo ir papirkimo reikalinga statistika nagrinėjamu laikotarpiu, nėra galimybės palyginti nusikalstamų veikų paplitimo lygio Lietuvoje ir skirtingose ES šalyse. Visgi norint susidaryti aiškesnį vaizdą apie kyšininkavimo ir papirkimo lygio paplitimą Lietuvoje, taip pat atsižvelgiant į tai, jog baigiamojo darbo nagrinėjimo sritis apima Lietuvos teritoriją, buvo nuspręsta apžvelgti didžiųjų Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio), paplitimo lygį tenkanti 100 tūkst. gyventojų.

Remiantis IRD duomenimis analizuojant kyšininkavimo ir papirkimo nusikalstamų veikų paplitimo lygį didžiuosiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje buvo įvertintas užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus bei gyventojų skaičiaus atitinkamame mieste⁷⁵ santykis. Atkreiptinas dėmesys, kad siekiant kuo realiau atspindėti šių nusikalstamų veikų paplitimą, skaičiuojant nusikalstamumo lygį 100 tūkst. gyventojų, įtraukti ne visi atitinkamo miesto gyventojai, o tie, kurie gali būti nusikalstamų veikų subjektais bei kriminogeniškai aktyviausi (14 – 60 m. amžiaus) gyventojai.

3 lentelė. Registruoto nusikalstamumo pagal LR BK 225 str. lygis didžiuosiuose Lietuvos miestuose (100 tūkst. gyventojų) 2019-2024 m.⁷⁶

⁷⁵ „Nuolatinis gyventojų skaičius metų pradžioje“, Oficialiosios statistikos portalas, žiūrėta 2026 m. sausio 3 d., <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

⁷⁶ Sudaryta darbo autorės, remiantis iš IRD užsakymais duomenimis.

Miestas	Metai	Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius	Gyventojų skaičius ⁷⁷	Nusikalstamumo lygis (100 tūkst. gyventojų)
Vilnius	2019	11	634 129	1,73
	2020	30	640 212	4,69
	2021	93	645 588	14,41
	2022	44	651 145	6,76
	2023	3	675 659	0,44
	2024	4	690 881	0,58
Kaunas	2019	7	395 765	1,77
	2020	10	397 533	2,52
	2021	8	400 424	2,01
	2022	11	398 021	2,76
	2023	2	403 332	0,51
	2024	3	404 069	0,74
Klaipėda	2019	35	227 039	15,42
	2020	7	228 374	3,07
	2021	10	228 654	4,37
	2022	13	228 956	5,68
	2023	6	235 414	2,55
	2024	5	237 707	2,10
Šiauliai	2019	1	168 172	0,59
	2020	8	168 103	4,76
	2021	4	167 636	2,39
	2022	10	167 996	5,95
	2023	2	172 324	1,16
	2024	4	176 320	2,27
Panevėžys	2019	1	132 076	0,75
	2020	1	130 791	0,76
	2021	0	129 829	0,77
	2022	9	127 630	7,05
	2023	8	127 212	6,29
	2024	4	125 864	3,18

Analizuojant kyšininkavimo (BK 225 str.) nusikalstamumo lygio 100 tūkst. gyventojų pasiskirstymą (žr. 3 lentelė) didžiuosiuose Lietuvos miestuose pastebėta, kad pagal nusikalstamumo lygį išryškėjo du miestai, t. y. Vilnius ir Klaipėda, nors Klaipėdoje priešingai, nei Vilniuje buvo mažesnis skaičius gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų. Atkreiptinas dėmesys, kad nors Kaunas pagal jame gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičių yra antras po Vilniaus, tačiau šiame mieste fiksuotas mažesnis nusikalstamumo lygis, nei Klaipėdoje, Vilniuje ir Šiauliuose. Iš visų didžiųjų miestų Šiauliai pagal jame gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičių yra žemiau, nei Vilnius, Kaunas, Klaipėda, tačiau nusikalstamumo lygis jame

⁷⁷ Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje (skaičiuoti tik miesto gyventojai), 2013-2020 m. pradžioje duomenys parengti remiantis Lietuvos Respublikos 2021 m. gyventojų ir būstų surašymo rezultatais, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R167#/>, žiūrėta 2026 m. balandžio 03 d.

didesnis, nei Kaune, nors jau kaip buvo minėta aukščiau, Kaune gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius yra didesnis. Šiauliuose išsiskiria 2022 m., kuriais fiksuotas aukščiausias šio miesto nusikalstamumo lygis – 5,95, šiais metais fiksuotas aukščiausias nusikalstamumo lygis ir Panevėžyje – 7,05, tačiau lyginant šią miestų kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičiaus pasiskirstymą 2022 m., matyti, kad Šiauliuose šiuo laikotarpiu gyveno didesnis skaičius gyventojų, nei Panevėžyje. Vertinant Panevėžį, galima išskirti ir 2023 m., kurie pasižymėjo aukštu šio miesto nusikalstamumo lygiu (6,29), nors šiais metais buvo mažesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius, nei lyginant su 2019 m. ir 2020 m., kurie priešingai – didžiausias kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičius nebuvo veiksnys, nulėmęs didėjančią nusikalstamumo lygį, priešingai, šiais metais fiksuotas žemiausias nusikalstamumo lygis Panevėžio mieste 2019 – 2024 m. laikotarpyje. Klaipėdoje galima išskirti 2019 m., kurie pasižymėjo aukščiausiu nusikalstamumo lygiu (15,42), nepaisant to, kad tuo metu buvo mažiausias kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius mieste tiriamuoju laikotarpiu, o 2023 m. ir 2024 m. priešingai – pasižymėjo žemiausiu kyšininkavimo nusikalstamumo lygiu, nors buvo daugiausia gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų. Lyginant Vilnių su kitais miestais, galima paminėti 2021 m. ir 2022 m., kurie pasižymėjo aukščiausiu kyšininkavimo nusikalstamumo lygiu (2021 m. – 14,41, 2022 m. – 6,76), nors šiais metais buvo mažesnis kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičius, nei lyginant su 2023 m. ir 2024 m., kuriais buvo daugiausia gyvenančių kriminogeniškai aktyviausių gyventojų, tačiau nusikalstamumo lygis buvo mažesnis (2023 m. – 0,44, 2024 m. – 0,58), taigi mažesnis gyventojų skaičius nebuvo veiksnys, nulėmęs mažėjančią nusikalstamumo lygį.

Toliau skyriuje bus analizuojamas papirkimo (BK 227 str.) nusikalstamumo lygio 100 tūkst. gyventojų pasiskirstymas didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

4 lentelė. Registruoto nusikalstamumo pagal LR BK 227 str. lygis didžiuosiuose Lietuvos miestuose (100 tūkst. gyventojų) 2019-2024 m.⁷⁸

Miestas	Metai	Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius	Gyventojų skaičius ⁷⁹	Nusikalstamumo lygis (100 tūkst. gyventojų)
Vilnius	2019	47	634 129	7,41
	2020	39	640 212	6,09
	2021	77	645 588	11,93
	2022	60	651 145	9,21
	2023	19	675 659	2,81
	2024	9	690 881	1,30

⁷⁸ Sudaryta darbo autorės, remiantis iš IRD užsakytais duomenimis.

⁷⁹ Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje (skaičiuoti tik miesto gyventojai), 2013-2020 m. pradžioje duomenys parengti remiantis Lietuvos Respublikos 2021 m. gyventojų ir būstų surašymo rezultatais, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R167#/>, žiūrėta 2026 m. balandžio 03 d.

Kaunas	2019	17	395 765	4,31
	2020	18	397 533	4,53
	2021	15	400 424	3,75
	2022	12	398 021	3,01
	2023	5	403 332	1,24
	2024	6	404 069	1,48
Klaipėda	2019	37	227 039	16,31
	2020	12	228 374	5,25
	2021	20	228 654	8,75
	2022	15	228 956	6,55
	2023	3	235 414	1,27
	2024	5	237 707	2,10
Šiauliai	2019	9	168 172	5,35
	2020	18	168 103	10,71
	2021	6	167 636	3,58
	2022	11	167 996	6,55
	2023	7	172 324	4,06
	2024	1	176 320	0,57
Panevėžys	2019	5	132 076	3,79
	2020	5	130 791	3,82
	2021	5	129 829	3,85
	2022	11	127 630	8,62
	2023	17	127 212	13,36
	2024	6	125 864	4,77

Analizuojant papirkimo (BK 227 str.) nusikalstamumo lygio 100 tūkst. gyventojų pasiskirstymą (žr. 4 lentelė) didžiuosiuose Lietuvos miestuose pastebėta, kad pagal nusikalstamumo lygį ryškiai išsiskiria Klaipėda, Šiauliai ir Vilnius, tačiau tam tikru laikotarpiu (2022 m. ir 2023 m.) nuo jų neatsilieka ir Panevėžio miestas. Vertinant Kauno miesto poziciją, pastebėtina kaip ir aukščiau nagrinėto kyšininkavimo atveju, šis miestas nors ir pagal kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičių yra antras pagal dydį, tačiau jame stebimas mažesnis nusikalstamumo lygis, nei lyginant su Klaipėda ir Šiauliais, kurie pasižymi aukštu papirkimų nusikalstamumo lygiu, nors šių miestų kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius yra mažesnis, nei Kaune. Klaipėdoje 2019 m. buvo fiksuotas didžiausias šio miesto nusikalstamumo lygis (16,31), nors šiais metais buvo mažiausias kriminogeniškai aktyviausių šio miesto gyventojų skaičius tiriamuoju laikotarpiu, nei priešingai – 2024 m., kurie pasižymėjo didžiausiu kriminogeniškai aktyviausių šio miesto gyventojų skaičiumi, tačiau nusikalstamumo lygis buvo mažesnis (2,10). 2023 m. Klaipėdoje fiksuotas vienas aukščiausių kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičius, tačiau tai nebuvo veiksnys, lėmęs didėjančią nusikalstamumo lygį, priešingai, šiais metais Klaipėdoje fiksuotas žemiausias nusikalstamumo lygio rodiklis (1,27). Klaipėdos mieste aukštas nusikalstamumo lygis fiksuotas ir 2021 m., ir 2022 m., nors šiais metais buvo žemesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius, nei lyginant su 2023 m. ir 2024m., kurie pasižymėjo aukščiausiu šio miesto kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičiumi, tačiau nusikalstamumo lygis buvo mažiausias tiriamuoju laikotarpiu. Šiauliuose 2020 m. ir 2022 m.,

fiksuotas didžiausias šio miesto nusikalstamumo lygis tiriamuoju laikotarpiu (2020 m. – 10,71, 2022 m. – 6,55), nors šiais metais buvo mažesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius, nei priešingai – 2024 m., kurie pasižymėjo didžiausiu kriminogeniškai aktyviausių šio miesto gyventojų skaičiumi, tačiau nusikalstamumo lygis buvo mažiausias (0,57). Šiauliuose aukštas nusikalstamumo lygis fiksuotas ir 2019 m., 2021 m. ir 2023 m., nors šie metai pasižymėjo žemesniu kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičiumi.

Analizuojant Vilniaus miesto statistiką, pastebėta, kad 2019 m., 2021 m., 2022 m., fiksuoti aukščiausi šio miesto nusikalstamumo lygio rodikliai, tačiau šie metai pasižymėjo mažesniu kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičiumi, kai tuo tarpu priešingai, 2023 m. ir 2024 m. pasižymėjo aukščiausiu kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičiumi, tačiau nusikalstamumo lygis buvo mažiausias nagrinėjamu laikotarpiu. Vertinant papirkimo nusikalstamumo lygį, svarbu paminėti ir Panevėžio miestą, kuriame 2022 m. ir 2023 m. fiksuotas aukštas nusikalstamumo lygis (2022 m. – 8,62, 2023 m. 13,36), nors šie metai pasižymėjo žemesniu kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičiumi. Priešingai 2019 m., kurie pasižymėjo aukščiausiu kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičiumi, tačiau nusikalstamumo lygis buvo mažiausias (3,79) tiriamuoju laikotarpiu. Atitinkamai pažymėtina, kad nors 2024 m. pasižymėjo žemiausiu kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičiumi, tačiau tai nebuvo veiksnys, nulėmęs mažėjantį nusikalstamumo lygį, lyginant su 2019 m., kuriais fiksuotas pats žemiausias Panevėžio miesto papirkimo nusikalstamumo lygis, nors šiais metais fiksuotas didžiausias kriminogeniškai aktyviausių miesto gyventojų skaičius.

Apibendrinant galima teigti, kad didžiausias kyšininkavimo nusikalstamumo lygis didžiuosiuose Lietuvos miestuose 2019 – 2024 m. laikotarpiu fiksuotas Vilniuje ir Klaipėdoje, nors vertinant kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičiaus pasiskirstymą pirmauja Vilnius ir Kaunas, tačiau pastarasis pagal nusikalstamumo lygį nusileidžia Klaipėdai, taip pat ir Šiauliams, kuriuose lyginant su Kaunu gyvena mažesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius. Tuo tarpu pagal papirkimo nusikalstamumo lygį ryškiai išsiskiria Klaipėda, Šiauliai, Vilnius, taip pat ir Panevėžys. Kaip ir kyšininkavimo, taip ir papirkimo atveju Kauno miestas pagal nusikalstamumo lygį nusileidžia miestams, kuriuose lyginant su Kauno miestu yra mažesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius, tačiau didesnis nusikalstamumo lygio rodiklis. Taigi darytina išvada, jog mažesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius miestuose nėra veiksnys, nulėmęs mažėjantį nusikalstamumo lygį, kaip ir didesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius miestuose – nulėmęs didėjantį nusikalstamumo lygį.

Norint įvertinti, kiek paplitęs kyšininkavimas Lietuvoje, dažnai remiamasi ir socialinių tyrimų duomenimis. Vienas iš pagrindinių šaltinių yra kiekvienais metais atliekamas tyrimas „Lietuvos

korupcijos žemėlapis“. Naujausias tyrimas⁸⁰ – „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2023 / 2024“ – buvo atliktas 2023 m. lapkričio – 2024 m. sausio mėnesiais⁸¹. Tyrimą atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“, o iniciatorė – Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT). Kaip ir ankstesniais metais, buvo tiriamos trys pagrindinės tikslinės grupės: Lietuvos gyventojai, verslo įmonių vadovai bei valstybės tarnautojai. Tyrimo tikslas buvo įvertinti, kaip kinta kyšininkavimo suvokimas ir patirtis šalyje, taip pat palyginti naujus duomenis su ankstesniais tyrimais. Analizuojant atsakymus paaiškėjo, kad, lyginant su 2022 m. „Lietuvos korupcijos žemėlapiu“⁸² 2 procentiniais punktais daugiau respondentų manė, kad korupcijos mastai sumažėjo (2022 m. – 25 proc., 2023/2024 m. – 27 proc.), 2 procentiniais punktais mažiau teigė, kad mastai nepakito (2022 m. – 35 proc., 2023/2024 m. – 33 proc.), ir 1 procentiniu punktu daugiau manė, kad korupcijos mastai išaugo (2022 m. – 25 proc., 2023/2024 m. – 26 proc.). Lyginant su 2021 m. „Lietuvos korupcijos žemėlapiu“⁸³ pastebėta, kad tiek pat procentų respondentų manė, kad korupcijos mastai išaugo (2021 m. – 26 proc.), 1 procentiniu punktu daugiau manė, kad korupcijos mastai nepakito (2021 m. – 34 proc.), taip pat 1 procentiniu punktu daugiau manė, kad korupcijos mastai sumažėjo. Lyginant su 2020 m. „Lietuvos korupcijos žemėlapiu“⁸⁴ ir 2019 m. „Lietuvos korupcijos žemėlapiu“⁸⁵ pastebėta, kad net 7 procentiniais punktais (2020 m. – 19 proc.) ir 6 procentiniais punktais (2019 m. – 20 proc.) mažiau respondentų manė, kad korupcijos mastai išaugo, 3 procentiniais punktais (2020 m. – 36 proc.) ir 4 procentiniais punktais (2019 m. – 37 proc.) daugiau respondentų manė, kad korupcijos mastai nepakito, na o 5 procentiniais punktais (2020 m. – 33 proc.) daugiau respondentų manė, kad korupcijos mastai sumažėjo, kai 1 procentiniu punktu (2019 m. – 26 proc.) mažiau respondentų manė, kad korupcijos mastai sumažėjo⁸⁶. Šie duomenys rodo, kad visuomenės vertinimas yra nevienareikšmis – nors šiek tiek daugiau respondentų pastebi korupcijos mažėjimą, tačiau kartu išlieka reikšminga dalis gyventojų, kurie nemato pokyčių arba netgi išvelgia augimo tendencijas. Tai leidžia teigti, kad korupcijos problema visuomenėje vis dar suvokiama kaip aktuali ir iki galo neišspręsta.

⁸⁰ Pagal baigiamajame darbe pasirinktą nagrinėjamą 2019-2024 m. laikotarpį.

⁸¹ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2023/2024). Lietuvos korupcijos žemėlapis. <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

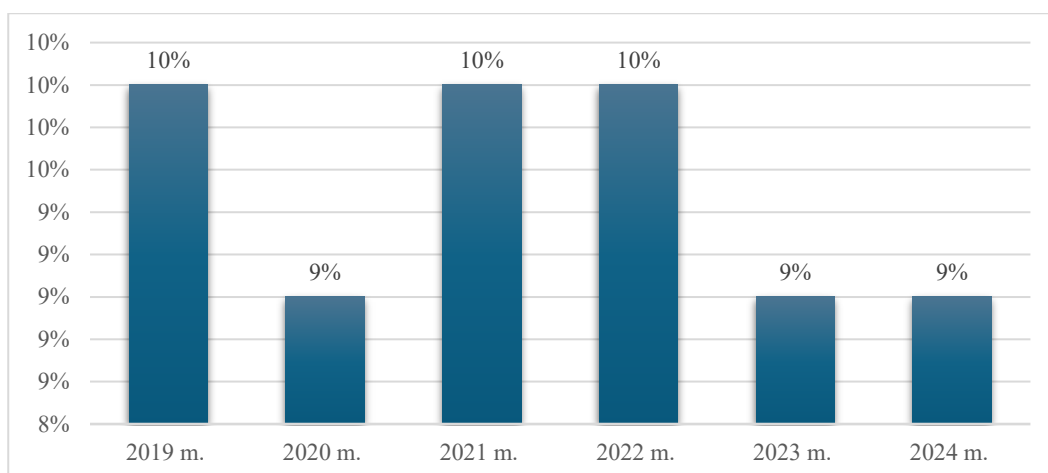
⁸² „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2022).“ Lietuvos korupcijos žemėlapis. <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁸³ „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2021).“ Lietuvos korupcijos žemėlapis. <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁸⁴ „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2020).“ Lietuvos korupcijos žemėlapis. <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁸⁵ „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2019).“ Lietuvos korupcijos žemėlapis. <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁸⁶ „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2019).“ Lietuvos korupcijos žemėlapis. <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

3 pav. Gyventojų, davusių kyši per pastaruosius 12 mėn., dalis Lietuvoje 2019–2024 m., proc.⁸⁷

STT „Lietuvos korupcijos žemėlapis“⁸⁸ 2023 / 2024 duomenys rodo, kad 2024 m. 9 proc. gyventojų nurodė per pastaruosius 12 mėn. davę kyši (žr. 3 pav.), 2019 m. buvo fiksuotas 10 proc. rodiklis.⁸⁹ Taigi galima teigti, kad analizuojamu laikotarpiu kyšio davimo paplitimo Lietuvoje rodiklis išlieka gana stabilus, svyruodamas tarp 9–10 proc., be ryškios augimo ar mažėjimo tendencijos⁹⁰. Tyrimo duomenys taip pat atskleidžia, kad dažniausiai kyšių iš gyventojų buvo reikalaujama sveikatos priežiūros įstaigose. Respublikinėse ligoninėse ir klinikose 2023 m. šį faktą nurodė 12 proc. respondentų, o tai yra net 10 procentinių punktų mažiau nei 2022 m. (22 proc.). Panaši mažėjimo tendencija matoma ir miesto bei rajono ligoninėse – nuo 18 proc. 2022 m. iki 9 proc. 2023 m., t. y. sumažėjimas 9 procentiniais punktais. Automobilių techninės apžiūros įmonėse 2023 m. kyšio reikalavimą nurodė 8 proc. respondentų, kai 2022 m. – 9 proc., 2021 m. – 10 proc., o 2020 m. – 8 proc., todėl šioje srityje stebimi nedideli svyravimai. Pažymėtina, kad ankstesniuose tyrimuose kaip viena iš dažniausiai minimų institucijų buvo išskiriama Nacionalinė žemės tarnyba (2020–2022 m. – apie 13–14 proc.), tačiau naujausiame tyrime ši institucija nebepatenka tarp dažniausiai minimų, o jos vietą užima automobilių techninės apžiūros centrai. Kalbant apie kyšio ėmimą, svarbu pastebėti, kad šis reiškinys nėra vertinamas procentais, kaip kyšio davimas.

Kyšininkavimo nusikaltimų raiškai suprasti svarbu remtis ne tik nacionaliniais duomenimis, bet ir platesne tarptautine perspektyva, kuri atskleidžia skirtingus požiūrius į šių veikų išaiškinimą. Pietų Korėjos pavyzdys rodo, kad net ir technologiškai pažengusiose valstybėse, pasižyminčiose aukštu

⁸⁷Sudaryta darbo autorės, remiantis „Lietuvos korupcijos žemėlapiu“ (2019, 2020, 2021, 2023/2024), <https://www.stt.lt/analitine-antikorpucine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁸⁸Specialiųjų tyrimų tarnyba. „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2023/2024“, <https://www.stt.lt/analitine-antikorpucine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁸⁹„Lietuvos korupcijos žemėlapis 2019“, <https://www.stt.lt/analitine-antikorpucine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁹⁰ Per 3 m. laikotarpį susidūrę su institucija respondentai.

viešojo administravimo efektyvumu, išlieka kyšininkavimo problemos. Remiantis Hock, Park, Oh ir Button (2025) atliktu tyrimu, kuriame analizuotos 174 baudžiamosios bylos Pietų Korėjoje (tikslaus laikotarpio autoriai nenurodo), nustatyta, kad dauguma atvejų (apie 84 proc.) buvo susiję su kyšio davimu iš privačių subjektų viešiesiems pareigūnams, t. y. papirkimu. Tai rodo, kad kyšininkavimo atvejai dažniausiai apima verslo sektoriaus iniciatyvą paveikti viešojo sektoriaus sprendimus⁹¹. Tyrimas taip pat atskleidė, kad Pietų Korėjos teisėsauga daugiausia dėmesio skiria kyšininkavimo „paklausos“ pusei, t. y. kyšio priėmimui (valstybės pareigūnų veiklai), o kyšio davimo atvejai ir verslo subjektų atsakomybė tiriami rečiau. Tai leidžia daryti prielaidą, kad kyšininkavimo kontrolė labiau orientuota į viešąjį sektorių, mažiau dėmesio skiriant privačių subjektų vaidmeniui⁹².

Aptarti teisiniai ir ekonominiai kyšininkavimo aiškinimai leidžia matyti, kad ši veika yra sudėtingas ir įvairialypis reiškiny, kurio mastai priklauso ne tik nuo įstatyminės bazės ar institucijų nepriklausomumo, bet ir nuo konkrečių socialinių bei politinių aplinkybių. Siekiant išsamiau suprasti, kaip kyšininkavimas reiškiasi praktikoje, svarbu remtis nacionaliniais duomenimis. Todėl toliau darbe bus nagrinėjami 2019–2024 metų duomenys, kurie padeda pamatyti, kaip kyšininkavimo nusikalstamų veikų raiškos tendencijos Lietuvoje keitėsi pastaraisiais metais.

Remiantis Transparency International Korupcijos suvokimo indeksu (KSI), 2024 m. Lietuva surinko 63 balus iš 100 (100 = labai sąžininga, 0 = stipriai korumpuota), užimdama 32 vietą iš 180 pasaulio šalių⁹³. Tai rodo, kad šalis laikosi aukščiau nei pasaulio vidurkis (43 balai⁹⁴) ir atsiduria maždaug Europos Sąjungos viduryje. Toks rezultatas leidžia manyti, kad nors Lietuva nėra tarp skaidriausių valstybių (pvz., Danija – 90 balų), korupcijos suvokimas joje yra žymiai mažesnis nei daugelyje pasaulio šalių. Šiame darbe KSI rodiklis pasitelkiamas siekiant pateikti platesnį korupcijos kontekstą, kuriame analizuojamas kyšininkavimas. Nors kyšininkavimas yra tik viena iš korupcijos formų, šie reiškiniai yra glaudžiai susiję – aukštesnis bendras korupcijos lygis dažniausiai siejamas ir su didesniu kyšininkavimo paplitimu. Todėl KSI duomenys leidžia geriau įvertinti bendrą aplinką, kurioje pasireiškia kyšininkavimo nusikalstamos veikos, ir palyginti Lietuvos situaciją tarptautiniame kontekste⁹⁵.

Tačiau svarbu atskirti šias sąvokas: korupcija yra platesnė sąvoka, apimanti įvairias neteisėtas ar neskaidrias praktikas, o kyšininkavimas – tik viena iš jos formų. Kitaip tariant, kiekvienas

⁹¹Hock, B., Park, H., Oh, J., & Button, M. (2025). “The profile and detection of bribery in South Korea. *Crime, Law and Social Change*,” 83(1), 15. <https://doi.org/10.1007/s10611-025-10201-0>

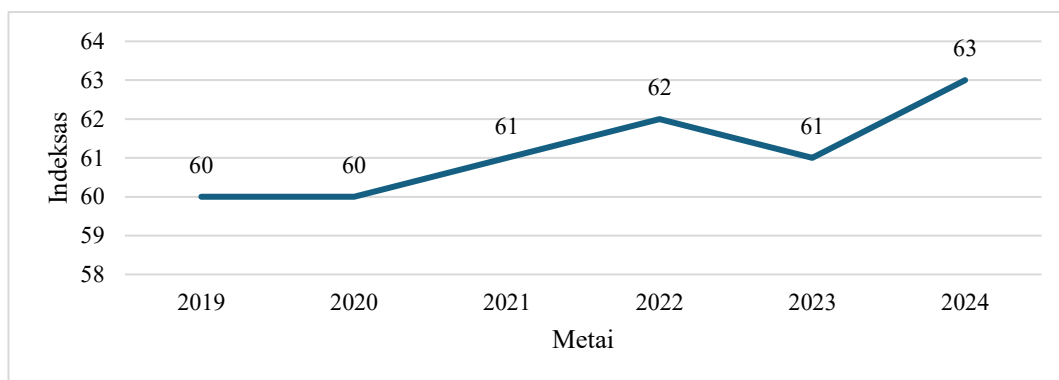
⁹²Hock, B., Park, H., Oh, J., & Button, M. (2025). „The profile and detection of bribery in South Korea. *Crime, Law and Social Change*,” 83(1), 15. <https://doi.org/10.1007/s10611-025-10201-0>

⁹³„Transparency International. (2024). *Corruption perceptions index 2024: Lithuania*.“ Transparency.org. <https://www.transparency.org/en/countries/lithuania>

⁹⁴„Transparency International“ (2024), Lietuvos skyriaus duomenys. <https://transparency.lt/korupcijos-suvokimo-indekse-lietuvai-skirti-63-balai-ir-32-vieta-pasaulyje/>

⁹⁵„Transparency International. (2024). *Corruption perceptions index 2024*.“ Transparency.org. <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>

kyšininkavimo atvejis laikytinas korupcijos pasireiškimu, tačiau ne kiekviena korupcinė veika yra kyšininkavimas (pvz., piktnaudžiavimas tarnyba, neteisėtas praturtėjimas). Verta pažymėti, kad per 2019–2024 m. laikotarpį Lietuvos KSI rodiklis šiek tiek gerėjo: 2019 m. jis siekė 60 balų, o 2024 m. pasiekė 63⁹⁶. Nors 2023 m. stebėtas laikinas rodiklio svyravimas, tačiau bendra tendencija rodo nuosaukį, bet stabilų skaidrumo didėjimą, nors pokyčiai nėra itin spartūs. Grafinis rodiklio kitimo vaizdavimas (žr. 4 pav.) leidžia matyti, kad Lietuvos padėtis korupcijos suvokimo srityje lėtai, bet kryptingai gerėja.

4 pav. Lietuvos Korupcijos suvokimo indekso (KSI) kitimas 2019–2024 m.⁹⁷

Eurobarometro 548⁹⁸ (2024 m.) duomenys atskleidžia gyventojų patirtį: 2024 m. 7 proc. Lietuvos gyventojų nurodė, kad patyrė arba bent girdėjo apie kyšio reikalavimą viešojoje institucijoje per pastaruosius 12 mėn. (ES vidurkis – 5 proc.). Šalia to, net 83 proc. gyventojų mano, kad korupcija yra plačiai paplitusi Lietuvoje (ES vidurkis – 68 proc.), o 23 proc. nurodė, kad asmeniškai pažįsta asmenį, kuris yra davęs ar ėmęs kyšį (ES vidurkis – 10 proc.)⁹⁹.

Taigi, Lietuvos rezultatai tarptautiniuose tyrimuose – KSI, Eurobarometre – rodo dvejoją situaciją: nors šalis vertinama geriau nei dauguma pasaulio valstybių, gyventojų patirtis ir visuomenės įsitikinimai rodo, kad kyšininkavimas vis dar yra reikšmingas reiškinys, ypač viešojo sektoriaus srityse. STT apklausos rodo, kad 2014 m. apie 24 proc. respondentų pripažino davę kyšį per pastaruosius 12 mėn., tačiau 2023–2024 m. šis rodiklis sumažėjo iki 9 proc. Tokia dinamika atskleidžia, kad nors kyšininkavimo atvejų mažėja, visuomenės polinkis „problemų sprendimui per kyšius“ tebėra aktualus.

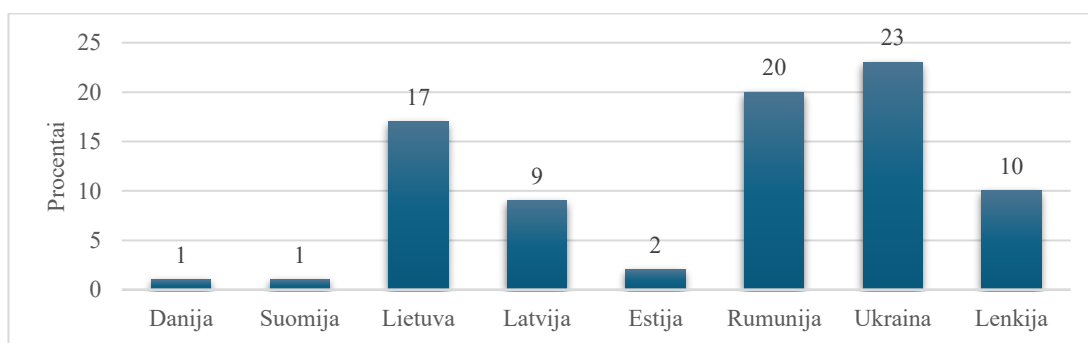
⁹⁶„Transparency International. (2019-2024). *Corruption perceptions index 2024.*“ Transparency.org. <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>

⁹⁷Sudaryta darbo autorės, remiantis Transparency International (Corruption perceptions index) puslapio duomenimis

⁹⁸European Commission. (2024). „*Special Eurobarometer 548 on corruption.*“ European Union puslapis, Citizens' attitudes towards corruption in the EU in 2024. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3217>

⁹⁹Special Eurobarometer 548, 2024, atsisiųstas failas apie Lietuvos statistiką. file:///C:/Users/id112/Downloads/Citizens%20attitudes%20towards%20corruption%20in%20the%20EU_sp548_factsheet_lt_en.pdf

Vertinant Lietuvos situaciją platesniame kontekste, svarbu pažvelgti į tai, kaip kyšininkavimo reiškinys suvokiamas skirtingose Europos valstybėse. Šiaurės Europos šalys, tokios kaip Danija ar Suomija, jau daugelį metų laikomos skaidrumo etalonu – jų vertinimai Korupcijos suvokimo indekse nuolat viršija 85 balus, o gyventojų patirtis su kyšininkavimu yra beveik neegzistuojanti (Danija – 1 proc., Suomija – 1 proc.)¹⁰⁰. Tuo tarpu Pietų ir Rytų Europoje fiksuojami gerokai aukštesni kyšininkavimo rodikliai: Rumunijoje (2024 m. – 20 proc. (KSI – 46)) ar Bulgarijoje (2024 m. – 19 proc. (KSI – 43)) penktadalis gyventojų teigia davusių kyšių per pastaruosius 12 mėnesių (2024 m.), o tokiose valstybėse kaip Moldova (2024 m. – 22 proc. (KSI – 43)), Ukraina (2024 m. – 23 proc. (KSI – 35)) ar Albanija (2024 m. – 25 proc. (KSI – 42)) šie skaičiai dar labiau išauga¹⁰¹. Šie rodikliai paremti „Transparency International“ pasaulinio korupcijos barometro (Global Corruption Barometer) duomenimis (2024 m.), kuriuose buvo vertinama viešųjų paslaugų gavėjų (vartotojų), per pastaruosius 12 mėnesių davusių kyšių, procentinė dalis. Lietuva lyginant su šiomis šalimis, užima tarpinę padėtį – gyventojų patirtis rodo, kad 17 proc. apklaustųjų yra davę kyšių, o tai mažiau nei Rytų Europoje, bet daugiau nei skaidriausiose Vakarų (pvz., Prancūzija 5 proc.) ir Šiaurės Europos šalyse. Kaimyninių valstybių kontekste Lietuvos situacija yra šiek tiek prastesnė, šalis pirmauja pagal savo rodiklius, gyventojų, per pastaruosius 12 mėn. davusių kyšių, dalis Estijoje siekia 2 proc., Latvijoje – 9 proc., Lenkijoje – 10 proc. Siekiant aiškiau palyginti šiuos rodiklius, duomenys pateikiami diagramoje (žr. 5 pav.), kurioje vaizduojama gyventojų patirtis, susijusi su kyšio davimu per pastaruosius 12 mėn., skirtingose šalyse.

5 pav. Gyventojų, kurie davė kyšių per pastaruosius 12 mėn., dalis proc. pagal „Transparency International“ pasaulinio korupcijos barometro (Global Corruption Barometer) duomenis (2024 m.).¹⁰²

Analizuojant STT „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ (3 pav.) ir „Transparency International“ pasaulinio korupcijos barometro duomenis (5 pav.), pastebimi Lietuvos gyventojų, per pastaruosius

¹⁰⁰ „Transparency International. (2024). *Corruption perceptions index 2024.*“ Transparency.org. <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>

¹⁰¹ Duomenys iš „Transparency International“ (2024) puslapio, kuriame bendrai pateikiami šalių KSI ir „Global Corruption Barometer“ duomenys pagal atitinkamus metus. <https://www.transparency.org/en/countries/ukraine>

¹⁰² „Transparency International“ pasaulinio korupcijos barometro duomenys (2024). <https://www.transparency.org/en/countries/lithuania>

12 mėnesių davusių kyšių, procentinės dalies skirtumai. Šiuos skirtumus galima paaiškinti metodologiniais skirtumais. Tyrimuose nevienodai apibrėžiama kyšio samprata, skiriasi klausimų formuluotės, respondentų imčių sudarymo principai, analizuojamas laikotarpis bei tyrimų tikslai, todėl juose atsispindi ne identiški korupcijos reiškinių aspektai. Todėl šie tyrimai turėtų būti vertinami atskirai, atsižvelgiant į konkretaus tyrimo metodologinį kontekstą ir jų tarpusavyje tiesiogiai nelyginant.

Ilgalaikė Lietuvos padėtis regione ir tarptautiniame kontekste akivaizdžiai atsiskleidžia per tarptautinius ir šalies mastu atliekamus tyrimus. Tačiau Armėnijos autorius A. Petrosyan išskiria, kad kyšininkavimo nusikalstamų veikų analizė turi būti grindžiama ne tik formaliu teisės normų taikymu, bet ir platesniu supratimu apie socialinį kontekstą bei vertybes, kurios daro įtaką šių veikų suvokimui¹⁰³. Visi šie šaltiniai rodo, kad kyšininkavimas nėra vien techninis ar teisinis klausimas – tai reiškinys, susijęs su moralinėmis vertybėmis, institucine kultūra ir valstybės gebėjimu taikyti veiksmingas priemones jo prevencijai.

Apibendrinant šiame skyriuje pateiktus duomenis, matyti, kad 2019–2024 m. laikotarpiu užregistruotų kyšininkavimo ir papirkimo nusikalstamų veikų skaičius Lietuvoje mažėjo. Tai matoma tiek vertinant užregistruotų veikų skaičių pagal LR BK 225 ir 227 straipsnius, tiek skaičiuojant nusikalstamumo lygį 100 tūkst. gyventojų. Nors atskirais metais buvo fiksuojami didesni svyravimai, bendra tendencija išlieka mažėjanti. Socialinių tyrimų duomenys leidžia pažvelgti į situaciją iš gyventojų pusės. Jie rodo, kad dalis žmonių vis dar susiduria su kyšio davimu ar reikalavimu, o šis rodiklis pastaraisiais metais išlieka panašus. Dažniausiai tokios situacijos siejamos su sveikatos priežiūros įstaigomis. Kartu matyti, kad visuomenės nuomonė apie korupciją nėra vienoda – dalis gyventojų mano, kad situacija gerėja, tačiau nemaža dalis pokyčių nepastebi arba vertina juos kritiškai. Palyginus su kitomis užsienio valstybėmis pagal tarptautinių tyrimų duomenis (KSI), Lietuva užima tarpinę padėtį. Jos rodikliai laikosi aukščiau nei pasaulio vidurkis ir atsiduria maždaug Europos Sąjungos viduryje, tačiau vis dar atsilieka nuo skaidriausių šalių. Tai leidžia teigti, kad nors situacija po truputį gerėja, kyšininkavimas Lietuvoje išlieka aktuali problema.

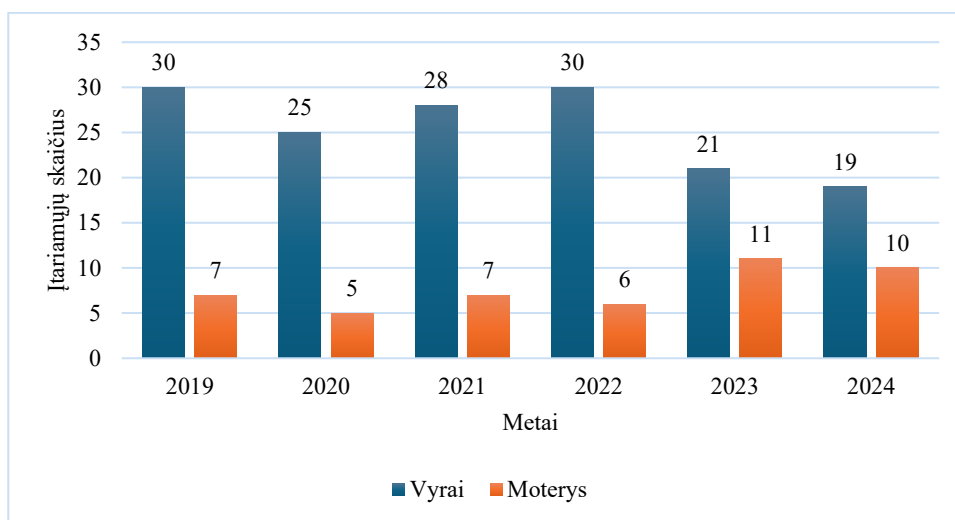
3. ASMENŲ ĮTARIAMŲ (KALTINAMŲ) KYŠININKAVIMU CHARAKTERISTIKA

Analizuojant kyšininkavimo nusikalstamas veikas, svarbu įvertinti ne tik jų paplitimą, bet ir šias veikas padariusių asmenų charakteristikas. Statistiniai duomenys leidžia atskleisti įtariamųjų socialinius, demografinius ir profesinius bruožus bei jų kitimą laikui bėgant. Šiame skyriuje nagrinėjama 2019–2024 m. laikotarpiu nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 225 straipsnyje,

¹⁰³Tsytriak, V., Kalinina, I., & Hurina, D. (2020). „Infrastructure of bribery in public official activity. *Amazonia Investiga*, 9(25)“, 24-32. <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1023>

padariusių įtariamųjų (kaltinamųjų) charakteristika, taip pat pateikiami ir duomenys apie asmenis įtariamus (kaltinamus) papirkimu (LR BK 227 str.) atvejus, siekiant išsamiau atskleisti šių nusikalstamų veikų struktūrą. Pateikiamas asmenų pasiskirstymas pagal amžių, lytį, išsilavinimą ir užimtumą.

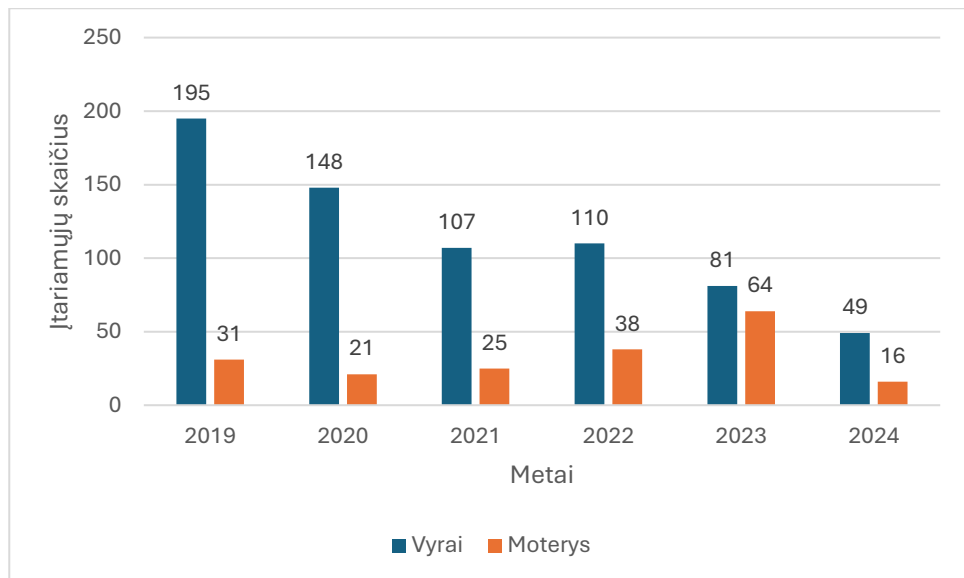
Analizuojant pagal LR BK 225 str. įtariamų asmenų pasiskirstymą pagal lytį (žr. 6 pav.), akivaizdu, kad laikotarpiu nuo 2019 m. iki 2024 m. vyrų dalis tarp įtariamųjų buvo didesnė nei moterų (2019 m. 30 vyrų ir 7 moterų, 2024 m. – 19 vyrų ir 10 moterų). Galima matyti, kad kyšininkavimu dažniau vis dar įtariami vyrai, tačiau pastarųjų metų duomenys rodo, kad moterų dalis tarp įtariamųjų didėja. 2023–2024 m. šis pokytis matomas labiau nei ankstesniais metais. Bendras įtariamųjų skaičius nuo 2019 m. (37 asm.) iki 2024 m. (29 asm.) sumažėjo, tačiau šis mažėjimas nepanaikina bendros tendencijos, kad moterų dalis pagal rodiklius didėja. Tokia dinamika leidžia teigti, kad kyšininkavimo veikose vis dažniau dalyvauja ir moterys.

6 pav. Asmenų, įtariamų pagal LR BK 225 str., pasiskirstymas pagal lytį 2019–2024 m.¹⁰⁴

Analizuojant papirkimo (LR BK 227 str.) atvejus, svarbu įvertinti įtariamųjų pasiskirstymą pagal lytį. Tokia analizė leidžia geriau suprasti, kaip šio pobūdžio nusikalstamos veikos pasiskirsto tarp vyrų ir moterų bei ar laikui bėgant pastebimi tam tikri pokyčiai.

¹⁰⁴Sudaryta darbo autoriaus, duomenų šaltinis: IRD Nusikalstamų veikų žinybinis registras. <https://www.ird.lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomeni-rinkiniai/opendata?page=347>

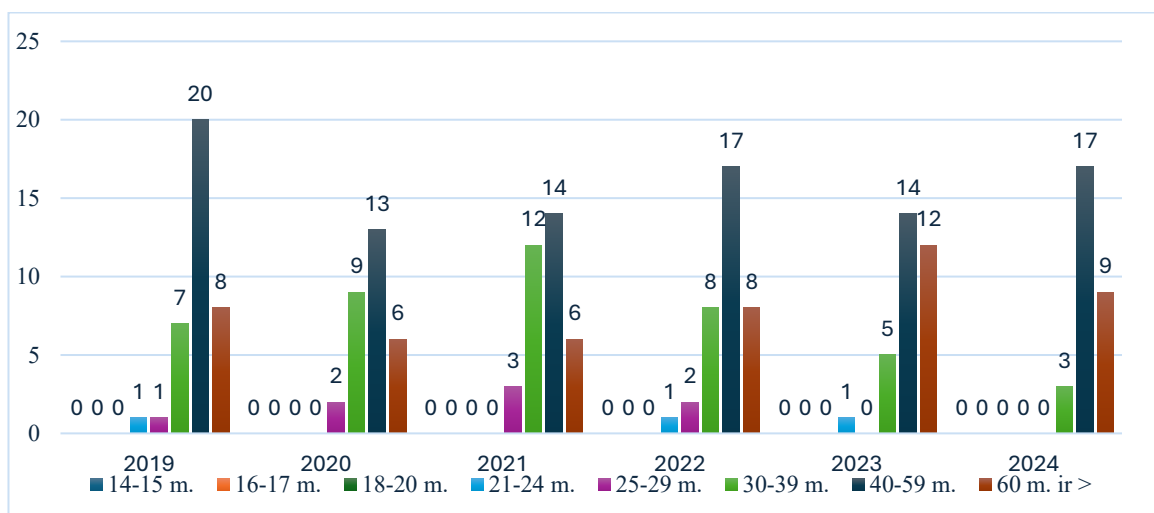
7 pav. Asmenų, įtariamų pagal LR BK 227 str., pasiskirstymas pagal lytį 2019–2024 m.¹⁰⁵

Analizuojant papirkimo (LR BK 227 str.) įtariamų asmenų pasiskirstymą pagal lytį (žr. 7 pav.), matyti panaši lyčių struktūra kaip ir kyšininkavimo atveju. 2019–2024 m. laikotarpiu tarp įtariamųjų taip pat dominuoja vyrai (2019 m. – 195 vyrai ir 31 moteris, 2024 m. – 49 vyrai ir 16 moterų). Tai leidžia teigti, kad tiek kyšio ėmimo, tiek davimo atvejais lyčių pasiskirstymas yra panašus, nors ilgainiui matoma tendencija į didesnę balansą.

Analizuojant įtariamųjų pagal LR BK 225 str. pasiskirstymą pagal amžių (žr. 8 pav.), laikotarpiu nuo 2019 iki 2024 m. ryškėja keli dominuojantys segmentai. Didžiausią įtariamųjų dalį sudarė vidutinio amžiaus asmenys – 40–59 metų grupė, kuri 2019 m. sudarė 20 asmenų, o 2024 m. – 17. Tai rodo, kad kyšininkavimas dažniausiai sietinas su brandesnio amžiaus asmenimis, kurie užima aukštesnes pareigas viešajame sektoriuje ar verslo struktūrose ir turi realias galimybes priimti sprendimus. Antroje vietoje pagal skaičių yra 30–39 metų grupė, kurios atstovai 2019 m. sudarė 7 asmenis, o 2024 m. – 3. Žymiai mažiau šiuose nusikaltimuose dalyvauja jauniausi (21–24 m.) bei seniausi (60 m. ir vyresni) asmenys, nors pastarųjų skaičius kai kuriais metais (pvz., 2023 m. – 12 atvejų, 2024 m. – 9 atvejai) buvo net didesnis nei 30–39 m. grupėje. Tokia tendencija leidžia manyti, jog vyresnio amžiaus žmonės, sukaupę ilgą profesinę patirtį bei socialinius ryšius, gali būti labiau linkę į kyšininkavimą, nes turi platesnes galimybes tiek duoti, tiek priimti kyšius. Tai iš dalies sutampa su „Hock ir bendraautorių (2025) tyrimu Pietų Korėjoje“, kur nustatyta, jog vidutinis už kyšininkavimą nuteistųjų amžius siekia apie 60 metų, o tai patvirtina, kad ši nusikalstama veika dažniausiai susijusi su labiau patyrusiais pareigūnais, turinčiais didesnę sprendimų priėmimo svarį¹⁰⁶.

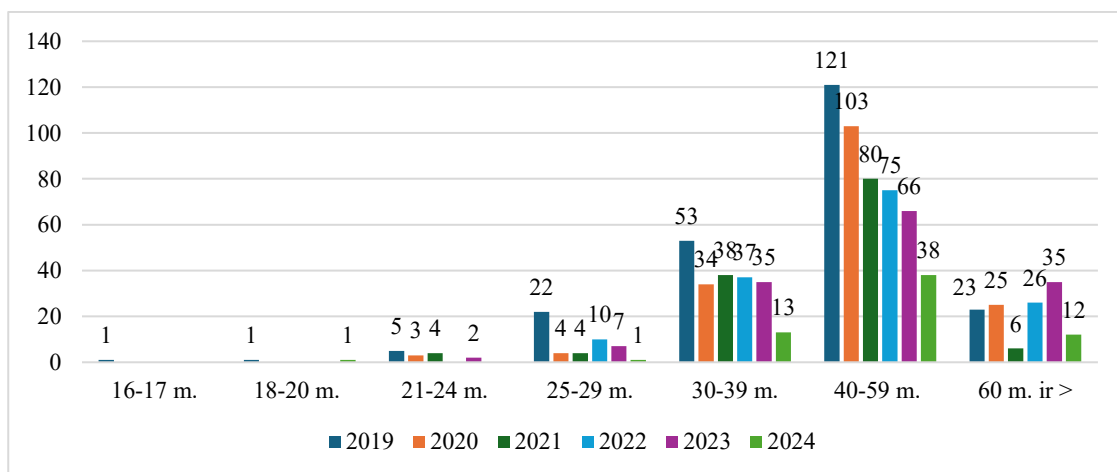
¹⁰⁵Sudaryta darbo autoriaus, duomenų šaltinis: iš IRD gauta 2019–2024 m. statistikos analizė

¹⁰⁶ Hock, B., Park, H., Oh, J., & Button, M. (2025). „The profile and detection of bribery in South Korea. *Crime, Law and Social Change*, 83(1)“, 15. <https://doi.org/10.1007/s10611-025-10201-0>

8 pav. Asmenų, įtariamų pagal LR BK 225 str., pasiskirstymas pagal amžių 2019–2024 m.¹⁰⁷

Analizuojant papirkimo (LR BK 227 str.) įtariamų asmenų pasiskirstymą pagal amžių (žr. 9 pav.), matyti panaši amžiaus pasiskirstymo tendencija kaip ir kyšininkavimo atveju. Didžiausią dalį įtariamųjų visais analizuojamais metais sudaro 40–59 metų asmenys (2019 m. – 121, 2024 m. – 38), antrą pagal dydį grupę sudaro 30–39 metų asmenys (2019 m. – 53, 2024 m. – 13), trečia grupė – 60 m. ir vyresnio amžiaus asmenys (2019 m. – 23, 2024 m. – 12). Jaunesnių nei 25 metų asmenų dalis išlieka nedidelė visą nagrinėjamą laikotarpį. Tai leidžia daryti išvadą, kad papirkimo atvejai dažniausiai susiję su ekonomiškai aktyviais, darbo rinkoje dalyvaujančiais asmenimis, turinčiais profesinę patirtį ir galimybių daryti įtaką sprendimų priėmimui.

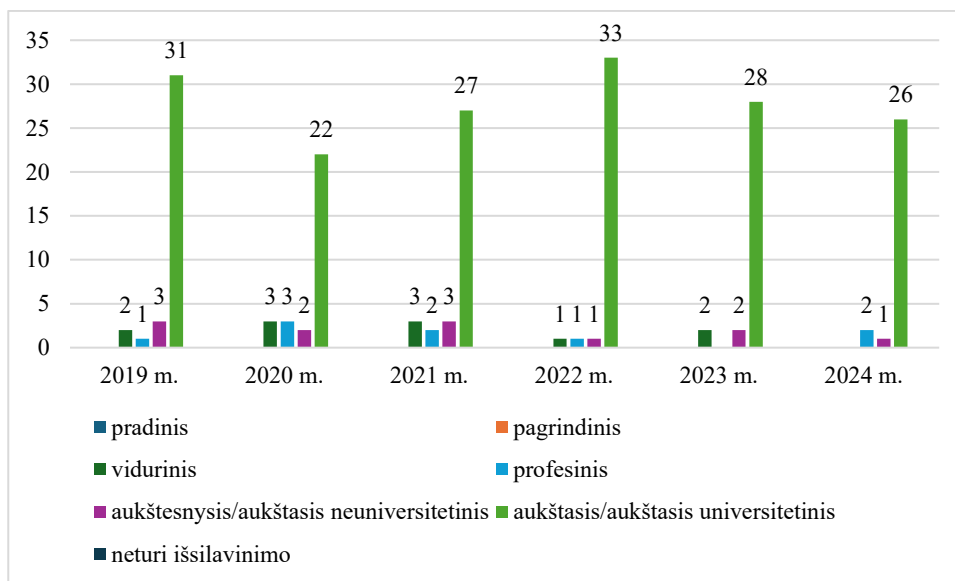

9 pav. Asmenų, įtariamų pagal LR BK 227 str. pasiskirstymas pagal amžių 2019–2024 m.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Sudaryta darbo autoriaus, duomenų šaltinis: iš IRD gauta 2019-2024 m. statistikos analizė

¹⁰⁸ Sudaryta darbo autoriaus, duomenų šaltinis: iš IRD gauta 2019-2024 m. statistikos analizė

Toliau galima pažiūrėti, kaip kyšininkavimu (LR BK 225 str.) įtariamai asmenys pasiskirsto pagal išsilavinimą. Tai padeda geriau suprasti, kokio išsilavinimo žmonės dažniau patenka į tokias situacijas ir ar laikui bėgant matosi kokie nors pokyčiai (žr. 10 pav.).

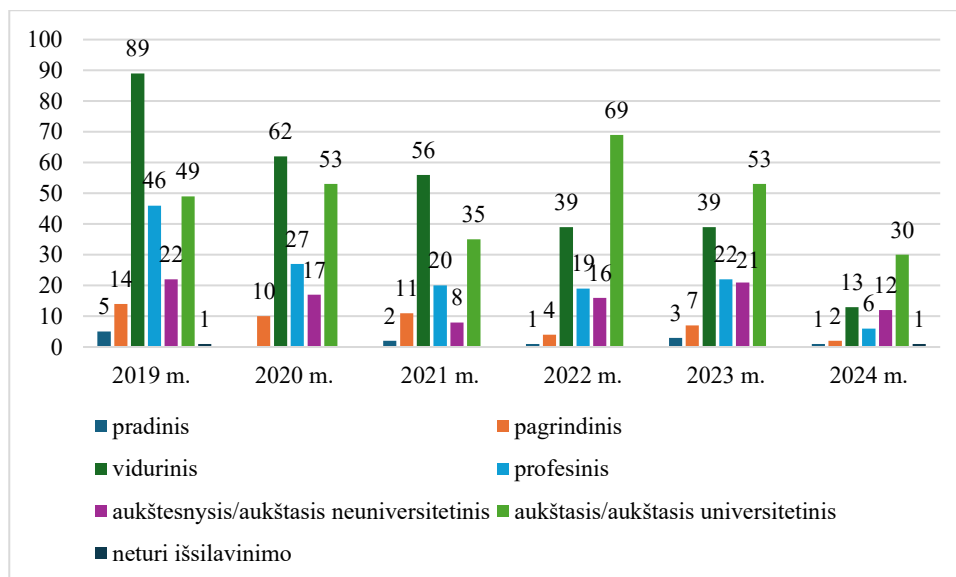
10 pav. Asmenų, įtariamų pagal LR BK 225 str., pasiskirstymas pagal išsilavinimą 2019–2024 m.¹⁰⁹

Iš grafiko matyti, kad visais metais daugiausia kyšininkavimu įtariamų asmenų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Jų skaičius aiškiai išsiskiria iš kitų grupių – pavyzdžiui, 2019 m. jų buvo 31, 2022 m. – 33, o 2024 m. – 26. Tai rodo, kad ši grupė visą laiką išlieka didžiausia. Kitų išsilavinimo grupių žmonių skaičius yra gerokai mažesnis. Vidurinį, profesinį ar aukštesnįjį neuniversitetinį išsilavinimą turinčių asmenų yra nedaug ir jų skaičius kiek svyruoja, bet iš esmės išlieka panašus. Tuo tarpu žemesnio išsilavinimo asmenų tarp įtariamųjų beveik nėra arba jų pasitaiko labai retai. Galima pastebėti, kad dažniausiai tokiose veikose dalyvauja aukštesnį išsilavinimą turintys žmonės. Tikėtina, kad tai susiję su jų užimamomis pareigomis, nes jie dažniau dirba tokiose srityse, kur priimami sprendimai ir yra daugiau galimybių piktnaudžiauti savo padėtimi¹¹⁰.

Toliau galima pažiūrėti, kaip papirkimu (LR BK 227 str.) įtariamai asmenys pasiskirsto pagal išsilavinimą. Tai leidžia geriau suprasti, kokio išsilavinimo žmonės dažniau patenka į tokias situacijas ir ar laikui bėgant matomi tam tikri pokyčiai (žr. 11 pav.).

¹⁰⁹Sudaryta darbo autoriaus, duomenų šaltinis: iš IRD gauta 2019-2024 m. statistikos analizė

¹¹⁰Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. (2024). „Statistiniai duomenys apie įtariamus (kaltinamus) asmenis pagal LR BK 227 str.“ <https://www.ird.lt/>

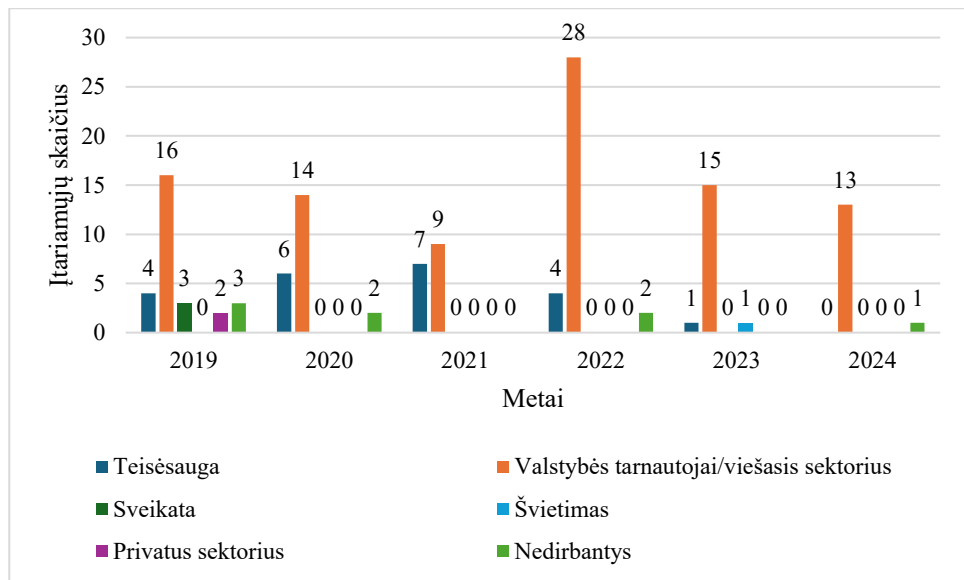

11 pav. Asmenų, įtariamų pagal LR BK 227 str., pasiskirstymas pagal išsilavinimą 2019–2024 m.¹¹¹

Iš pateiktų duomenų matyti, kad visais analizuojamais metais didžiausią dalį papirkimu įtariamų asmenų sudaro vidurinį išsilavinimą turintys asmenys. Jų skaičius kiekvienais metais yra didžiausias (2019 m. – 89, 2024 m. – 13). Nors vėlesniais metais šis skaičius mažėja, ši grupė vis tiek išlieka viena iš dominuojančių. Taip pat gana didelę dalį sudaro aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintys asmenys. Jų skaičius taip pat gana aukštas visais metais – pavyzdžiui, 2022 m. jis siekė 69, o 2023 m. – 53. Tai rodo, kad papirkimo atvejai būdingi ne tik žemesnio, bet ir aukštesnio išsilavinimo asmenims. Kitų išsilavinimo grupių asmenų skaičius yra mažesnis. Profesinį ir aukštesnįjį neuniversitetinį išsilavinimą turinčių asmenų skaičius svyruoja, tačiau išlieka vidutinis, o pradinį ar pagrindinį išsilavinimą turinčių asmenų įtariamųjų yra nedaug. Asmenų, neturinčių išsilavinimo, beveik nefiksuojama. Apibendrinant galima teigti, kad papirkimo atvejai dažniausiai siejami su vidurinį ir aukštąjį universitetinį išsilavinimą turinčiais asmenimis. Tai rodo, kad tokiose veikose dalyvauja įvairaus išsilavinimo žmonės, tačiau ryškiausiai išsiskiria vidurinį išsilavinimą turinti grupė.

Nagrinėjamo laikotarpio 2019–2024 m. Lietuvos statistika leidžia teigti, kad kyšininkavimo reiškinyje daugiausia susijęs su viešojo sektoriaus darbuotojais – teisėsaugos pareigūnais ir valstybės tarnautojais. Pavieniai atvejai sveikatos, švietimo ar privataus sektoriaus srityse egzistuoja, tačiau jie nėra tokie ryškūs (žr. 12 pav.).

¹¹¹ Sudaryta darbo autoriaus, duomenų šaltinis: iš IRD gauta 2019–2024 m. statistikos analizė

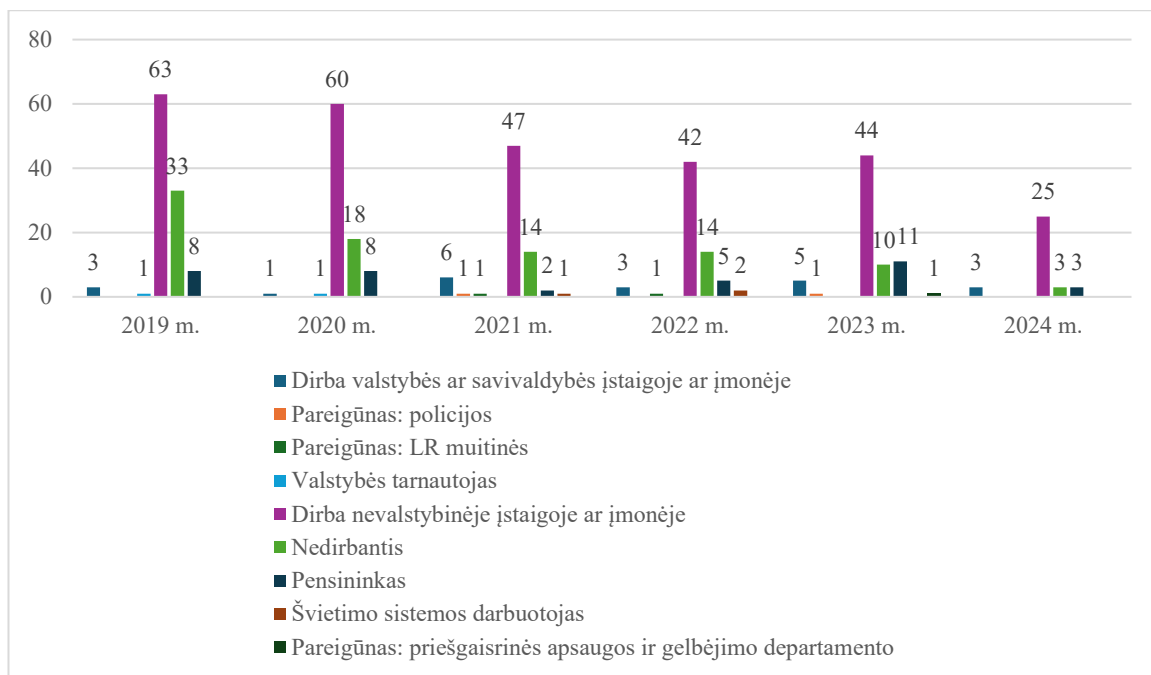

12 pav. Asmenų, įtariamų pagal LR BK 225 str. pasiskirstymas pagal užimtumą (2019–2024 m.)¹¹²

Vertinant įtariamuosius pagal jų užimtumą, labiausiai išsiskiria valstybės tarnautojai ir kiti viešojo sektoriaus darbuotojai. 2019–2024 m. jie sudarė didžiausią dalį visų įtariamųjų pagal LR BK 225 straipsnį. Išsiskiria 2022 m., kai šioje grupėje buvo 28 atvejai. Tai leidžia manyti, kad kyšininkavimo rizika dažniau atsiranda ten, kur žmogus turi pareigas, atsakomybę ir galimybę paveikti sprendimus. Teisėsaugos pareigūnų (policijos, prokuratūros, muitinės ir kt.) atvejų daugiau buvo nagrinėjamo laikotarpio pradžioje (2019–2021 m., nuo 4–7 atvejų), bet vėliau jų skaičius sumažėjo iki pavienių atvejų. Sveikatos, švietimo ar privataus sektoriaus darbuotojai fiksuoti retai, todėl jie bendros tendencijos nekeičia. Nors statistikoje sveikatos apsaugos sektoriaus įtariamųjų skaičius yra nedidelis, gyventojų apklausos rodo, jog būtent šiame sektoriuje kyšininkavimas suvokiamas kaip labiausiai paplitęs. Toks skirtumas gali būti siejamas su didesniu šių veikų latentiskumu – dalis kyšių lieka neatskleisti arba nėra pranešami teisėsaugai. Be to, sveikatos sektoriuje kyšininkavimas dažnai pasireiškia neformaliomis „padėkos“ formomis, kurias sudėtingiau kvalifikuoti kaip nusikalstamą veiką.

Toliau galima pažiūrėti, kaip papirkimu (LR BK 227 str.) įtariamieji asmenys pasiskirsto pagal jų užimtumą. Tai leidžia geriau suprasti, kokiose srityse dirbantys žmonės dažniau patenka į tokias situacijas (žr. 13 pav.).

¹¹² Sudaryta darbo autoriaus, duomenų šaltinis: iš IRD gauta 2019–2024 m. statistikos analizė

13 pav. Asmenų, įtariamų pagal LR BK 227 str., pasiskirstymas pagal užimtumą 2019–2024 m.¹¹³

Analizuojant papirkimo (LR BK 227 str.) atvejus pagal užimtumą, matyti, kad didelė dalis įtariamųjų dirba nevalstybinėse įstaigose ar įmonėse (pvz., 2019 m. – 63 asmenys, 2024 m. – 25 asmenys). Taip pat dalį sudaro nedirbantys asmenys (2019 m. – 33 asmenys, 2024 m. – 3 asm.), tačiau jų skaičius palyginus su dirbančiais nevalstybinėse įstaigose ar įmonėse yra mažesnis. Tokių nedirbančių asmenų skaičiaus kiekį darbo autorės nuomone gali įtakoti tai, jog šie asmenys slepia savo pajamas, dirba nelegaliai, taip išvengdami mokesčių, o kyšio davimas, padeda jiems pasiekti norimų rezultatų (pvz., sveikatos paslaugos, dokumentų tvarkymas). Valstybės sektoriaus darbuotojų dalis šiuo atveju yra palyginti nedidelė, 2019 m. – 1, 2020 m. – 1 valstybės tarnautojas, 2021 m. – 1 muitinės pareigūnas, 2021 m. ir 2022 m. – 1 švietimo sistemos darbuotojas. Dirbančių valstybės ar savivaldybės įstaigoje ar įmonėje skaičius palyginus su dirbančiais nevalstybinėje įstaigoje ar įmonėje ženkliai mažesnis (2019 m. – 3 asmenys, 2024 m. – 3 asm.). Dalį įtariamųjų sudaro pensininkai (2019 m. – 8 asmenys, 2024 m. – 3 asm.). Tai leidžia teigti, kad papirkimo atvejai dažniau siejami su privačių asmenų ar verslo subjektų iniciatyva, kai siekiama paveikti viešojo sektoriaus sprendimus.

Apibendrinant galima teigti, kad vertinant kyšininkavimu ir papirkimu įtariamų (kaltinamų) asmenų charakteristiką, remiantis Lietuvos duomenimis, 40-59 m. amžiaus vyrai, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir dirbantys valstybės tarnautojais buvo dažniau įtariamami kyšininkavimu, tai rodo, kad užimantys aukštesnes pareigas ir turintys realią įtaką sprendimų priėmimui, glaudžiai

¹¹³Sudaryta darbo autoriaus, duomenų šaltinis: iš IRD gauta 2019-2024 m. statistikos analizė

susiję su profesine veikla ir institucine aplinka asmenys, pasižymėjo didesniu polinkiu į kyšininkavimo nusikalstamą veiką. Papirkimo nusikalstamos veikos atveju pastebėta, kad 40-59 m. amžiaus vyrai, turintys vidurinį išsilavinimą, aukštąjį universitetinį išsilavinimą, dirbantys nevalstybinėse įstaigose ar įmonėse buvo įtariami padarę šią nusikalstamą veiką. Tačiau, vertinant tai, jog šios nusikalstamos veikos pasižymi latentišku ir darbe analizuojamų gautų IRD duomenų bazės statistikoje gali būti užregistruoti ne visi asmenys, padarę šias nusikalstamas veikas, todėl išvados gali būti neatskleidžiančios visos realios, kyšininkavimu ir papirkimu įtariamų asmenų Lietuvoje charakteristikos.

4. KYŠININKAVIMO NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ VEIKSNIAI

Žmonės ryžtasi kyšininkauti dėl labai įvairių priežasčių. Vieni siekia asmeninės naudos, kiti naudojami spragomis, kurios egzistuoja įstaigose ar net visoje sistemoje. Kartais tam įtakos turi ir politinė aplinka.

Kyšininkavimo nusikalstamų veikų atsiradimą lemiančių veiksnių skirstymas įvairiuose šaltiniuose pateikiamas skirtingai. Kai kurie autoriai nurodo, kad kyšininkavimo nusikalstamų veikų atsiradimą lemia veiksniai, kuriuos galima suskirstyti į socialinius, ekonominius, institucinės aplinkos ir asmeninius.¹¹⁴ Tuo tarpu Ambrazevičiūtė, Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Ragauskas išskiria išorinius ir sisteminius, vidinius (organizacinius, institucinius) bei kultūrinius-socialinius veiksnius.¹¹⁵ Straipsnyje Mehdi Mohamadi, Hassan Rafiey, Mir Taher Mousavi ir Samaneh Hosseinzadeh išskiriami keturi pagrindiniai veiksnių tipai: asmeniniai veiksniai (individualūs įsitikinimai, paklusnumas įstatymui), ekonominiai veiksniai (pajamos, ekonominis spaudimas), politiniai veiksniai (politinis nestabilumas, teisės aktų silpnumas) ir sociokultūriniai veiksniai (korupcijos normalizavimas, visuomenės požiūris)¹¹⁶. Lietuvos praktika taip pat leidžia įžvelgti, kad šie veiksniai pasireiškia kompleksiskai. 2019–2024 m. duomenys rodo, kad daugiausia kyšininkavimu įtariamų asmenų buvo vidutinio amžiaus (40–59 metų) tarnautojai, dažniausiai turintys aukštąjį išsilavinimą ir dirbantys viešajame sektoriuje¹¹⁷. Tokia struktūra leidžia manyti, jog kyšininkavimą stipriai lemia

¹¹⁴ Naher, Nahitun, Roksana Hoque, Muhammad Shaikh Hassan, Dina Balabanova, Alayne M. Adams, and Syed Masud Ahmed. „The Influence of Corruption and Governance in the Delivery of Frontline Health Care Services in the Public Sector: A Scoping Review of Current and Future Prospects in Low and Middle-Income Countries of South and South-East Asia.” *BMC Public Health* 20, no. 880 (2020)“ <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08975-0>.

¹¹⁵ Ambrazevičiūtė, Kavoliūnaitė-Ragauskienė, Ragauskas, „Korupcija privačiame sektoriuje“, 2020 <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcija-privaciame-sektoriuje.pdf>

¹¹⁶ Mehdi Mohamadi, Hassan Rafiey, Mir Taher Mousavi, and Samaneh Hosseinzadeh, „Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran, *Crime, Law and Social Change* 74, no. 2 (2020): 176“ <https://doi.org/10.1007/s10611-020-09886-2>.

¹¹⁷ Informatikos ir ryšių departamentas prie LR VRM. (2024). „Duomenys apie asmenis, įtariamus padarius nusikalstamas veikas pagal LR BK 225 straipsnį 2019–2024 m.“ Nusikalstamų veikų žinybinis registras. <https://ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomeni-rinkiniai/family.NU>

institucinės aplinkos veiksniai – sprendimų priėmimo galia, galimybė disponuoti ištekliais ir nepakankama vidinė atskaitomybė. Rusdiana (2023) pažymi, kad „kyšininkavimo atsiradimui itin didelę įtaką daro politizacija bei institucijų nepriklausomumo stoka: kai kontrolės ir priežiūros mechanizmai tampa formalūs, o ne realiai veikiantys, kyšininkavimas suvokiamas ne kaip nusikalstama veika, bet kaip įprasta socialinė praktika¹¹⁸“. Tai sutampa su Mohamadi ir bendraautorių mintimis, jog sociokultūriniai veiksniai, tokie kaip visuomenės požiūris ir kyšio normalizavimas, neretai tampa lemiamu elementu¹¹⁹.

Kyšininkavimas dažnai atsiranda ir tada, kai žmonės susiduria su realiomis problemomis. Išsiskiria sveikatos priežiūros sistema. Specialiųjų tyrimų tarnybos duomenys rodo, kad būtent čia žmonės dažniausiai susiduria su kyšio reikalavimu arba patys nusprendžia jį duoti¹²⁰. Dažniausiai taip nutinka todėl, kad norisi greičiau patekti pas gydytoją, gauti daugiau dėmesio ar išspręsti problemą be ilgo laukimo. Kai sistema veikia lėtai, kyšis kai kuriems atrodo kaip paprasčiausias būdas viską pagreitinti. Taip pat svarbu tai, kad dalis žmonių vis dar žiūri į kyšį kaip į padėką. Nors visi žino, kad tai nėra legalu, praktikoje toks elgesys kartais vis dar toleruojamas. Tyrimai rodo, kad „žmonės dažnai duoda kyšį ne tik dėl naudos, bet ir dėl įpročio ar spaudimo iš aplinkos“ (Transparency International Lithuania, 2020). Dėl to galima sakyti, kad Lietuvoje kyšininkavimą lemia ne tik sistemos problemos, bet ir žmonių požiūris, kuris kai kuriais atvejais vis dar pateisina tokį elgesį¹²¹.

Remiantis K. Ambrazevičiūtės, E. Kavoliūnaitės-Ragauskienės ir P. Ragausko atlikto mokslinio tyrimo programa, kurioje pateikta korupcijos rizikos veiksnių sistema, apimanti ir kyšininkavimą kaip vieną iš pagrindinių korupcinių veikų, galima identifikuoti šiuos veiksnius, skatinančius kyšininkavimą¹²² (žr. 13 pav.).

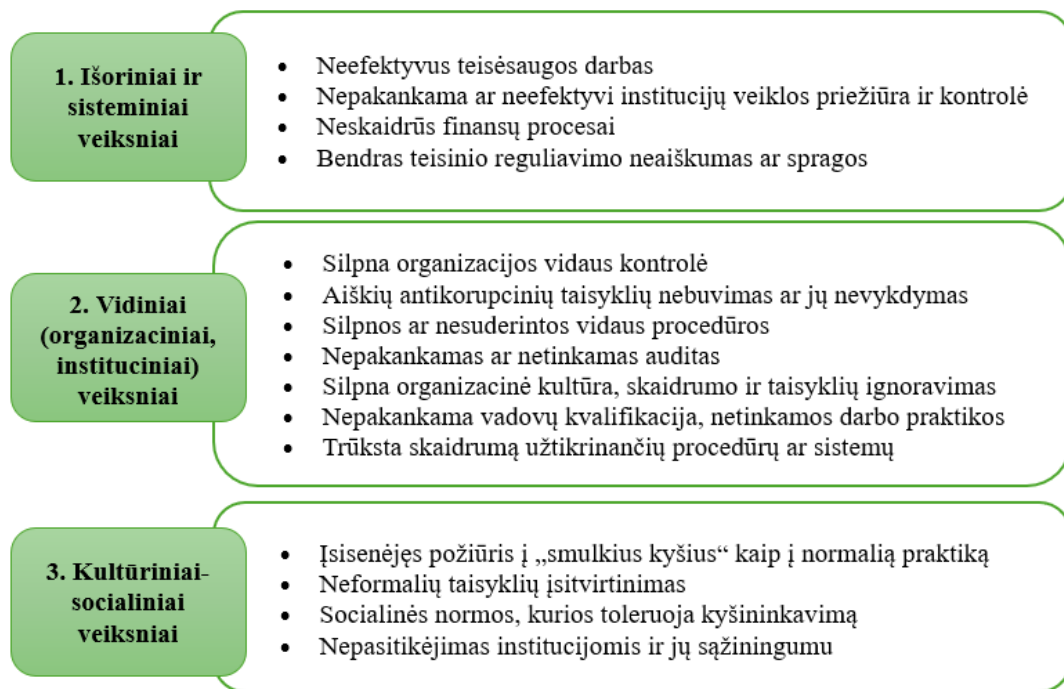
¹¹⁸Rusdiana, E., Zaman, N., Darnela, L., & Hasanah, U. (2025). Preventing the politicisation of corruption crime law enforcement based on local wisdom. *Legality: Jurnal Ilmiah Hukum*, 33(1), 110-131. DOI: <https://doi.org/10.22219/ljih.v33i1.37429>

¹¹⁹Mohamadi, Hassan Rafiey, Mir Taher Mousavi, and Samaneh Hosseinzadeh, „Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran“

¹²⁰Naujausias Lietuvos korupcijos žemėlapis: kyšių reikalaujama mažiau, tačiau korupcijos problema Lietuvoje išlieka. https://stt.lt/naujienos/7464/naujausias-lietuvos-korupcijos-zemelapis-kysiu-reikalaujama-maziau-taciau-korupcijos-problema-lietuvoje-islieka%3A3875?utm_source

¹²¹„KYŠININKAVIMAS LIETUVOJE: BYLŲ ANALIZĖ IR ASMENS, TEISIAMO UŽ KYŠININKAVIMĄ, PREKYBĄ POVEIKIU IR PAPIRKINĖJIMĄ, SOCIOLOGINIS PORTRETAS“ https://transparency.lt/wp-content/uploads/2016/02/Kysininkavimas_Lietuvoje_2006-2013.pdf?utm_source

¹²²K. Ambrazevičiūtė, E. Kovoliūnaitė-Ragauskienė, P. Ragauskas, „Korupcija privačiame sektoriuje“, 2020, <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcija-privaciame-sektoriuje.pdf>

13 pav. Veiksniai skatinantys kyšininkavimą

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, ir Petras Ragauskas (2020)

Toks grupavimas parodo, kad kyšininkavimą lemia tiek platesnė teisinė ir valstybinė aplinka (sisteminis lygmuo), tiek organizacijos vidinės problemos (vidinis lygmuo), tiek ir visuomenėje įsisenėjusios normos bei požiūriai (kultūrinis-socialinis lygmuo¹²³).

Šis veiksmų grupavimas atskleidžia pagrindines kyšininkavimą skatinančios aplinkos sritis, tačiau šiuos veiksmus galima detaliau išskirti pagal konkrečias priežastis ir rizikos šaltinius. Toliau išsamiau aptariami šie aspektai.

VALDYMO VEIKSNIAI. Vienas pagrindinių veiksmų, skatinančių kyšininkavimą, yra silpnas valstybės valdymas (angl. governance), kuris pasireiškia skaidrumo trūkumu, neefektyvia atskaitomybe, neveiksmingu viešojo sektoriaus reguliavimu bei ribotu piliečių dalyvavimu sprendimų priėmimo procesuose. Tokia aplinka sudaro prielaidas viešojo sektoriaus darbuotojams savavališkai išnaudoti suteiktas galias savo naudai. Institucijų silpnumas, nepakankami priežiūros mechanizmai bei kontrolės nebuvimas leidžia atsirasti sistemingoms taisyklių pažeidimo praktikoms, kurios laikui bėgant tampa įprasta normomis grįsta elgsena.¹²⁴ Šį procesą dar labiau stiprina informacijos trūkumas tarp valdžios institucijų ir piliečių, kuris yra įvardijamas kaip viena iš rodiklių,

¹²³K. Ambrazevičiūtė, E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, P. Ragauskas, „Korupcija privačiame sektoriuje“, 2020, <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcija-privaciame-sektoriuje.pdf>

¹²⁴Nahitun, Hoque, Hassan, Balabanova, Adams, and Ahmed, „The Influence of Corruption and Governance in the Delivery of Frontline Health Care Services in the Public Sector: A Scoping Review of Current and Future Prospects in Low and Middle-Income Countries of South and South-East Asia“

skatinančių korupciją. Nelygi prieiga prie informacijos suteikia valdininkams didesnes galimybes siekti asmeninės naudos, veikiant prieš visuomenės interesus.¹²⁵

Taip pat manoma, kad didelę reikšmę kyšininkavimo paplitimui turi biurokratinė aplinka. Ten, kur egzistuoja daug reguliacinių kliūčių – sudėtingos muitų procedūros, pertekliniai leidimai, ilgi derinimo procesai – kyšininkavimas dažnai tampa priemone „apeiti“ šias kliūtis ir paspartinti verslui svarbius procesus.¹²⁶ Kai viešasis administravimas veikia neefektyviai, o teisinių sprendimų priėmimas yra lėtas ir sudėtingas, kyšiai tampa alternatyva paspartinti procesus ar gauti norimą rezultatą. Biurokratinės kliūtys dažnai yra paskata ieškoti neformalių sprendimų.¹²⁷

Jeigu šalyje teisėsauga yra silpna, o atsakomybė už kyšininkavimą taikoma retai arba visai neveikia, tokiems nusikaltimams sudaromos palankios sąlygos. Žmonės mato, kad kyšiai dažniausiai lieka nebaudžiami, todėl natūraliai kyla įsitikinimas, jog taip elgtis yra saugu ir paprasta. Tokiose situacijose kyšininkavimas tampa priimtina praktika, ypač ten, kur siekiama greitesnių sprendimų ar asmeninės naudos.¹²⁸ „Kai įstatymai yra painūs, neaiškūs arba jų niekas nesilaiko, žmonėms dažnai kyla pagunda ieškoti kitų būdų, kaip apeiti sistemą“. Dažniausiai tai daroma per neoficialius susitarimus ar kyšius. Tokia situacija ypač būdinga ten, kur valstybinės įstaigos yra perkrautos biurokratiniais reikalavimais, dirba lėtai, bet tuo pačiu turi daug galių spręsti svarbius klausimus.¹²⁹

Silpnas valdymas atsispindi ne tik valstybės lygmeniu, bet ir organizacijų viduje. Kyšininkavimas dažniau įvyksta organizacijose, kuriose nėra aiškių, veiksmingų prevencijos priemonių: neužtikrintas pareigų atskyrimas, nėra rotacijos, neveikia efektyvios vidinės kontrolės, skundų pateikimo sistemos ar veiksmingai taikomi etikos standartai. Tokiose organizacijose dažnai pasitaiko silpna vadovų kontrolė, o kai kuriais atvejais vadovai kyšininkavimo netoleruoja tik formaliai, tačiau iš esmės ignoruoja signalus apie neskaidrią veiklą. Fiksuoti atvejai, kai patys vadovai elgėsi neetiškai arba netiesiogiai skatino neskaidrius sprendimus, nes labiau vertino pasiektą rezultatą nei būdą, kuriuo jis buvo pasiektas. Visa tai sukuria aplinką, kurioje kyšininkavimas gali klestėti.¹³⁰

Prie valdymo veiksmų taip pat priskiriama neskaidri ir pertekliniais reikalavimais pasižyminti mokesčių sistema. Sudėtingi įstatymai ir neaiškūs kontrolės kriterijai sudaro sąlygas

¹²⁵ Jinwon Han and Chanwahn Kim, “Public Sector Corruption in South Asia: Focusing on Institutional Factors with a Two-Step fsQCA, *Humanities and Social Sciences Communications* 12, no. 148 (2025)“, <https://doi.org/10.1057/s41599-025-04477-9>

¹²⁶ Mohamadi, Rafiey, Mousavi, and Hosseinzadeh, „Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran“

¹²⁷ Aurelian-Petruș Ploeanu ir Daniel Homocianu, „Analysis of Bribery Predictors for the Student Population. Evidence from Romania and Moldova, *Eastern Journal of European Studies* 12, Nr. 1 (2021): 104–140“, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=978255>

¹²⁸ Yan-Leung Cheung, P. Raghavendra Rau, ir Aris Stouraitis, „What Determines the Return to Bribery? Evidence from Corruption Cases Worldwide, *Management Science* (forthcoming)“, prieiga per SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3636647>

¹²⁹ Mohamadi, Rafiey, Mousavi, and Hosseinzadeh, „Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran“

¹³⁰ Gorsira, Huisman, Denkers ir Steg, „Why Dutch Officials Take Bribes: A Toxic Mix of Factors“

piktnaudžiavimui ir kyšininkavimui mokesčių administravimo srityje. Viešųjų lėšų paskirstymas gali būti nukreiptas ten, kur pareigūnai gauna asmeninės naudos. Kyšininkavimas šioje srityje ypač paplitęs ten, kur skaidrumo trūksta, o kontrolės mechanizmai neveikia.¹³¹

EKONOMINIAI VEIKSNIAI. Svarbus veiksnys, skatinantis kyšininkavimą, yra ekonominė padėtis šalyje. Ekonominė laisvė, leidžianti verslui veikti mažiau priklausomai nuo valdžios sprendimų, sumažina paskatas duoti kyšius. Tuo tarpu uždaros, ribotų galimybių ekonomikos, kuriose norint pradėti ar tęsti verslą būtini valdžios leidimai, sukuria terpę kyšininkavimui klestėti.¹³² Didesnė valstybės intervencija į ekonomiką (per mokesčius, biudžetą ar reguliavimą) didina korupcijos riziką. Valstybės išplėstas dalyvavimas ekonomikoje suteikia valdininkams daugiau diskrecinių galių, informacinio pranašumo prieš piliečius ir sudaro palankesnes sąlygas korupciniam elgesiui. Ypač akcentuojama, kad didesnis biurokratinis aparatas sukuria daugiau galimybių piktnaudžiavimui.¹³³

Tokie veiksniai kaip prekybos laisvės ribojimai, kvotos, valstybės valdomų įmonių skaičius ar valstybės reguliavimo politika gali sudaryti sąlygas kyšininkavimui – pavyzdžiui, kvotos ar leidimai gali būti išduodami už kyšius, o valstybės valdomos įmonės neretai tampa priemone politiniams ar ekonominiams interesams įgyvendinti. Be to, fiskalinė politika, susijusi su mokesčių lengvatomis, subsidijomis ar viešųjų lėšų paskirstymu, taip pat gali sudaryti prielaidas neskaidriems susitarimams, kai sprendimai priimami ne pagal objektyvius kriterijus, o siekiant asmeninės naudos¹³⁴. Ypač tai pasireiškia sektoriuose, kuriuose būtina gauti daug leidimų ar patvirtinimų iš valdžios institucijų, kaip statybų ar gamybos sektoriai, dažniau susiduriantys su kyšininkavimu. Dėl sudėtingų, ilgai trunkančių administracinių procedūrų verslininkai yra linkę mokėti kyšius, kad paspartintų procesus ar išvengtų papildomų kliūčių. Šią situaciją ypač apsunkina, jei valstybės tarnautojai patys inicijuoja kyšininkavimą, siekdami asmeninės naudos.¹³⁵ Įmonės yra linkusios duoti kyšius tam, kad užsitikrintų didelės vertės projektus, viešuosius pirkimus, licencijas ar kitokias privilegijas, kurios atneša didelį pelną. Kuo didesnė galima nauda, tuo didesnė tikimybė, kad kyšis bus mokamas.¹³⁶

Taip pat pastebima, kad valdžios galutinės išlaidos (valstybės vartojimo išlaidos) gali būti susijusios su korupcija, nes didelės ar nepagrįstai išpūstos viešosios išlaidos dažnai tampa terpė

¹³¹Elnur Allahverdiyev, “Bribery in the Public Economy, Its Causes and Consequence, in Tokat 1st International Conference on Scientific Researches, ed. Asli Kaya and Nadire Kantarcioglu (Tokat: Academic Sharing Platform, 2022)“, 3–9.

¹³²Shrabani Saha and Kunal Sen, „The Corruption–Growth Relationship: Does the Political Regime Matter? Journal of Institutional Economics 17, no. 2 (2021): 243–266“, <https://doi.org/10.1017/S1744137420000375>.

¹³³Han and Kim, „Public Sector Corruption in South Asia: Focusing on Institutional Factors with a Two-Step fsQCA“

¹³⁴V. V. Bozhenko, S. V. Lyeonov, Ev. A. Polishchuk, A. O. Boyko, and N. O. Artyukhova, „Identification of Determinants of Corruption in Government: A MAR-Spline Approach, *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu* 6“ (2022): 176–180, <https://doi.org/10.33271/nvngu/2022-6/176>.

¹³⁵Yixian Wang, „Research on Impacts of Bribery on Different Business Sectors, *Advances in Economics, Business and Management Research* 203 (2021)“: 3016–3021, <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.211128.556>.

¹³⁶Yan-Leung Cheung, P. Raghavendra Rau, ir Aris Stouraitis, „What Determines the Return to Bribery? Evidence from Corruption Cases Worldwide“

neskaidriems susitarimams, biudžeto lėšų „įsisavinimui“, viešųjų pirkimų korupcijai.¹³⁷ Autokratinėse šalyse, kuriose politinė valdžia kontroliuoja pinigų srautus, kyšininkavimas gali iškreipti šių išteklių paskirstymą ir neigiamai veikti augimą.¹³⁸ Skurdžiose, mažiau išsivysčiusiose šalyse, kur valstybės institucijos silpnos, kyšininkavimas dažnai tampa įprasta praktika ir net priimtina priemone siekiant užsitikrinti pragyvenimą ar spręsti kasdienes problemas. Tuo tarpu išsivysčiusiose valstybėse, kur veikia aiškos taisyklės ir stiprios kontrolės institucijos, tokie nusikaltimai rečiau toleruojami ir jiems taikoma griežtesnė atsakomybė.¹³⁹

Pajamų nelygybė yra dar vienas reikšmingas veiksnys. Tyrimai rodo, kad didėjanti pajamų nelygybė dažnai prisideda prie korupcijos augimo, nes turtingieji, siekdami apsaugoti savo interesus, gali naudotis korupciniais mechanizmais. Kita vertus, pajamų nelygybė taip pat gali silpninti demokratines institucijas ir taip skatinti kyšininkavimą.¹⁴⁰ Šias makrolygio ekonomines priežastis papildo mikrolygmens veiksniai, susiję su konkrečiomis darbo sąlygomis organizacijose. Tarp svarbiausių jų minėtina žema darbuotojų finansinė motyvacija. Maži atlyginimai, priedų ir kitų paskatų trūkumas, neaiškos karjeros galimybės bei nevienodas darbo krūvio ir atlygio santykis, dažnai tampa pagrindu korupcinėms veikoms atsirasti. Nepakankamas teisinis ir finansinis institucijų pajėgumas užtikrinti adekvačias darbo sąlygas ar skaidrumą sudaro palankią terpę kyšininkavimo paplitimui.¹⁴¹

Dažniau kyšius duoda tie, kurių išsilavinimas yra žemesnis, o pajamos – mažesnės. Tokie žmonės ne visada žino, kaip galima teisėtai išspręsti tam tikras problemas, todėl ieško greitesnių kelių. Jiems kyšis atrodo kaip būdas gauti norimą paslaugą be ilgo laukimo ar sudėtingų procedūrų.¹⁴²

POLITINIAI VEIKSNIAI. Politiniai veiksniai taip pat atlieka svarbų vaidmenį. Kyšininkavimą dažnai skatina politinės valios trūkumas efektyviai kovoti su korupcija bei politinės įtakos darymas institucijoms, kai sprendimai priimami ne pagal įstatymus, o remiantis asmeniniais ryšiais. Kai kurie darbuotojai, turintys stipresnius ryšius su aukštesnėmis valdžios grandimis, jaučiasi nebaudžiami, todėl leidžia sau piktnaudžiauti pareigomis. Administraciniai trūkumai, perteklinė biurokratija ir prieštaringai taikomi teisės aktai dar labiau skatina neskaidrią praktiką, nes sukuria

¹³⁷V. V. Bozhenko, S. V. Lyeonov, Ev. A. Polishchuk, A. O. Boyko, and N. O. Artyukhova, „Identification of Determinants of Corruption in Government: A MAR-Spline Approach“

¹³⁸Shrabani Saha and Kunal Sen, „The Corruption–Growth Relationship: Does the Political Regime Matter?“

¹³⁹Ahmet Ekici and Şule Önsel Ekici, „Understanding and Managing Complexity through Bayesian Network Approach: The Case of Bribery in Business Transactions,“ *Journal of Business Research* 110 (2020): 282–298, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.10.024>.

¹⁴⁰Jinwon Han and Chanwahn Kim, „Public Sector Corruption in South Asia: Focusing on Institutional Factors with a Two-Step fsQCA“

¹⁴¹Naher, Nahitun, Rokhsana Hoque, Muhammad Shaikh Hassan, Dina Balabanova, Alayne M. Adams, and Syed Masud Ahmed. „The Influence of Corruption and Governance in the Delivery of Frontline Health Care Services in the Public Sector: A Scoping Review of Current and Future Prospects in Low and Middle-Income Countries of South and South-East Asia“

¹⁴²Mohamadi, Hassan Rafiey, Mir Taher Mousavi, and Samaneh Hosseinzadeh, „Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran“

terpę įvairioms manipuliacijoms.¹⁴³ Jeigu valdžia priklauso tik siauram žmonių ratui, o sprendimai priimami už uždarytų durų, kyšininkavimas tampa kasdienybe. Aukštas pareigas užimantys asmenys dažnai reikalauja kyšių mainais už įvairius leidimus, sutartis ar palankesnius sprendimus. Jie jaučiasi turintys tokią galią, todėl tuo piktnaudžiauja.¹⁴⁴

Šiuos procesus dar labiau stiprina neefektyvus valstybės institucijų veikimas. Neaiškiai apibrėžtos funkcijos, atsakomybės ribų nebuvimas, vidinės kontrolės spragos bei neapibrėžti sprendimų priėmimo mechanizmai sudaro palankias sąlygas korupcinėms praktikoms. Politinė įtaka viešajam sektoriui ne tik silpnina institucijų nepriklausomumą, bet ir sudaro prielaidas sisteminiam piktnaudžiavimui tarnybine padėtimi.¹⁴⁵

Dažniausiai kyšininkavimas klesti tose šalyse, kur valdžia nėra atskaitinga žmonėms, o laisva spauda neegzistuoja. Jei nėra kas spaustų politikus kovoti su korupcija, tokios praktikos tampa įprastos. Ypač tai matoma nedemokratinėse ar labai korumpuotose valstybėse, kur kyšiai laikomi normaliu verslo įrankiu ir rizika yra maža.¹⁴⁶ Tokiose šalyse politiniai lyderiai gali garantuoti verslui stabilumą ir ilgalaikį susitarimų vykdymą mainais už atitinkamas kyšių sumas. Kai kurios valstybės, nors jose ir daug kyšininkavimo, vis tiek sugeba išlaikyti stiprią ekonomiką. Ten kyšiai neretai naudojami kaip būdas užsitikrinti, kad valdžia laikysis duoto žodžio. Verslui tokie susitarimai padeda greičiau tvarkyti reikalus, išvengti papildomų kliūčių ir veikti stabiliai, net jei sistema nėra skaidri.¹⁴⁷

Demokratinėse šalyse kyšininkavimas daro priešingą poveikį ekonomikai nei nedemokratinėse. Demokratinėse šalyse dėl politinio nestabilumo, dažnai besikeičiančių valdžių ir didesnės atsakomybės visuomenei, kyšiai nėra patikimas būdas spręsti verslo reikalus. Politikams sudėtinga užtikrinti, kad ateityje susitarimų bus laikomasi, todėl kyšininkavimas tokiose valstybėse dažniau tampa kliūtimi, stabdančia ekonomikos augimą. Atlikti tyrimai rodo, jog didesnis korupcijos lygis demokratinėse šalyse mažina tiek vietinės, tiek užsienio investicijas, trukdo inovacijoms ir lemia netinkamą valstybės lėšų panaudojimą.¹⁴⁸

ASMENINIAI VEIKSNIAI. Kyšininkavimą lemia ne tik aplinka, bet ir pats žmogus – jo požiūris, įsitikinimai ir moralinės vertybės. Tie, kurie laikosi tvirtų principų ir jaučia vidinę pareigą nepasiduoti korupcijai, rečiau įsivelia į tokias situacijas. Tokie įsitikinimai apsaugo nuo neteisėto

¹⁴³ Naher, Nahitun, Roksana Hoque, Muhammad Shaikh Hassan, Dina Balabanova, Alayne M. Adams, and Syed Masud Ahmed. „The Influence of Corruption and Governance in the Delivery of Frontline Health Care Services in the Public Sector: A Scoping Review of Current and Future Prospects in Low and Middle-Income Countries of South and South-East Asia“

¹⁴⁴ Wang, „Research on Impacts of Bribery on Different Business Sectors“

¹⁴⁵ Paula Nastase, „The Crime of Bribery,“ in *European Integration – Realities and Perspectives. Proceedings 2020* (Galati: Danubius University, 2020)“, 514–523.

¹⁴⁶ Cheung, Rau and Stouraitis, „What Determines the Return to Bribery? Evidence from Corruption Cases Worldwide“

¹⁴⁷ Saha and Sen, „The Corruption–Growth Relationship: Does the Political Regime Matter?“

¹⁴⁸ Saha and Sen, „The Corruption–Growth Relationship: Does the Political Regime Matter?“

elgesio. Tačiau jeigu žmogaus moralė silpna, kyla didesnė rizika, kad jis neatsisakys kyšio ar net pats jį pasiūlys.¹⁴⁹

Kaip nustatė Madelijne Gorsira, Wim Huisman, Adriaan Denkers ir Linda Steg, tarnautojai, kurie priėmė kyšius, pirmiausia siekė asmeninės naudos – finansinės, materialinės ar socialinės. Jie norėjo būti pripažinti, jaustis svarbūs, būti priimti privačiame verslo sektoriuje, turėti ryšių, galimybių ar įtakos. Taip pat matoma, kad šie asmenys sąmoningai slėpė savo veiksmus, žinojo, jog jie yra neteisėti, tačiau riziką vertino kaip mažą. Jų asmeninės moralinės normos buvo silpnos, jie nejautė kaltės ar atsakomybės, nesuvokė arba nenorėjo suvokti savo veiksmų žalingumo. Dažnai jie teisingo savo veiksmus tuo, kad „visi taip daro“ arba „tai yra įprasta praktika“. Jie matė aplinkoje palaikančius ar bent jau toleruojančius tokią praktiką žmones, todėl jų elgesys neatrodė išskirtinis ar smerktinas.¹⁵⁰

Kitas svarbus individualus veiksnys yra suvokta nauda ir rizika. Jei asmuo įvertina, kad korupcija atneš jam naudos – finansinės, profesinės ar net emocinės (pvz., jaudulio ar malonumo) – ir mato mažą riziką būti sučiuptam ar nubaustam, jis dažniau linkęs elgtis nesąžiningai. Taip pat svarbu, kiek asmuo jaučiasi turįs galimybių vengti arba priešingai – įsitraukti į kyšininkavimą.¹⁵¹ Kai kurie asmenys kyšininkavimą suvokia kaip „priedą“ prie atlyginimo, kuris leidžia kompensuoti mažas oficialias pajamas. Asmens vertybinės nuostatos, silpnas teisinis sąmoningumas bei įsitikinimas, kad „visi taip daro“, dažnai tampa vidiniu motyvu dalyvauti korupcinėse praktikose.¹⁵² Žmonės, nepripažįstantys įstatymų privalomumo, dažniau įsitraukia į kyšininkavimą. Ten, kur įstatymai laikomi neefektyviais, nesąžiningais ar nenaudingais piliečiams, kyla tendencija juos ignoruoti. Tokios nuostatos taip pat prisideda prie neformalių praktikų paplitimo ir kyšininkavimo toleravimo.¹⁵³

SOCIOKULTŪRINIAI VEIKSNIAI. Kyšininkavimui įtakos turi ir bendra socialinė aplinka bei žmonių požiūris į neskaidrų elgesį. Kai visuomenėje yra dideli socialiniai skirtumai, daliai žmonių gali atrodyti, kad sąžiningu keliu pasiekti norimą rezultatą yra sunkiau. Tada atsiranda požiūris, kad kai kuriose situacijose galima „apeiti“ taisykles, pasinaudoti pažintimis ar duoti kyšį. Tokiu būdu kyšininkavimas pradamas matyti ne kaip rimtas pažeidimas, o kaip įprastas būdas išspręsti problemą. Prie to prisideda ir nedarbas. Kai žmogus ilgą laiką neturi darbo, jaučiasi nesaugiai, mažiau pasitiki valstybe ir jos institucijomis, jam gali būti lengviau pateisinti neteisėtus veiksmus. Tokiais atvejais kyšininkavimas gali būti suvokiamas kaip būdas išgyventi, gauti paslaugą ar pasiekti tikslą,

¹⁴⁹ Gorsira, Huisman, Denkers ir Steg, „*Why Dutch Officials Take Bribes: A Toxic Mix of Factors*“

¹⁵⁰ Gorsira, Huisman, Denkers ir Steg, „*Why Dutch Officials Take Bribes: A Toxic Mix of Factors*“

¹⁵¹ Gorsira, Huisman, Denkers ir Steg, „*Why Dutch Officials Take Bribes: A Toxic Mix of Factors*“

¹⁵² Naher, Nahitun, Rokhsana Hoque, Muhammad Shaikh Hassan, Dina Balabanova, Alayne M. Adams, and Syed Masud Ahmed. „The Influence of Corruption and Governance in the Delivery of Frontline Health Care Services in the Public Sector: A Scoping Review of Current and Future Prospects in Low and Middle-Income Countries of South and South-East Asia“

¹⁵³ Mohamadi, Hassan Rafiey, Mir Taher Mousavi, and Samaneh Hosseinzadeh, „Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran“

nors iš tikrųjų tai tik dar labiau palaiko neskaidrią sistemą. Viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimai taip pat turi sociokultūrinį aspektą – ne tik ekonominį. Maži atlyginimai gali formuoti požiūrį, kad papildomos neformalios pajamos yra priimtinos ar net „kompensuojančios“ sisteminį neteisingumą, o tai didina kyšininkavimo toleranciją. Galiausiai svarbi ir bendra kriminogeninė situacija bei visuomenės pasitikėjimas institucijomis. Esant aukštesniam nusikalstamumo lygiui ir mažesniai pasitikėjimui teisėsauga, silpnėja neformalios socialinės kontrolės mechanizmai, todėl kyšininkavimas gali būti rečiau smerkiamas ir dažniau toleruojamas kaip kasdienės praktikos dalis¹⁵⁴.

Kyšininkavimą skatina ir bendros socialinės aplinkybės, tokios kaip skirtingas informacijos prieinamumas tarp viešojo sektoriaus darbuotojų ir piliečių, kuris gali sudaryti prielaidas neformaliems susitarimams. Taip pat visuomenėse, kuriose paplitęs žemas teisinis sąmoningumas arba egzistuoja stiprus socialinis spaudimas spręsti klausimus neoficialiomis priemonėmis, kyšininkavimas dažnai tampa socialiai priimtina praktika¹⁵⁵. Tokiose aplinkose formuojasi nuostata, kad kyšis yra „normalus“ ar neišvengiamas būdas pasiekti rezultatą, todėl asmenys dažniau linkę toleruoti tokį elgesį¹⁵⁶. Be to, kai visuomenėje įsitvirtina įsitikinimas, kad „visi taip daro“, kyšininkavimas tampa savotiška socialine norma. Toks suvokimas skatina žmones ne tik toleruoti, bet ir patiems įsitraukti į tokias veikas, nes kyšio davimas ar priėmimas nebėra vertinamas kaip išskirtinis ar smerktinas elgesys¹⁵⁷. Šis socialinis pateisinimas stiprina kyšininkavimo paplitimą ir prisideda prie jo įsitvirtinimo tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuje¹⁵⁸.

Kyšininkavimo paplitimui įtakos turi ir kultūriniai bei istoriniai veiksniai. Nuo senų laikų kai kuriose visuomenėse susiformavo požiūris, kad kyšiai yra priimtinas ar net būtinas būdas spręsti įvairias problemas. Tokios nuostatos neretai išlieka ir šiandien. Žmonės, kurie susidūrė su sistemomis, kuriose korupcija buvo įprastas dalykas, pavyzdžiui, buvusiose sovietinėse ar komunistinėse šalyse, labiau linkę laikyti kyšininkavimą norma. Ten, kur trūksta stiprių demokratijos tradicijų, nėra aktyvios pilietinės visuomenės ar kokybiško švietimo, kyšininkavimas dažnai suvokiamas kaip savaime suprantamas ir įprastas reiškinys¹⁵⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad kyšininkavimo paplitimą lemia kompleksiniai ir tarpusavyje susiję veiksniai, kurie apima valdymo, ekonominius, politinius, asmeninius ir sociokultūrinius

¹⁵⁴Bozhenko, Lyeonov, Polishchuk, Boyko and Artyukhova, „*Identification of Determinants of Corruption in Government: A MAR-Spline Approach*“

¹⁵⁵Naher, Nahitun, Roksana Hoque, Muhammad Shaikh Hassan, Dina Balabanova, Alayne M. Adams, and Syed Masud Ahmed. „The Influence of Corruption and Governance in the Delivery of Frontline Health Care Services in the Public Sector: A Scoping Review of Current and Future Prospects in Low and Middle-Income Countries of South and South-East Asia“

¹⁵⁶Mohamadi, Rafiey, Mousavi, and Hosseinzadeh, „*Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran*“

¹⁵⁷Plopeanu and Homocianu, „*Analysis of Bribery Predictors for the Student Population. Evidence from Romania and Moldova*“

¹⁵⁸Mohamadi, Rafiey, Mousavi, and Hosseinzadeh, „*Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran*“

¹⁵⁹Nastase, „*The Crime of Bribery*“

aspektus. Pagrindinės prielaidos kyšininkavimui susiformuoja neveiksmingo valdymo, skaidrumo stokos, neefektyvios teisėsaugos ir perteklinės biurokratijos sąlygomis, kurios sudaro terpę neskaidrioms praktikoms. Ekonominiai veiksniai, tokie kaip pajamų nelygybė, žemi atlyginimai, sudėtingas reguliavimas bei ribotos verslo galimybės, dar labiau didina korupcijos riziką. Politinės aplinkybės, pavyzdžiui, valdžios susitelkimas siauruose interesuose, atsakomybės trūkumas ir viešojo sektoriaus politizavimas, prisideda prie sisteminio piktnaudžiavimo. Svarbus vaidmuo tenka ir asmeninėms nuostatoms – moraliniam požiūriui, teisinių normų suvokimui bei rizikos vertinimui, kurie lemia individualų sprendimą dalyvauti korupcinėse veiklose. Galiausiai sociokultūriniai veiksniai, tokie kaip visuomenės pakantumas kyšininkavimui, pasitikėjimo institucijomis stoka bei istoriškai susiformavusios normos, skatina šio reiškinio paplitimą.

5. KYŠININKAVIMO KONTROLĖ IR PREVENCIJA

Kyšininkavimo prevencija ir veiksminga kontrolė yra esminiai veiksniai siekiant sumažinti korupcijos mastą tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje. Vien tik baudžiamosios atsakomybės taikymas dažnai nėra pakankamas, jei kartu neįgyvendinamos sisteminės priemonės, kurios sumažintų paskatas ir galimybes korupciniam elgesiui. Prevencijos sėkmei svarbu ne tik griežta teisėkūra, bet ir gerai veikianti institucinė sistema – skaidrūs viešieji pirkimai, stiprūs kontrolės mechanizmai, tinkamai apmokyti darbuotojai, taip pat etikos normų laikymosi užtikrinimas. Nemažiau reikšmingas ir švietimas – tiek specialistų, tiek visuomenės lygmeniu – padedantis suprasti, kodėl kyšininkavimas kenkia bendram gėriui. Todėl šiame skyriuje bus aptariamos pagrindinės kontrolės priemonės ir prevencijos strategijos, kurios taikomos kovai su kyšininkavimu skirtingose srityse ir institucijose.

Siekiant nuosekliai atskleisti kyšininkavimo kontrolės ir prevencijos sistemą, toliau pirmiausia aptariamas teisinis ir institucinės kontrolės pagrindas, vėliau – pagrindinės prevencijos priemonės ir jų veikimo principai, o galiausiai – praktinis jų taikymas bei realios problemos.

Kyšininkavimo prevencija ir kontrolė apima įvairias priemones – nuo politinių ir teisinių iki organizacinių ir socialinių. Šių veiksmų tikslas yra ne tik sumažinti pačių kyšių kiekį, bet ir pakeisti, kaip ir kur jie dažniausiai pasitaiko, bei sumažinti jų daromą žalą visuomenei. Kontrolės sistema turėtų veikti taip, kad kyšius imantiems asmenims kiltų reali rizika būti pagautiems, o pati aplinka, kurioje kyšininkavimas įmanomas, būtų keičiama – šalinant priežastis ir sąlygas, dėl kurių jis atsiranda.¹⁶⁰ Ankstyvas grėsmių šalinimas yra veiksmingesnis nei žalos taisymas po įvykio – tai

¹⁶⁰Volodymyr Yemelyanov and Dmytro Plekhanov, „Ways of Confronting Corruption and Bribery in the Bodies of the State Authority, *Baltic Journal of Economic Studies* 5, no. 1 (2019): 59–67“, <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-59-67>.

bendras prevencijos principas. Tokia sistema turėtų būti pagrįsta nuolatiniu rizikų vertinimu, prevencijos politikų ir procedūrų kūrimu, įgyvendinimu ir palaikymu.¹⁶¹

Kalbant apie kyšininkavimo prevenciją viešajame ir privačiąjame sektoriuje, būtina atsižvelgti į tai, kad šio reiškinių formos skirtingose šalyse gali labai skirtis – todėl nacionalinėse strategijose turi būti formuojama individuali, nuosekliai veiksminga prevencinė sistema. Pagal Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 2 straipsnio 9 dalį kyšininkavimas priskiriamas prie korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų. Įstatymas aiškiai išskiria kyšininkavimą, papirkimą, prekybą poveikiu, piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi kaip konkrečias prevencijai skirtų priemonių taikymo sritis – nepriklausomai nuo to, ar tokios veikos padarytos viešajame, ar privačiame sektoriuje. Korupcijos prevencija (taigi ir prevencija taikoma kyšininkavimui) apibrėžiama kaip sisteminė veikla, kuria siekiama identifikuoti, įvertinti bei eliminuoti rizikos veiksnius ir sukurti atsparią aplinką neskaidriems veiksams. Tai apima vidaus kontrolės sistemų stiprinimą, darbuotojų sąmoningumo didinimą, viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą, skaidrumo skatinimą ir administracinių veiklų atvirumą. Prevencijos tikslai numato¹⁶²:

- kurti sistemas, atsparias kyšininkavimo poveikiui,
- formuoti darbuotojų ir viešosios bendruomenės anti kyšininkavimo sąmoningumą,
- sistemingai mažinti kyšininkavimo riziką,
- stiprinti institucinius mechanizmus ir koordinavimą,
- skatinti privataus sektoriaus dalyvavimą prevencijoje,
- užtikrinti skaidrią viešųjų paslaugų teikimo kultūrą.

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 5 straipsnyje įtvirtintos korupcijos prevencijos priemonės, taip pat gali būti veiksmingai taikomos ir siekiant užkirsti kelią kyšininkavimo apraiškoms, ypač viešajame sektoriuje (žr. 1 lentelę)¹⁶³. Nors teisės aktuose šios priemonės apibrėžiamos plačiosios korupcijos kontekste, šiame darbe jos analizuojamos per kyšininkavimo prizmę – kaip vieną iš labiausiai paplitusių ir atpažįstamų korupcijos formų. Todėl lentelėje pateiktas šių priemonių paskirstymas aiškinamas remiantis įstatymo nuostatomis, bet išskiriant jų sąsajas su kyšininkavimo prevencija.

¹⁶¹Kartika Trisna Putri, Novandra Rhezza Pratama, and M. Dachyar, „*The Implementation of Anti-Bribery Management System Designed to Mitigate the Bribery Risk in State-Owned Enterprises: A Case Study of the Indonesia Agribusiness Industry*, in *Proceedings of the First Australian International Conference on Industrial Engineering and Operations Management*“ (Sydney: IEOM Society International, 2022), 1–9

¹⁶²Lietuvos Respublikos Seimas. (2002, gegužės 28 d.). „*Korupcijos prevencijos įstatymas*“ (Nr. IX-904, su vėlesniais pakeitimais). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168154>

¹⁶³Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, Žin., 2002, Nr. 57-2297, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168154>.

1 lentelė. Korupcijos prevencijos priemonės ir jų taikymas kyšininkavimo prevencijai

Priemonė	Paskirtis
Korupcijos rizikos analizė	Nustatomos veiklos sritys, kuriose tikėtina kyšininkavimo ar kitų korupcinių veikų pasireišimo rizika ir pateikti pasiūlymus dėl prevencijos priemonių ar kovos su korupcija programos parengimo.
Kovos su korupcija programos	Tai nacionaliniu ar instituciniu lygmeniu rengiamas planas, kuriame, atsižvelgiant į rizikos analizės rezultatus ir STT rekomendacijas, numatomi konkretūs veiksmai korupcijos, įskaitant kyšininkavimo, prevencijai ir kontrolei stiprinti
Teisės aktų ar jų projektų antikorpacinis vertinimas	Nustatoma, ar teisės aktų nuostatos gali sudaryti sąlygas kyšininkavimui ar kitoms korupcinėms apraiškoms ir teikiama siūlymai dėl jų tobulinimo.
Informacijos apie asmenį pateikimas prieš einant pareigas	Tai surinktos informacijos teikimas įstaigos vadovui apie pareigas siekiantį ar einantį asmenį, siekiant įvertinti jo patikimumą ir užtikrinti, kad atsakingose pareigose nedirbtų asmenys, susiję su galimu kyšininkavimu ar korupcija.
Informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams	Leidžia identifikuoti asmenis, praradusius pasitikėjimą dėl korupcinių veikų ir apriboti jų galimybes užimti pareigas ar dalyvauti viešuosiuose sandoriuose.
Visuomenės švietimas ir informavimas	Tai nuoseklus mokymas ir informacijos sklaida visuomenėje bei švietimo įstaigose, kurio tikslas – ugdyti pilietinę atsakomybę, dorovę ir supratimą, kad kyšininkavimas yra netoleruotinas elgesys.
Nustatytų korupcijos atvejų pavišinimas	Pavišinus realius kyšininkavimo atvejus, darbuotojams ir visuomenei parodoma, kad už tokias veikas gresia rimtos pasekmės – tai veikia kaip prevencija.

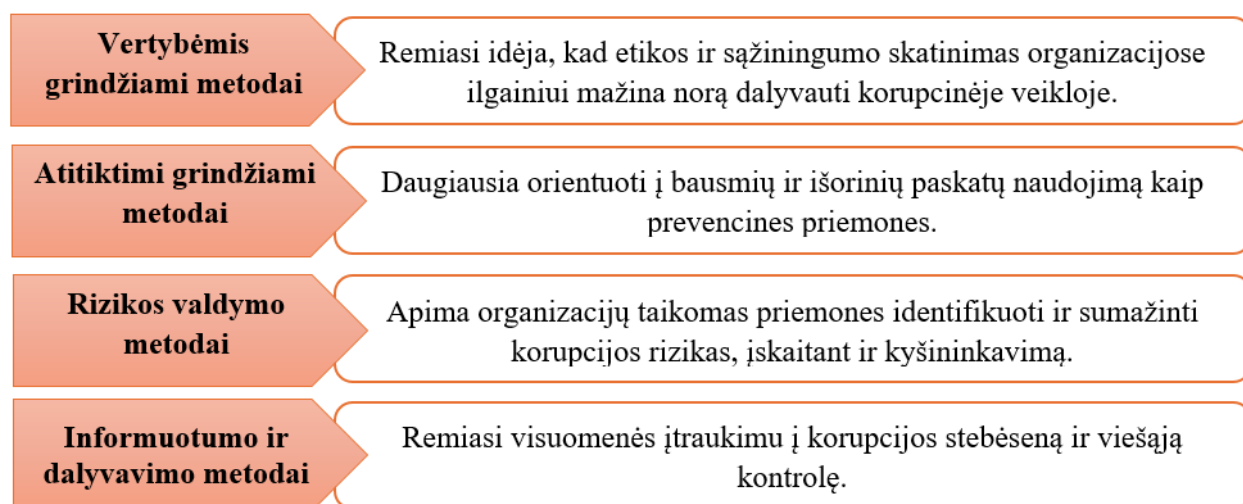
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu (Žin., 2002, Nr.

57-2297

Pateiktos priemonės rodo, kad valstybės požiūris į korupcijos prevenciją grindžiamas iš anksto numatyto rizikų valdymu, o ne vien reakcija į jau įvykusius pažeidimus. Nors jos formaliai apibrėžiamos kaip bendros korupcijos kontrolės priemonės, jų struktūra ir taikymo logika atskleidžia, kad didelis dėmesys skiriamas toms veiklos sritims, kuriose labiausiai tikėtinas būtent kyšininkavimas – pavyzdžiui, sprendimų priėmimas, leidimų išdavimas, prieigos prie išteklių kontrolė.

Be teisinio reglamentavimo, svarbus vaidmuo tenka ir praktinėms prevencijos priemonėms, kurios gali būti klasifikuojamos pagal jų pobūdį ir taikymo principus. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) 2023 m. ataskaitoje, korupcijos, įskaitant kyšininkavimą, kontrolės ir prevencijos priemonės analizuojamos taikant keturis pagrindinius metodinius požiūrius: vertybėmis grįstus, atitiktimi grįstus, rizikos valdymo ir informuotumu bei dalyvavimu grįstus metodus.¹⁶⁴ Šios priemonės ir jų apibūdinimas pateikiamas 14 paveiksle.

¹⁶⁴ „OECD, *Understanding Public Integrity: Towards a Contextualised Approach*, OECD Public Governance Reviews (Paris: OECD Publishing, 2023)“, <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2023-r010/2023-r010-en.pdf>.

14 pav. „Kyšininkavimo prevencijos ir kontrolės priemonių klasifikavimas“

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis OECD, „*Understanding Public Integrity: Towards a Contextualised Approach* (2023)“

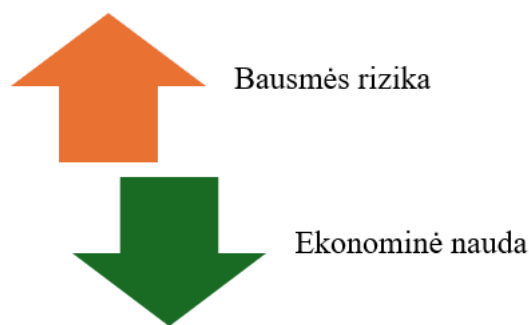
Detalizuojant paveiksle išskirtas priemones, vertybėmis grindžiami metodai apima vadovybės elgesio svarbą (vadinamąjį „vadovų elgesio pavyzdžio“ principą), etikos mokymus, vidinę motyvaciją ir organizacinės kultūros keitimą. Pavyzdžiui, įrodyta, kad aukščiausio lygio vadovų demonstruojamas skaidrumas ir sąžiningumas daro įtaką žemesnio lygio darbuotojų elgesiui. Tuo tarpu atitiktimi grindžiami metodai pabrėžia, kad tokios priemonės kaip konkurencingi atlyginimai ir finansinės paskatos gali būti alternatyva kyšininkavimui, nes sumažina paskatas siekti neteisėto uždarbio. Kalbant apie rizikos valdymo metodus, tai gali būti tokios priemonės kaip auditas, rizikos vertinimas, pareigų rotacija, turto deklaravimas ar darbuotojų atranka pagal nuopelnus. Galiausiai, informuotumu ir dalyvavimu grindžiami metodai apima viešinimo kampanijas, skatinančias pranešti apie kyšininkavimą, skundų teikimo kanalus, teisę gauti viešą informaciją, nepriklausomą žiniasklaidą ir skaidrias elektronines viešąsias paslaugas.¹⁶⁵

Azzahra, Savandha ir Olubisi pabrėžia, jog labai svarbu, kad už neteisėtus veiksmus visada sektų atsakomybė¹⁶⁶. Yemelyanov ir Plekhanov teigia, kad efektyviausia priemonė kovojant su kyšininkavimu – sukurti tokią sistemą, kurioje rizika būti pagautam ir nubaustam yra didesnė nei galima nauda iš kyšio (žr. 15 pav.)¹⁶⁷.

¹⁶⁵„OECD, *Understanding Public Integrity: Towards a Contextualised Approach*, OECD Public Governance Reviews (Paris: OECD Publishing, 2023)“, <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsres/pblctns/2023-r010/2023-r010-en.pdf>

¹⁶⁶Azzahra, A., Savandha, S. D., & Olubisi, M. G. (2024). „Effective Strategies for Corporate Governance and Risk Management in the Public Sector: Preventing Corruption and Abuse of Authority. *Asian Journal of Engineering, Social and Health*“, 3(4), 911-919. DOI: <https://doi.org/10.46799/ajesh.v3i4.366>.

¹⁶⁷Volodymyr Yemelyanov and Dmytro Plekhanov, „*Ways of Confronting Corruption and Bribery in the Bodies of the State Authority*,“ *Baltic Journal of Economic Studies* 5, no. 1 (2019): 59–67, <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-59-67>.

15 pav. „Ekonominės naudos ir bausmės rizikos santykis“

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Volodymyr Yemelyanov and Dmytro Plekhanov, „Ways of Confronting Corruption and Bribery in the Bodies of the State Authority (2019)“

Kaip teigia autoriai, kyšininkavimo paplitimas glaudžiai susijęs su asmenų vertinama naudos ir rizikos pusiausvyra. Kitaip tariant, sprendimas duoti ar priimti kyšį dažnai grindžiamas tuo, ar tikėtina nauda viršys galimas neigiamas pasekmes. Jei asmuo mano, kad kyšio suteikiama nauda yra didesnė nei tikimybė būti atskleistam ir nubaustam, kyšininkavimas tampa racionali pasirinkimu.¹⁶⁸

Dėl šios priežasties konkurencinė aplinka ir veiksminga kontrolė mažina kyšininkavimo paskatas – didėjant tikimybei būti pagautam ar patirti sankcijas, net ir didesnis kyšis nebekompensuoja galimos žalos. Tokiu atveju kyšininkavimas tampa ekonomiškai nenaudingas, todėl asmenys dažniau atsisako tokių veiksmų.¹⁶⁹

Kyšininkavimas yra viena labiausiai paplitusių korupcijos formų, todėl norint veiksmingai užkirsti jam kelią, svarbu suprasti, kodėl žmonės į jį įsitraukia. Albanese ir Artello tyrime analizuojamos korupcijos priežastys suskirstytos į keturis požiūrius – pozityvistinį, klasikinį, struktūrinį ir etinį (žr. 2 lentelę)¹⁷⁰.

2 lentelė. „Keturi požiūriai į korupcijos priežastis ir jų prevencijos priemonės“¹⁷¹

Požiūris į priežastį	Pagrindinė priežastis	Prevencijos priemonės
Pozityvistinis (pvz., <i>socialinė aplinka, spaudimas, blogo elgesio perėmimas</i>)	Išoriniai veiksniai (dažniausiai socialiniai ir ekonominiai) pastūmėja asmenį į nusikalstamą ar korumpuotą elgesį.	Reforma keičiant socialines ir ekonomines sąlygas arba keičiant žmogaus reakciją į jas.
Klasikinis (pvz., <i>sąmoningas</i>)	Žmogus renkasi korupciją, nes jam tai atrodo naudinga ir maža rizika būti pagautam.	Atgrasymas didinant sulaikymo ir nubaudo tikimybę.

¹⁶⁸Ibid, 167.

¹⁶⁹Ibid, 168.

¹⁷⁰Albanese, Jay S., and Kristine Artello, „Focusing Anti-Corruption Efforts More Effectively: An Empirical Look at Offender Motivation—Positive, Classical, Structural and Ethical Approaches.” *Advances in Applied Sociology* 8 (2018): 471–485. <https://doi.org/10.4236/aasoci.2018.86028>

¹⁷¹Jay S. Albanese and Kristine Artello, „Focusing Anti-Corruption Efforts More Effectively: An Empirical Look at Offender Motivation—Positive, Classical, Structural and Ethical Approaches (2018)“

<i>apskaičiavimas, maža bausmės rizika)</i>		
Struktūrinis (pvz., <i>korumpuota sistema, silpna teisėsauga</i>)	Sisteminės politinės ir ekonominės sąlygos tam tikroje jurisdikcijoje sudaro palankią terpę korupcijai.	Teisiniai ir struktūriniai rinkimų procesų pokyčiai, valdžios galių pasidalijimo stiprinimas, įstatymų vykdymo stiprinimas ir galimybė teikti skundus be baimės.
Etinis (pvz., <i>moralinis nuopuolis, savanaudiškumas, kaltės stoka</i>)	Laisvos valios sprendimai grindžiami etiniais principais. Neteisėtas elgesys vykdomas dėl to, kad jis teikia malonumą, o ne sukelia gėdą dėl savo žalingumo aukai ir bendruomenei.	Etinio sprendimų priėmimo ugdymas ir stiprinimas nuo ankstyvo amžiaus bei etikos ugdymas darbe ir priimant į pareigas. Taip pat išorinių veiksnių, skatinančių neetiškus sprendimus, mažinimas.

Taigi remiantis autoriais ir apibendrinant lentelėje išskirtus aspektus, pagal pozityvistinį požiūrį žmonės gali įsitraukti į kyšininkavimą veikiami išorinių veiksnių, todėl svarbu gerinti socialines ir ekonomines sąlygas, mažinti aplinkos spaudimą bei keisti aplinkas, kuriose tokia praktika suvokiama kaip įprasta ar toleruotina. Taip pat reikia paveikti žmonių vertybines nuostatas ir mažinti jų polinkį pateisinti neteisėtą elgesį. Klasikinis požiūris rodo, kad žmogus kyšį gali duoti ar imti tada, kai jam atrodo, kad nauda bus didesnė už riziką. Jeigu jis galvoja, kad niekas nepastebės, o problema išsispręs greičiau, toks elgesys tampa labiau tikėtinas. Todėl prevencija turi būti nukreipta į tai, kad kyšį duoti ar priimti būtų sunkiau, o tikimybė būti pagautam – didesnė. Taip pat svarbu mažinti tokias situacijas, kuriose žmogus galėtų sakyti, kad „visi taip daro“ arba „kito kelio nebuvo“. Struktūriniu požiūriu galima manyti, kad kyšininkavimą dažnai lemia sisteminiai trūkumai, todėl būtinos struktūrinės reformos: skaidrinti rinkimų ir valdymo procesus, stiprinti institucijų veiklą, sudaryti sąlygas gyventojams pranešti apie pažeidimus be baimės ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui dėl nevienodų įstatymų taikymo. Galiausiai, etiniu požiūriu, kyšininkavimą galima paaiškinti kaip moralinį nuopuolį, todėl čia svarbus vertybinis ugdymas – etikos mokymas nuo ankstyvo amžiaus, vertybių diegimas darbo aplinkoje, gebėjimo suprasti savo veiksmų žalą stiprinimas ir tinkamų, sąžiningų asmenų atranka į viešąsias pareigas¹⁷². Visa tai rodo, kad veiksminga kyšininkavimo prevencija turi atliepti skirtingas šio reiškimo atsiradimo priežastis.

Tačiau vien teorinių modelių nepakanka – jų veiksmingumas priklauso nuo to, kaip jie įgyvendinami organizacijų viduje. Efektyvi kyšininkavimo kontrolė reikalauja ne tik taisyklių, bet ir jų realaus įgyvendinimo. Tam būtinos institucijos, kurios turi ne tik kompetenciją, bet ir nepriklausomybę. Tik tuomet galima užtikrinti, kad kontrolė nebus tik formalumas. „Pasak Yemelyanov ir Plekhanov (2019), skaidrumo principas turi būti taikomas plačiai – pradedant turto deklaravimu ir baigiant prieigos prie informacijos suteikimu visuomenei“. Toks atvirumas mažina

¹⁷²Ibid, 170

pasitikėjimą neformaliais susitarimais ir didina atsakomybę už priimtus sprendimus¹⁷³. Norint mažinti kyšininkavimą, daug kas priklauso nuo pačios institucijos darbo tvarkos. Jei įstaigoje taisyklės aiškos, sprendimai pagrįsti, o darbuotojų veikla tikrinama, kyšiui atsirasti yra mažiau sąlygų. Žmogus kitaip elgiasi tada, kai žino, kad jo veiksmai nėra nematomi. Tačiau vien kontrolės neužtenka. Yemelyanov ir Plekhanov (2019) pažymi, kad darbuotojams turi būti sudarytos tokios sąlygos, jog sąžiningai dirbti būtų paprasčiau negu ieškoti neoficialių sprendimų. Todėl svarbūs ir atlyginimai, darbo aplinka, atsakomybė bei institucijos atvirumas visuomenei¹⁷⁴. Šios priemonės kuria stipresnę kultūrą, kurioje kyšiai ne tik nepriimtini, bet ir mažiau tikėtini¹⁷⁵. Statistika rodo, kad kyšininkavimo prevencijos priemonės Lietuvoje dar ne visur taikomos taip veiksmingai, kaip reiktų. 2019–2024 m. pagal BK 225 straipsnį kasmet buvo nustatoma nuo 29 iki 37 įtariamųjų¹⁷⁶. Dažniausiai tai buvo valstybės tarnautojai, viešojo sektoriaus institucijų darbuotojai ir policijos pareigūnai. Tokie duomenys rodo, kad problema dažniausiai atsiranda ten, kur pareigūnas ar darbuotojas turi daugiau galios priimti sprendimą. Jeigu tokiose vietose trūksta kontrolės ir skaidrumo, kyšininkavimui atsiranda daugiau galimybių. Tai reiškia, kad prevencijos priemonės turi būti ne vien deklaratyvios, o realiai įgyvendinamos, siekiant užtikrinti, jog kyšininkavimo mastai Lietuvoje mažėtų ne tik formaliai, bet ir praktiškai.

Organizacijos turi taikyti tiek finansines, tiek nefinansines kontrolės priemones, susijusias su pirkimais, pardavimais, personalu, teisiniais ir reguliaciniais aspektais.¹⁷⁷ Taigi, vienas iš svarbių žingsnių siekiant sumažinti kyšininkavimo atvejus yra aiškos ir tvirtos taisyklės organizacijų viduje. Syahputra ir Irawati (2022) atkreipia dėmesį, kad „nepakanka turėti tik įstatymus – būtina, kad kiekviena institucija viduje aiškiai įvardytų, kokio elgesio tikimasi iš darbuotojų, ir rodytų realų pavyzdį iš vadovybės pusės.“ Kai aukštesni vadovai ignoruoja pažeidimus ar net patys juose dalyvauja, tai siunčia signalą visiems, kad tokie veiksmai yra priimtini. Todėl būtina, kad vadovai patys laikytųsi skaidrumo principų ir juos taikytų visiems vienodai – tai padeda sukurti atsakingesnę darbo aplinką¹⁷⁸. Anot tų pačių autorių, labai svarbu ugdyti žmonių sąmoningumą apie korupcijos

¹⁷³Yemelyanov, V., & Plekhanov, D. (2019). „Ways of confronting corruption and bribery in the bodies of the state authority. *Baltic Journal of Economic Studies*,“ 5(1), 59-67. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-59-67>

¹⁷⁴Yemelyanov, V., & Plekhanov, D. (2019). „Ways of confronting corruption and bribery in the bodies of the state authority. *Baltic Journal of Economic Studies*,“ 5(1), 59-67. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-59-67>.

¹⁷⁵ Yemelyanov, Plekhanov, „Ways of confronting corruption and bribery in the bodies of the state authority“

¹⁷⁶ Informatikos ir ryšių departamentas prie LR VRM. (2024). „Duomenys apie asmenis, įtariamus padarius nusikalstamas veikas pagal LR BK 225 straipsnį 2019–2024 m.“ Nusikalstamų veikų žinybinis registras. <https://ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.NU>

¹⁷⁷Kartika Trisna Putri, Novandra Rhezza Pratama, and M. Dachyar, „The Implementation of Anti-Bribery Management System Designed to Mitigate the Bribery Risk in State-Owned Enterprises: A Case Study of the Indonesia Agribusiness Industry, in *Proceedings of the First Australian International Conference on Industrial Engineering and Operations Management* (Sydney: IEOM Society International, 2022)“, 1–9

¹⁷⁸Syahputra, B. E., & Irawati, A. E. (2022). The Prevention of Bribery in Government Agencies: The Role of Big Data and Whistle-blowing Systems. *JIA (Jurnal Ilmiah Akuntansi)*, 7(2), 268-288. <https://doi.org/10.23887/jia.v7i2.41356>

žalą dar prieš jiems tampant sistemos dalimi. Antikorupcinis ugdymas turėtų būti pradėtas dar mokykloje, o vėliau tęsiamas per praktinius mokymus ir realias situacijas darbo vietoje. Švietimas šiuo atveju – ne tik informacijos suteikimas, bet ir vertybių formavimas. Kai žmonės supranta, kodėl skaidrumas svarbus ne tik įstatymo, bet ir visuomenės pasitikėjimo prasme, jie tampa atsparesni spaudimui ar pagundoms apeiti taisykles¹⁷⁹.

Azzahra, Savandha ir Olubisi (2024) pažymi, kad kyšininkavimo paplitimą lemia ne tik ekonominiai ar instituciniai, bet ir vertybiniai veiksniai. Autorių teigimu, svarbų vaidmenį atlieka visuomenėje ir organizacijose vyraujantis požiūris į etiką bei atsakomybę. Tais atvejais, kai organizacinėje aplinkoje nėra aiškiai apibrėžtų elgesio standartų arba jie nėra realiai taikomi, didėja tikimybė, kad darbuotojai toleruos ar patys įsitrauks į neskaidrią veiklą¹⁸⁰. Taip pat svarbi yra atsakomybės neišvengiamumo nuostata – jei asmenys nemano, kad už neteisėtus veiksmus bus realiai atsakyta, kyšininkavimas tampa labiau priimtinas pasirinkimas. Priešingai, kai organizacijose ir visuomenėje vyrauja aiškus supratimas apie atsakomybę ir netoleranciją korupcijai, kyšininkavimo paskatos mažėja¹⁸¹.

Realioji situacija parodo, kad vien „gražių“ taisyklių nepakanka. 2023/2024 m. STT atliktas „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ rodo, kad kyšininkavimas Lietuvoje vis dar yra problema. Dažniausiai apie jį kalbama gydymo įstaigose, teismuose ir savivaldybėse. Žmonės lyg ir tikisi, kad institucijos reaguos į korupcijos atvejus, bet pranešti apie juos ne visada drąsu. Įmonių vadovai dažnai gali bijoti, kad po tokio pranešimo turės daugiau problemų negu naudos. Tai rodo, kad vien įstatymų dėl pranešėjų apsaugos nepakanka – būtina užtikrinti, kad apsauga realiai veiktų, o institucijos įgytų visuomenės pasitikėjimą. Tik tokiu būdu galima skatinti aktyvų dalyvavimą kyšininkavimo prevencijoje.¹⁸² Remiantis Al-Jhayyish (2023) tyrimu, veiksminga kyšininkavimo kontrolė reikalauja ne tik teisinių priemonių, bet ir nuoseklaus sisteminio požiūrio į antikorupcinės kultūros kūrimą. Autorius akcentuoja, kad šalyse, kuriose didelis pasitikėjimo lygis tarp visuomenės ir valstybės institucijų, kyšininkavimas retesnis, nes piliečiai mažiau linkę ieškoti neformalių būdų spręsti problemas. Kyšininkavimą sunkiau paslėpti ten, kur institucijų darbas yra matomas visuomenei. Jei bendruomenės gali stebėti, kaip naudojami viešieji pinigai ir kaip priimami sprendimai, tada mažėja galimybė viską spręsti tyliai, „už uždarų durų“. Todėl autorius išskiria atvirumą, informacijos prieinamumą ir aiškias procedūras kaip svarbias priemones. Vis dėlto

¹⁷⁹Syahputra, Irawati, „The Prevention of Bribery in Government Agencies: The Role of Big Data and Whistle-blowing Systems“

¹⁸⁰Azzahra, A., Savandha, S. D., & Olubisi, M. G. (2024), „Effective Strategies for Corporate Governance and Risk Management in the Public Sector: Preventing Corruption and Abuse of Authority. *Asian Journal of Engineering, Social and Health*,“ 3(4), 911-919. DOI: <https://doi.org/10.46799/ajesh.v3i4.366>

¹⁸¹Azzahra, Savandha, Olubisi, „Effective Strategies for Corporate Governance and Risk Management in the Public Sector: Preventing Corruption and Abuse of Authority“

¹⁸²Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2024). Lietuvos korupcijos žemėlapis. <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>.

problema ta, kad įstatymai patys savaime dar nieko negarantuoja. Al-Jhayyish (2023) pažymi, kad turi būti institucijos, kurios nepriklausomai prižiūrėtų, ar taisyklių iš tikrųjų laikomasi. Tokiose situacijose daug priklauso nuo pačių darbuotojų – nuo to, ar jie turi pakankamai žinių, sąžiningumo ir atsakomybės jausmo. Jeigu pareigūnai nėra tinkamai ruošiami arba nuolat nesulaukia palaikymo, atsiranda didesnė rizika, kad bus nusileista spaudimui ir pasirenkami ne visai teisėti sprendimai. Todėl labai svarbu nuolat stiprinti ne tik kontrolę, bet ir ugdymą – kad viešojo sektoriaus darbuotojai žinotų, kaip elgtis sudėtingose situacijose ir turėtų tam reikalingas vertybines nuostatas. Kai įstaigos vadovai patys rodo skaidrumo pavyzdį, tai padeda formuoti tvirtesnę vidinę kultūrą, kurioje korupcijai lieka mažiau vietos¹⁸³.

Ne vienos šalies pavyzdžiai rodo, kad vien griežti įstatymai kyšininkavimo nesustabdo. Taisyklės gali būti, bet jei įstaigose vis tiek trūksta aiškumo, sprendimai priimami uždari, o atsakomybė jaučiama silpnai, tada kyšiui vis dar lieka vietos. Al Lawati, Han ir Sarfraz (2024) pabrėžia, kad reikia daugiau skaidrumo, aiškesnės atsakomybės ir didesnio visuomenės dalyvavimo. Jie taip pat atkreipia dėmesį į atlyginimus viešajame sektoriuje. Kai atlyginimai maži, o kontrolė nėra stipri, kai kuriems darbuotojams gali kilti pagunda ieškoti papildomos naudos nesąžiningu būdu. Todėl svarbu ne tik drausti kyšininkavimą, bet ir sudaryti tokias sąlygas, kad žmogui būtų lengviau dirbti sąžiningai. Tokiose situacijose labai svarbu ne tik bausmės, bet ir tai, kiek žmonės pasitiki institucijomis. Siekiant mažinti korupciją, svarbu investuoti ne tik į teisinius įrankius, bet ir į švietimą, nepriklausomą žiniasklaidą ir atvirą valdžios veiklą¹⁸⁴.

Tarptautinė patirtis rodo, kad vien teisinės ar organizacinės priemonės nėra pakankamos – siekiant veiksmingos kyšininkavimo kontrolės būtini ir platesni sisteminiai pokyčiai. Rytų Europos šalyse – konkrečiai Sakartvele, Moldovoje ir Ukrainoje – kova su korupcija reikalavo ne tik naujų įstatymų, bet ir iš esmės kitokio požiūrio į viešųjų institucijų darbą. Viena iš pagrindinių problemų buvo sisteminis nepasitikėjimas valstybinėmis institucijomis, o taip pat – menkas jų veiksmingumas. Siekiant keisti padėtį, šios šalys pradėjo taikyti platesnio masto antikorupcines strategijas: Sakartvele ėmėsi drastiškų policijos reformų, Moldova stiprino finansinės kontrolės mechanizmus, o Ukraina akcentavo viešojo sektoriaus skaidrinimą ir informacinių technologijų diegimą. Svarbu tai, kad šie pokyčiai nebuvo vien formali iniciatyva – kai kuriose srityse rezultatai pasiekė apčiuopiamą progresą. Vis dėlto pažymima, kad reali pažanga priklauso ne vien nuo įstatymų, labai svarbu, ar yra politinės

¹⁸³Al-Jhayyish, A. K. A., & Khoury, J. (2024). „The Preventive Role of Combating Corruption in the Business World in Light of International Legislation. *International Journal of Research in Social Sciences & Humanities*,“ 14(2), 9-25. DOI:10.37648/ijrssh.v14i02.003.

¹⁸⁴„Aladwey, L. M. A., & Diab, A. (2025). Business bribery, corruption and fraud: Audit committee and external auditor's attributes in GCC countries. *Journal of Financial Regulation and Compliance*“

valios, ar visuomenė pati domisi, ar iš išorės jaučiamas spaudimas keistis¹⁸⁵. Tai rodo, kad teisinė bazė gali būti ir aiški, bet prevencija ne visada gali būti veiksminga. Năstase (2018) pažymi, kad kyšininkavimas labiausiai kenkia žmonių pasitikėjimui institucijomis. Tada viešosios paslaugos pradedamos matyti ne kaip žmogaus teisė, o kaip kažkas, ką reikia „užsitikrinti“ per kyšį. Tai reiškia, kad net ir formalūs skaidrumo mechanizmai gali būti neveiksmingi, jeigu visuomenėje įsitvirtina įsitikinimas, kad kyšis yra natūralus problemų sprendimo būdas¹⁸⁶. Todėl siekiant užtikrinti kyšininkavimo kontrolę, vien tik priimti įstatymus neužtenka. Būtina stiprinti institucinę nepriklausomybę, mažinti biurokratinės kliūtis ir kurti aplinką, kurioje skaidrumas būtų norma.

Svetlanos Nikoloskos tyrimas, atliktas Šiaurės Makedonijoje 2018–2022 m., parodo, jog didžiausia kliūtis veiksmingai kyšininkavimo kontrolei yra itin žemas teismų nuosprendžių lygis, nepaisant gausaus pranešimų ir pradėtų bylų skaičiaus. Didžiąją dalį visų atvejų sudarė piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi – 89,5 proc. Vis dėlto kaltinimai pateikti tik 14,5 proc. atvejų, o apkaltinamuoju nuosprendžiu baigėsi 70,3 proc. šių bylų.¹⁸⁷ Tokie skaičiai leidžia suprasti, kad kyšininkavimo ir kitų korupcinių veikų kontrolė silpnėja tada, kai bylos neužbaigiamos realiomis pasekmėmis. šių bylų. Tokie skaičiai leidžia suprasti, kad kyšininkavimo ir kitų korupcinių veikų kontrolė silpnėja tada, kai bylos neužbaigiamos realiomis pasekmėmis¹⁸⁸. Tai reiškia, kad bendras kaltinamųjų procentas sudaro vos apie 10 proc., o tai rodo ne tik tyrimo trūkumus, bet ir sisteminių nebaudžiamumą, kuris menkina pasitikėjimą teisėsauga ir skatina korupcinio elgesio pasikartojimą.

Nikoloskos teigimu, tyrėjams ir prokurorams vis dar trūksta specializuotų žinių ar drąsos taikyti konkretesnius Baudžiamojo kodekso straipsnius, todėl būtina investuoti į kvalifikacijos kėlimą, mokymus ir aktyvesnį institucijų bendradarbiavimą, siekiant iš tikrųjų pažaboti sistemine korupciją ir sustiprinti visuomenės pasitikėjimą teisine sistema¹⁸⁹. Gani, Fahlevi ir kt. (2024) atliktas tyrimas parodo, kad viena iš veiksmingiausių prevencijos priemonių viešuosiuose pirkimuose yra organizacinė kultūra. Kai įstaigoje skatinama pagarba taisyklėms, vadovai rodo tinkamą pavyzdį, o darbuotojai jaučiasi vertinami – tikimybė, kad bus piktnaudžiuojama pareigomis, sumažėja. Pasirodo, žmonės, kurie mato, kad aplinkoje vertinamos sąžiningos pastangos, dažniau laikosi nustatytų normų. Taip pat svarbu, kad darbuotojai turėtų aiškų supratimą, už ką jie atsakingi ir kokie veiksmai yra

¹⁸⁵Emerson, M., Hriptievschi, N., Kalitenko, O., Kovziridze, T., & Prohnitchi, E. (2017). Anti-Corruption Policies in Georgia, Moldova and Ukraine. *Pobrane z: <http://www.3dcflas.eu>. <https://crjm.org/wp-content/uploads/2017/10/Anti-corruption-policies-Georgia-Moldova-Ukraine-02.10.07.pdf>*.

¹⁸⁶Năstase, P. (2020). The crime of bribery. *EIRP Proceedings*, 15(1).

¹⁸⁷ Nikoloska, S. (2024), „Efficiency and effectiveness of the state authorities and institutions in the suppression of corruption in the republic of north macedonia. *Horizons-International Scientific“ Journal*, 1, 68-75. <https://doi.org/10.20544/>.

¹⁸⁸Nikoloska, S. (2024), „Efficiency and effectiveness of the state authorities and institutions in the suppression of corruption in the republic of north macedonia. *Horizons-International Scientific“ Journal*, 1, 68-75. <https://doi.org/10.20544/>.

¹⁸⁹ Ibid 189.

netoleruoti. Tai rodo, kad skaidrumas kyla ne tik iš griežtų reikalavimų, bet ir iš to, kaip organizacijoje žmonės elgiasi kasdienybėje.¹⁹⁰

Kalbant apie prevenciją Lietuvoje, galima paminėti, kad Lietuvos policijai buvo sukurtas interaktyvus interneto puslapis „Kyšis – nusikaltimas“, skirtas kyšininkavimo prevencijai, kuriame žaismingai ir informatyviai pateikiama informacija apie kyšininkavimo problemas ir mastą Lietuvoje.¹⁹¹ Šis projektas buvo sukurtas naudojant žaidimo principus, kiekvienas užėjęs į puslapį lankytojas galėjo pasirinkti savo atsakymą aprašytoje situacijoje, taip pat pasitelkiant sukurtus veikėjus, puslapio lankytojas buvo įtraukiamas į norimą atskleisti temą ir tokiu būdu buvo supažindinamas su kyšininkavimo problematika, taip pat lankytojams buvo nurodoma, kur kreiptis susidūrus su šia nusikalstama veika. Taip pat yra įgyvendinamas projektas „kyšiai.lt“, skirtas visuomenei, kurio tikslas yra prisidėti prie kovos su korupcija Lietuvoje. Asmenys, šiame interneto puslapyje gali pranešti apie jiems žinomus korupcijos atvejus, o toliau visa informacija yra perduodama STT. Taip pat šiame puslapyje yra dalinamasi naujienomis, keliami straipsniai ir publikuojami tyrimai apie aktualius korupcijos atvejus Lietuvoje ir pasaulyje¹⁹².

Apibendrinant, galima teigti, kad efektyvi kyšininkavimo prevencija grindžiama priemonių visuma, kuri apima teisinių spragų užkardymą, institucijų kontrolės stiprinimą ir sąžiningumo kultūros kūrimą. Svarbiausios priemonės – tai rizikos analizė, vidaus auditai, pareigų rotacija, darbuotojų reputacijos vertinimas, aiškūs elgesio standartai ir viešųjų pirkimų skaidrinimas. Itin reikšminga vidinė organizacijų aplinka – vadovų pavyzdys, aiškos taisyklės, netolerancija pažeidimams ir nuolatinė kontrolė skatina sąžiningą elgesį. Prevenciją papildo švietimas, kuris padeda formuoti vertybinius atsparumo mechanizmus bei supratimą apie kyšininkavimo žalą. Veiksminga ir prevencinė komunikacija, pažeidimų viešinimas, pranešėjų apsauga ir visuomenės įtraukimas į priežiūrą didina atsakomybės jausmą ir skaidrumą. Ne mažiau svarbu, kad institucijose būtų sudaromos sąlygos dirbti sąžiningai – pakankamas atlygis, aiškos atsakomybės ribos ir darbuotojų motyvacija mažina poreikį ieškoti neformalių sprendimų. Tik tada, kai skaidrumas tampa veiklos standartu, o kontrolė – realiai veikianti, kyšininkavimas tampa mažai tikėtina, o ne įprasta praktika.

¹⁹⁰Ulfah, S. M., Rusydi, M. K., & Prihatiningtias, Y. W. (2024), „Determinants of Government Procurement Fraud Prevention with Organizational Commitment and Ethical Culture as Moderating Variables“ https://www.researchgate.net/profile/Aibpm-Publisher-3/publication/387512524_Determinants_of_Government_Procurement_Fraud_Prevention_with_Organizational_Commitment_and_Ethical_Culture_as_Moderating_Variables/links/67720e2800aa3770e0c78ffc/Determinants-of-Government-Procurement-Fraud-Prevention-with-Organizational-Commitment-and-Ethical-Culture-as-Moderating-Variables.pdf

¹⁹¹Lietuvos Policijos interneto puslapis kyšininkavimo prevencijai - Western Investment, <https://w-i.lt/musu-darbai/kysis-nusikaltimas/>, žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d.

¹⁹²Šaltinis: www.kysiai.lt puslapis, <https://www.kysiai.lt/kontaktai.html>, žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d.

6. EMPIRINIO TYRIMO REZULTATŲ APIBENDRINIMAS IR ANALIZĖ

6. 1. Empirinio tyrimo metodika

Atlikto empirinio tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti veiksniai, dėl kurių asmenys duoda ar ima kyšius bei veiksniai, sulaikančius nuo šių veiksmų. Tyrimas vykdytas nuo 2026 m. balandžio mėn. 18 d. iki 2026 m. kovo mėn. 6 d. Tyrimo tikslui įgyvendinti, pasirinktas kiekybinis tyrimas, elektroninės anketinės apklausos metodas. Tyrimas buvo vykdomas internetiniame puslapyje www.apklausa.lt parengus anoniminę anketą. Anketa buvo sudaryta iš 16 klausimų: 4 klausimai yra susiję su respondentų socialinėmis – demografinėmis charakteristikomis, 12 klausimų – su kyšio davimu ir ėmimu lemiančiais veiksniais bei veiksniais, sulaikančiais nuo šių veiksmų. Anketoje respondentams buvo pateikiami uždari klausimai, leidžiantys pasirinkti vieną ar kelis tinkamus atsakymus. 4, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 15 ir 16 klausimuose respondentams buvo paliekama galimybė įrašyti savo atsakymą. Empirinio tyrimo anketa pateikiama – Priede Nr. 1.

Atliktas empirinis tyrimas buvo bandomasis, jo metu atlikta anketinė apklausa, kurią užpildė 117 Lietuvos gyventojų nuo 14 – 60 m. ir vyresnio amžiaus. Nuoroda į apklausą viešai buvo paskelbta internetiniame puslapyje www.apklausa.lt, darbo autorės darbo vietoje, taip pat elektroniniu paštu išsiunčiant su prašymu užpildyti anketą pažįstamiems asmenims, todėl gautų duomenų negalima vertinti, kaip atspindinčių visų Lietuvos gyventojų nuomonės.

Nors baigiamojo darbo nagrinėjimo laikotarpis yra 2019-2024 m., tačiau atliekant empirinį tyrimą, respondentų, buvo klausiama apie 2025 m. laikotarpį. Kaip žinoma iš viktimologijos, jog atliekant tyrimą ir naudojant penkerių metų tiriamąjį laikotarpį, dažnai susiduriama su problema, kad tokio ilgo laikotarpio duomenys yra ne tokie tikslūs, kaip pavyzdžiui 12 mėn. tiriamojo laikotarpio, nes dauguma asmenų (respondentų) blogiau atsimena ilgus laikotarpius, netiksliai suvokia įvykio laiką arba gali neteisingai priskirti įvykius atitinkamam laikotarpiui.¹⁹³(teleskopinis efektas¹⁹⁴).

Sisteminant anketos atsakymus, pastebėta, kad kai kurie respondentai į klausimus atsakė subjektyviai, netiksliai bei klausimus interpretavo skirtingai, todėl tyrimo analizės rezultatuose galima paklaida.

Empirinio tyrimo rezultatai yra pateikiami apibendrinant gautus atsakymus, iš eilės aptariant visus klausimus, kurių rezultatai aprašomi skaičiais ir / ar procentais.

¹⁹³A. Kiškis, „Registruoto nusikalstamumo statistikos ir viktimologinių tyrimų duomenų kompleksinio panaudojimo problemos“, Socialinių mokslų studijos. 2012, 4(2), 703 p.

¹⁹⁴„Tai įvykių paslinkimas laike į priekį, kai respondentas teigia, kad nusikalstama veika įvyko klausiamo laikotarpio metu, nors taip nėra.“ Hale C., Hayward K, Wahidin A., Wincup E. Criminology. New York, 2005. 50 p.

6. 2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Empirinio tyrimo metu anketas užpildė 117 respondentų, 69 moterys arba 59 % visų apklaustųjų respondentų ir 48 vyrai arba 41 % visų apklaustųjų respondentų (žr. 1 lentelė).

	Skaičius	Procentai
Visi	117	100
Lytis		
Vyras	48	41
Moteris	69	59
Amžius		
21-24 m.	8	6,8
25-29 m.	24	20,5
30-39 m.	35	29,9
40-59 m.	43	36,8
60 m. ir vyresnis	7	6
Išsilavinimas		
Aukštasis universitetinis	71	60,7
Aukštesnysis/aukštasis neuniversitetinis	25	21,4
Profesinis	18	15,4
Vidurinis	3	2,6
Užimtumas		
Valstybės tarnautojas	27	22,5
Sveikatos apsaugos sistemos darbuotojas	18	15
Privataus sektoriaus darbuotojas	17	14,2
Dirbantys valstybės ar savivaldybės įstaigoje ar įmonėje	13	10,8
Policijos pareigūnas	10	8,3
Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai	3	2,5
Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento pareigūnas	1	0,8
Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos pareigūnas	1	0,8
Prokuratūros pareigūnai	2	1,7

Nevalstybinės įstaigos ar įmonės darbuotojas	9	7,5
Švietimo sistemos darbuotojas	8	6,7
Karys	4	3,3
Pensininkas	1	0,8
Nedirbantis	3	2,5
Kita	3	2,5

1 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį, amžių, išsilavinimą ir užimtumą¹⁹⁵

Analizuojant respondentų pasiskirstymą pagal amžių (žr. 1 lentelė), didžiausią grupę apklaustųjų sudarė 40-59 metų amžiaus respondentai - 43 asmenys (36,8 % visų apklaustųjų), iš jų 23 vyrai ir 20 moterų. Taip pat didelę amžiaus grupę sudarė 30-39 m. amžiaus respondentai – 35 asmenys (29,9 % visų apklaustųjų), 14 vyrų ir 21 moterys. 24 respondentai (20,5 % visų apklaustųjų) sudarė 25-29 m. amžiaus grupę, iš visų respondentų 8 vyrai ir 16 moterų. 8 respondentai (6,8 % visų apklaustųjų) sudarė 21-24 m. amžiaus grupę, iš jų 2 vyrai ir 6 moterys. Taip pat 7 respondentai (6 % visų apklaustųjų) sudarė 60 m. ir vyresnio amžiaus respondentai, 1 vyras ir 6 moterys.

Toliau bus aptariamas respondentų pasiskirstymas pagal jų išsilavinimą (žr. 1 lentelė). Įvertinus gautus tyrimo rezultatus, išryškėjo keturios pagrindinės grupės. Didžiausią grupę apklaustųjų sudarė turintys aukštąjį išsilavinimą respondentai – 71 asmenys (60,7 % visų apklaustųjų), iš jų vyrai – 21, moterys – 50 visų respondentų. Aukštesnįjį/aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą turintys pažymėjo 25 respondentai (21,4 % visų apklaustųjų), vyrai – 11, moterys – 14. Taip pat viena iš grupių, profesinį išsilavinimą turintys respondentai, jie sudarė 15,4 % visų apklaustųjų, kas yra 18 asmenų. Šioje grupėje vyrų ir moterų pasiskirstymas yra: vyrai – 15, moterys – 3. Ketvirtoji grupė respondentų yra vidurinį išsilavinimą turintys asmenys – 3 respondentai (2,6 % visų apklaustųjų), iš jų 1 vyras ir 2 moterys.

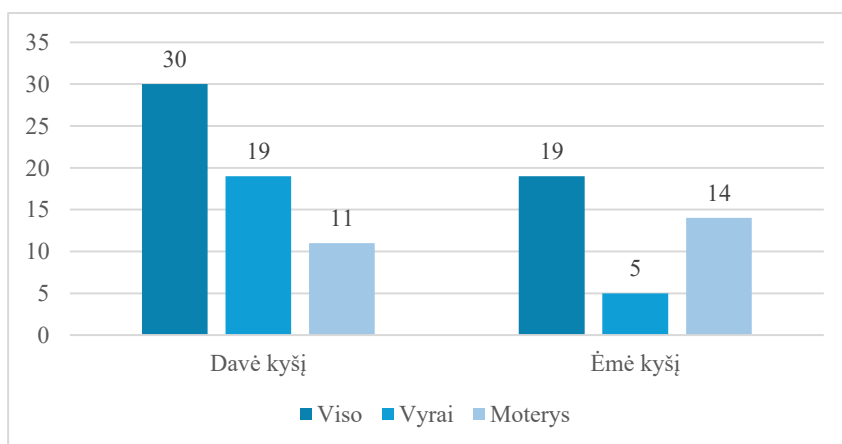
Analizuojant respondentų pasiskirstymą pagal užimtumą (žr. 1 lentelė) buvo gauti tokie rezultatai. Valstybės tarnautojai – 27 respondentai (22,5 % visų apklaustųjų), iš jų 4 vyrai ir 23 moterys, 18 sveikatos apsaugos sistemos darbuotojų (15 % visų apklaustųjų), iš jų 3 vyrai ir 15 moterų. Privataus sektoriaus darbuotojai sudarė 14,2 % visų apklaustųjų, t. y. 17 respondentų, 14 vyrų ir 3 moterys. Dirbantys valstybės ar savivaldybės įstaigoje ar įmonėje pažymėjo 13 respondentų (10,8 % visų apklaustųjų), iš jų 5 vyrai, 8 moterys.

¹⁹⁵Sudaryta baigiamojo darbo autoriaus, remiantis duomenimis gautais atlikus empirinį tyrimą. Lentelė padaryta naudojant Microsoft Word programą.

Dirbantys policijos pareigūnais pažymėjo 10 respondentų (8,3 % visų apklaustųjų), 6 vyrai ir 4 moterys, valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai – 3 respondentai (2,5 % visų apklaustųjų), iš jų 2 vyrai ir 1 moteris, priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento pareigūnas – 1 respondentas – vyras (0,8 % visų apklaustųjų), 1 respondentas – finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos pareigūnas – moteris (0,8 % visų apklaustųjų), 2 respondentai – prokuratūros pareigūnai (moteris ir vyras) (1,7 % visų apklaustųjų). Švietimo sistemos darbuotojai – 8 (6,7 %) 2 vyrai ir 6 moterys. Karys 4 respondentai (3,3 %) – visi respondentai vyrai. Dirbantys nevalstybinės įstaigos ar įmonės darbuotojais pažymėjo 9 respondentai (7,5 % visų apklaustųjų), iš jų 6 vyrai ir 3 moterys. 1 respondentas vyras (0,8 %) – pensininkas. Nedirbantys 3 respondentai (2,5 %) – 3 moterys. Taip pat 3 respondentai (2,5 %) į šį klausimą atsakė pažymėdami prie galimo varianto „kita“ – smulkus verslininkas, motinystės atostogose ir kaip buvo minėta aukščiau, kai kurie respondentai į klausimus atsakė netiksliai ir subjektyviai, tai pastebima šiame klausime, trečiojo respondento atsakymas buvo „kita“, todėl galima paklaida bendruose rezultatuose. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad šiame klausime paklaidą galėjo lemti ir tai, jog 3 respondentai (vyrai) pažymėjo 2 užimtumo variantus, o 2 respondentai (vyras ir moteris) nepažymėjo nieko.

Toliau bus apžvelgiama ar respondentai yra davę ar ėmę kyši, kokioje srityje, kiek kartų, kokia kyšio išraiškos forma tai buvo ir kokios priežastys tam turėjo įtakos.

Analizuojant tyrimo rezultatus iš visų atsakiusių respondentų 30 (25,6 %) pažymėjo, jog yra davę kyši 2025 m. laikotarpyje, na o 19 (16,2 %) respondentų pažymėjo, jog yra ėmę kyši nurodytu laikotarpiu. Pirmiausia aptarsime respondentų pasiskirstymą, kurie pažymėjo, kad yra davę kyši.

1 pav. Respondentų, davusių ir ėmusių kyši, pasiskirstymas pagal lytį¹⁹⁶

¹⁹⁶ Sudaryta baigiamojo darbo autorės, naudojant duomenis gautus atlikus empirinį tyrimą.

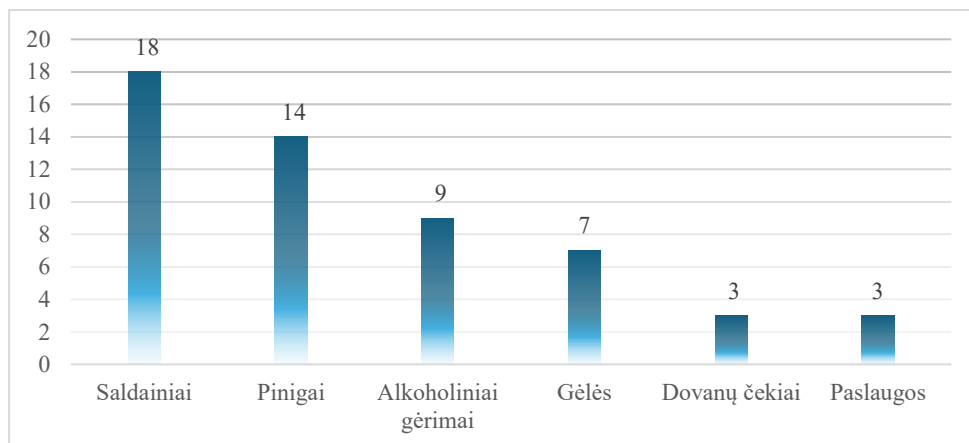
Kaip jau minėta anksčiau iš visų atsakiusių respondentų 30 pažymėjo, jog yra davę kyši, iš jų 19 vyrų ir 11 moterų (žr. 1 pav.), pastebima nors ir nežymi, tačiau didesnė dalis vyrų yra labiau linkę duoti kyši, nei moterų. Tarp davusių kyši respondentų vyrų pagal amžių didžiausią grupę sudarė 40-59 m. amžiaus respondentai (11 respondentų vyrų), taip pat viena iš vyraujančių grupių buvo 30-39 m. amžiaus respondentai vyrai, ją sudarė 6 visų atsakiusių respondentų, po 1 respondentą pasiskirstė 25-29 m. ir 60 m. ir vyresnio amžiaus grupėse. Pažymėtina, kad šios amžiaus grupės – 40-59 m. ir 30-39 m., sudarė didžiausią dalį ir pagal darbe nagrinėjamo 2019-2024 m. laikotarpį. Tuo tarpu tarp respondenčių moterų davusių kyši, nebuvo pastebėta vienos amžiaus grupės ryškaus padidėjimo – 2 moterys sudarė – 40-59 m. amžiaus grupę, 2 – 30-39 m., 4 – 25-29 m., 3 – 21-24 m. Darbo autorės nuomone, tai parodo, kad vyresnio amžiaus vyrai yra labiau linkę rizikuoti ir duoda kyši, norėdami pasiekti asmeninės naudos.

Pagal išsilavinimą respondentai vyrai pasiskirstė taip: 7 respondentai pažymėjo turintys profesinį išsilavinimą, 6 – aukštąjį universitetinį, 5 – aukštesnįjį neuniversitetinį, 1 – vidurinį. Vertinant davusių kyši respondenčių moterų pasiskirstymą pagal išsilavinimą, pastebėta, kad didžiausią dalį sudarė aukštąjį universitetinį išsilavinimą turinčios respondentės – 6 respondentės moterys. 2 respondentės pažymė, jog turi profesinį išsilavinimą, 2 – aukštesnįjį neuniversitetinį ir 1 – vidurinį išsilavinimą. Vertinant respondentų, tiek vyrų, tiek moterų išsilavinimo pasiskirstymą, pastebima, kad didžioji dalis davusių kyši respondentų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą arba profesinį, taip pat didelė dalis respondentų turi aukštesnįjį neuniversitetinį išsilavinimą, pavieniai atvejai tarp vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų.

Analizuojant respondentų davusių kyši pasiskirstymą pagal užimtumą buvo gauti tokie rezultatai. Tarp vyrų respondentų didelę grupę sudarė privataus sektoriaus darbuotojai – 11 visų apklaustųjų respondentų vyrų, 4 – nevalstybinės įstaigos ar įmonės darbuotojai, 1 – sveikatos apsaugos sistemos darbuotoja, 1 – valstybės ar savivaldybės įstaigos ar įmonės darbuotojas, 1 – valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnas ir 1 – pensininkas (buvęs sveikatos apsaugos sistemos darbuotojas). Tarp respondenčių moterų pastebėta, kad didžioji dalis davusių kyši respondenčių yra sveikatos apsaugos sistemos darbuotojos – 4 visų apklaustųjų respondenčių moterų, 2 – valstybės ar savivaldybės įstaigos ar įmonės darbuotojos, 2 – nedirbančios respondentės, 1 – privataus sektoriaus darbuotoja, 1 – švietimo sistemos darbuotoja ir 1 respondentė pažymėjo šiuo metu esanti motinystės atostogose.

Toliau bus aptariama kokia išraiškos forma buvo duotas kyšis, kokioje srityje ir kiek kartų. Analizuojant kokia išraiškos forma buvo duotas kyšis (žr. 2 pav.) buvo gauti tokie rezultatai: 18 (15,1 %) respondentų pažymėjo, kad kaip kyši davė saldinius, moterų ir vyrų pasiskirstymas buvo tolygus, 9 – moterys ir 9 – vyrai. Taip pat didelė dalis respondentų pažymėjo, kad davė pinigų – 14 (12 %), čia jau pastebimas didelis skirtumas tarp davusių vyrų, net 12 iš visų davusių

pinigus buvo vyrai, moterys tik 2 respondentės. 9 (7,7 %) respondentai pažymėjo, jog davė alkoholinius gėrimus, čia taip pat išsiskiria vyrai, visi davusieji respondentai yra vyrai. Taip pat 7 (6 %) respondentai – 5 vyrai ir 2 moterys, pažymėjo, jog kaip kyšį davė gėles, 3 (2,6 %) iš jų 1 vyras ir 2 moterys – dovanų čekius. 3 (2,6 %) respondentai (visi vyrai) pažymėjo, jog paslaugos buvo jų kyšio išraiška. Taip pat viena respondentė moteris nurodė, kad jos duoto kyšio išraiška buvo šakotis (40-59 m. amžiaus, turinti aukštąjį universitetinį išsilavinimą moteris, dirbanti švietimo sistemoje).

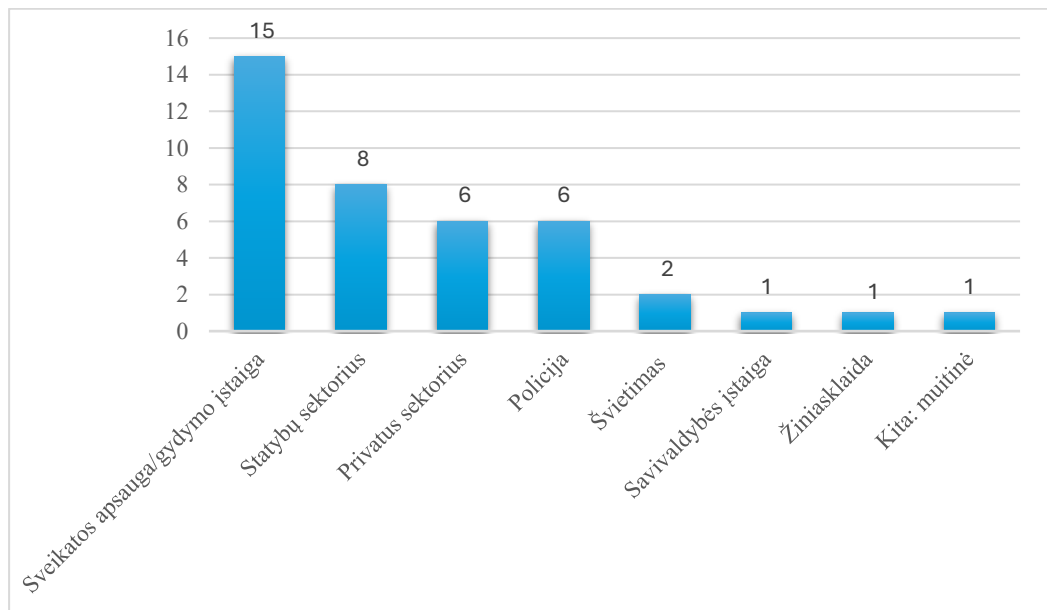

2 pav. Respondentų, davusių kyšį skaičiaus pasiskirstymas, pagal duoto kyšio išraiškos formą.¹⁹⁷

Analizuojant respondentų atsakymus, kokioje srityje jie davė kyšį (žr. 3 pav.), ryškiai išsiskyrė sveikatos apsauga/gydymo įstaigos, 15 (12,8 %) visų apklaustųjų respondentų (7 vyrai ir 8 moterys) davė kyšį būtent šioje srityje. 8 (6,8 %) respondentai davė kyšį statybų sektoriuje, čia svarbu pažymėti, kad visi respondentai yra vyrai. 6 (5,1%) respondentai kyšį davė privačiame sektoriuje (5 vyrai, 1 moteris), taip pat 6 (5,1%) respondentai (4 vyrai, 2 moterys) – policijai, svarbu pažymėti, kad iš visų respondentų davusių kyšį policijai, pažymėjo, jog tai buvo pinigai. 2 (1,7 %) respondentai (1 vyras ir 1 moteris) pažymėjo kyšį davę švietimo srityje, po 1 (0,9 %) respondentą pažymėjo, kad davė kyšį savivaldybės įstaigoje (vyras) ir žiniasklaidoje (moteris). Taip pat 1 (0,9 %) respondentas (vyras) prie galimo varianto „kita“ pažymėjo, jog kyšį davė muitinėje. Atkreiptinas dėmesys, kad šis respondentas turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, jo kyšio išraiškos forma buvo alkoholiniai gėrimai ir pinigai ir šis respondentas pažymėjo, jog kyšį davė 5 ir daugiau kartų. Iš davusių kyšį 5 ir daugiau kartų pažymėjo tik 2 (1,7 %) respondentai (vyrai), vienas iš jų jau minėtas respondentas, kitą respondentą norėčiau išskirti, nes jis taip pat aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintis vyras, šiuo metu pensininkas, tačiau buvęs sveikatos apsaugos sistemos darbuotojas, kuris nurodė, kad būtent sveikatos apsaugos/gydymo įstaigoje ir

¹⁹⁷ Sudaryta darbo autorės, remiantis duomenimis gautais atlikus empirinį tyrimą.

davė kyši šiuos visus pažymėtus kartus. Šie respondentų atsakymai leidžia manyti, jog turintys aukštąjį išsilavinimą žmonės, vyresnio amžiaus, sukaupę ilgą profesinę patirtį bei socialinius ryšius, gali būti labiau linkę į kyšininkavimą, nes turi platesnes galimybes. Toliau tęsiant kiek kartų respondentai yra davę kyši, buvo gauti tokie rezultatai: 1 kartą davė kyši 13 (11,1 %) respondentų (8 vyrai ir 5 moterys), 2 kartus – 8 (6,8 %) respondentai (4 vyrai ir 4 moterys), 3 – 4 kartus – 8 (6,8%) respondentai (5 vyrai, 3 moterys).

3 pav. Respondentų skaičiaus pasiskirstymas pagal tai, kokioje srityje duotas kyšis.¹⁹⁸

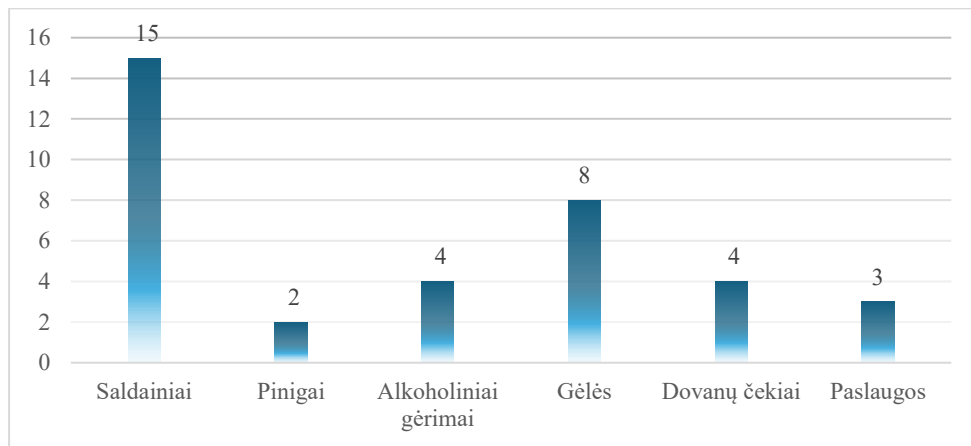
Analizuojant dėl kokios priežasties respondentai davė kyši, daugiausia apklaustųjų, t. y. 13 (11,1%) respondentų pažymėjo, kad siekiant greičiau susitvarkyti dokumentus, pažymėtina, kad visi atsakiusieji respondentai yra vyrai. Tai gali būti sietina su tuo, jog didžioji dalis vyrų kyši davė dirbdami privačiame sektoriuje, o net 8 vyrai nurodė, kad kyši davė statybų sektoriuje, taip pat 5 respondentai vyrai nurodė, kad ir privačiame sektoriuje davė kyši, tai parodo, kad dauguma apklaustųjų vyrų siekdami greitesnių rezultatų savo darbo aplinkoje, linkę duoti kyši, kad pagreitintų procesus, įtakojančius jų darbo specifiką. 9 (7,7 %) respondentų (5 vyrai, 4 moterys) pažymėjo davę kyši, kad išvengtų ilgų eilių pas gydytojus, taip pat 9 (7,7 %) respondentų mano, kad „dovanėlės“ ar „padėka“ yra priimtinas elgesys, nelaiko to kyšiu. Kaip priežastį 8 (6,8 %) respondentai nurodė - siekiant gauti leidimus, čia pažymėtina, kad ir kaip „siekiant greičiau susitvarkyti dokumentus“ atveju, visi respondentai yra vyrai. 7 (6 %) respondentai pažymėjo, jog kyši davė todėl, kad būtų priimtas jiems palankus sprendimas, visi atsakiusieji respondentai yra vyrai. Išvengti baudos ar atsakomybės pažymėjo 6 (5,1 %) respondentai, iš jų 4 vyrai ir 2 moterys.

¹⁹⁸Sudaryta darbo autorės, remiantis gautais empirinio tyrimo rezultatais.

5 (4,3 %) respondentai, kaip priežastį kodėl davė kyši nurodė, jog siekė geresnės kokybės / dėmesio (medicinoje), respondentų pasirinkusį šį atsakymo variantą pasiskirstymas pakankamai tolygus – 2 vyrai ir 3 moterys. Taip pat 2 (1,7 %) respondentai vyrai nurodė, kad jautė spaudimą iš pareigūnų duoti kyši. 2 (1,7 %) respondentės moterys pažymėjo, jog jautė, kad be kyšio nieko nepasieks norimoje situacijoje, 1(0,9 %) respondentė moteris pažymėjo, kad priežastis lėmusi kyšio davimą buvo siekis gauti atitinkamą darbo poziciją. Pažymėtina, kad šio atsakymo skiltyje „kita“, kai respondentai galėjo įrašyti savo atsakymo variantus, 2 (1,7 %) respondentės moterys įrašė, jog nedavė kyšio, bet jeigu susiklostytų situacija, gal ir duotų. Tai parodo, kad asmenys yra labiau linkę rizikuoti ir jei galima norimą rezultatą pasiekti greičiau, jie duos kyši. Apibendrinant priežastis kodėl respondentai davė kyši pastabėta, kad jų sprendimus įtakoja ne tik jų asmeniniai siekiai ar įsitikinimai, bet ir išoriniai veiksniai (pvz., spaudimas iš pareigūnų), todėl asmenys patekę į tokias situacijas gali nepasitikėti valdžia, sistema. Taip pat pastebėta, kad dauguma respondentų kyši laiko kaip „dovanėlę“ ar „padėką“, kas gali lemti ir didesnės visuomenės dalies įspūdį, jog kyšis tam tikrais atvejais yra gerai, nes jis net nėra laikomas kyšiu, ir įtakoti tolimesnį kyšio davimo skatinimą visuomenėje. Respondentų atsakymai parodo, kad jų pasirinkimą duoti kyši nulėmė asmeniniai, ekonominiai, valdymo (biurokratinės aplinkos), sociokultūriniai veiksniai.

Toliau bus aptariamas kyši ėmusių respondentų pasiskirstymas (žr. 1 pav.). Kaip jau minėta aukščiau skyriuje iš visų atsakiusių respondentų 19 (16,2%) pažymėjo, jog yra ėmę kyši, iš jų 5 vyrai ir 14 moterų, matomas žymus (beveik 3 kartus didesnis) moterų ėmusių kyši skaičius. Analizuojant respondentų pasiskirstymą pagal amžių, tarp vyrų 3 respondentai pažymėjo 40-59 m. amžiaus grupę, 1 – 30-39m., 1 – 60 m. ir vyresnio amžiaus. Tarp moterų fiksuotas didesnis amžiaus grupių pasiskirstymas, 5 – 25-29m., 4 – 60 m. ir vyresnio amžiaus, 3 – 40-59 m., 1- 30-39 m. ir 1 – 21-24 m. Vertinant respondentų pasiskirstymą pagal išsilavinimą buvo gauti tokie rezultatai. 2 vyrai pažymėjo turintys profesinis išsilavinimas, 2 – aukštesnįjį neuniversitetinį išsilavinimą ir 1 – aukštąjį universitetinį išsilavinimą, svarbu pažymėti, kad šis respondentas, turintis aukštąjį universitetinį išsilavinimą pažymėjo, jog buvo ir davęs kyši, ne tik ėmęs. Tarp moterų išryškėjo dvi pagrindinės grupės: aukštąjį universitetinį išsilavinimą turinčios respondentės – 7 ir aukštesnįjį neuniversitetinį išsilavinimą turinčios respondentės – 7. Pagal užimtumą respondentai pasiskirstė taip: 3 vyrai – privataus sektoriaus darbuotojai, 1 – nevalstybinės įstaigos ar įmonės darbuotojas, 1 – pensininkas (buvęs sveikatos apsaugos sistemos darbuotojas), atkreiptinas dėmesys, kad šis respondentas taip pat pažymėjo, kad buvo ir davęs kyši, ne tik ėmęs. Aptariant respondenčių moterų pasiskirstymą pagal užimtumą išryškėjo viena didelė grupė, t. y. sveikatos apsaugos sistemos darbuotojos ėmusios kyši – 8 respondentės, taip pat 3 respondentės pažymėjo, jog yra švietimo sistemos darbuotojos, 1 – valstybės ar savivaldybės

įstaigos ar įmonės darbuotoja (ši respondentė taip pat pažymėjo, jog yra ir davusi kyšį), 1 - privataus sektoriaus darbuotoja, 1 respondentė nenurodė savo užimtumo. Toliau bus aptariama kokia išraiškos forma buvo imamas kyšis, kokioje srityje dirbo kyšį ėmę respondentai, kiek kartų ir kokios priežastys nulėmė, kad respondentai ėmė kyšį.

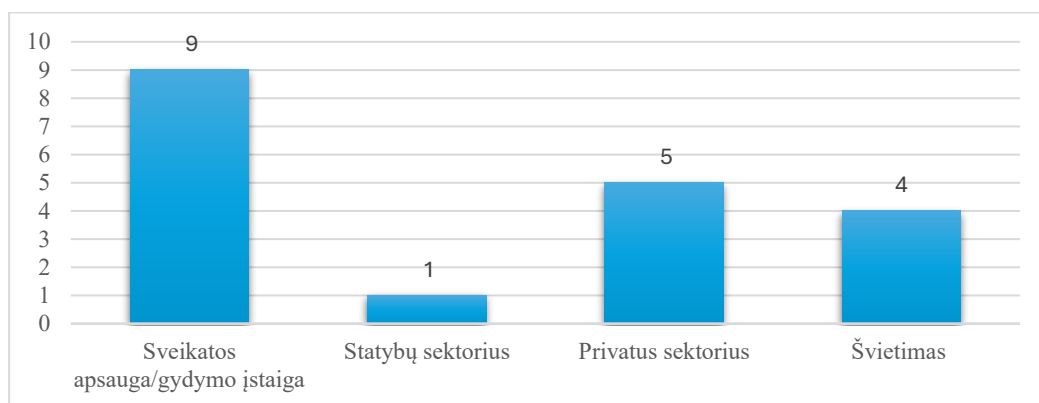

4 pav. Respondentų, ėmusių kyšį skaičiaus pasiskirstymas, pagal duoto kyšio išraiškos formą.¹⁹⁹

Analizuojant kokia išraiškos forma respondentai yra ėmę kyšį buvo gauti tokie rezultatai (žr. 4 pav.). 15 (12,8 %) respondentų nurodė, kad kyšio išraiškos forma buvo saldainiai, pastebėta, kad tik 1 respondentas vyras nurodė šią formą, tačiau net 14 respondenčių moterų. 8 (6,8 %) respondentai (100 % moterys) nurodė gėles, kaip kyšio ėmimo išraiškos formą. Ėmę alkoholinius gėrimus ar dovanų čekius nurodė po 4 (3,4%) respondentus, galima pažymėti, kad visi 4 respondentai ėmę alkoholinius gėrimus buvo vyrai, tačiau tik 1 vyras nurodė, jog ėmė dovanų čekį (3 moterys – dovanų čekiai). 3 (2,6 %) respondentai nurodė paslaugas (pvz., remontas), pažymėtina, kad visi respondentai vyrai, taip pat 2 (1,7 %) respondentai vyrai nurodė, kad yra ėmę pinigus. Bendrai pastebėta, kad moterys yra ėmusios saldainius, gėles, dovanų čekius, kas nesudaro didelės vertės kyšio, na o vyrai atvirkščiai, daugiau linkę rizikuoti, parodyti savo galią ir yra ėmę pinigus arba jiems buvo suteikiamos paslaugos.

Apžvelgiant respondentų pasiskirstymą, kurioje srityje dirbdami jie yra ėmę kyšį (žr. 5 pav.) išsiskyrė sveikatos apsaugos / gydymo įstaigos, jas nurodė 9 (7,7 %) visų ėmusių kyšį respondentų, kuriuos sudarė visos moterys, svarbu pažymėti, kad 7 iš jų pačios yra sveikatos apsaugos sistemos darbuotojos. Toks rezultatų pasiskirstymas rodo, kad sveikatos apsaugos sistema toliau išlieka sritis, kurioje labiausiai paplitęs kyšininkavimas ir papirkimas. 5 (4,3 %) respondentai nurodė, kad kyšį yra ėmę dirbdami privačiame sektoriuje, iš jų 4 vyrai ir 1 moteris, 4 (3,4 %) – švietimo sektoriuje (1 vyras, 3 moterys), 1 (0,9 %) – statybų sektorius (vyras).

¹⁹⁹Sudaryta darbo autorės, remiantis duomenimis gautais atlikus empirinį tyrimą.

5 pav. Respondentų skaičiaus pasiskirstymas pagal tai, kokioje srityje buvo imtas kyšis.²⁰⁰

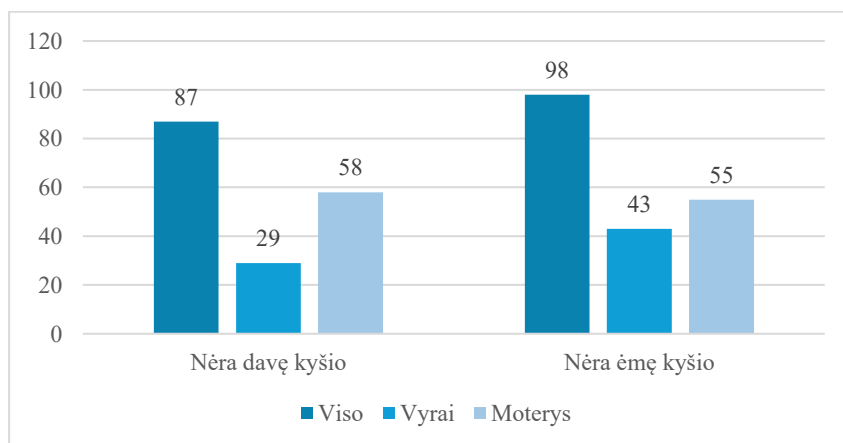
Vertinant kiek kartų nurodytu laikotarpiu respondentai yra ėmę kyšį buvo gauti tokie rezultatai. Vieną kartą ėmę kyšį nurodė 5 (4,3 %) respondentai, 2 vyrai ir 3 moterys. 2 kartus ėmę kyšį nurodė 6 (5,1 %) respondentai, 2 vyrai ir 4 moterys. 3-4 kartus – 4 (3,4 %) respondentai (moterys), pažymėtina, kad visos respondentės kyšį ėmė dirbdamos sveikatos apsaugos sistemoje ir išraiškos forma buvo saldainiai, gėlės, tačiau viena respondentė 21-24 m. amžiaus, turinti aukštąjį universitetinį išsilavinimą be saldinių ir gėlių pažymėjo, jog ėmė pinigus, pažymėdama, jog nelaiko „dovanėlės“ ar „padėkos“ kyšiu, taip pat nurodė, kad ėmė kyšį dėl papildomų pinigų ar kitos materialinės naudos, nurodė gaunanti mažas pajamas (žemas atlyginimas), todėl kyšio ėmimas jai kaip „papildomas pajamų šaltinis“. 5 ir daugiau kartų – 4 (3,4 %), 1 vyras ir 3 moterys, svarbu atkreipti dėmesį, kad kaip ir 3-4 kartus ėmusios kyšį respondentės, taip ir šiuo atveju, 2 respondentės moterys ėmė kyšį dirbdamos sveikatos apsaugos sistemoje, kyšio išraiškos forma buvo saldainiai, na o 1 respondentė nurodė, kad ėmė kyšį dirbdama privačiame sektoriuje, kyšio išraiškos forma buvo saldainiai, gėlės ir dovanų čekiai, tačiau respondentė papildomai pažymėjo, kad tai „nėra kyšis, nes tai privatus sektorius, jeigu nori asmenys, gali atsidėkoti.“ Taigi matome, kad ne visi respondentai supranta kyšio svarbą arba ją supranta paviršutiniškai, kad kyšis yra nusikalstama veika tik tuomet, kai jis yra imamas valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, savo ar kitų naudai priimant palankų sprendimą.

Apžvelgiant respondentų pasiskirstymą dėl kokios priežasties jie yra ėmę kyšį, pastebėta, kad net 13 (11,1 %) iš visų apklaustųjų respondentų mano, jog „dovanėlės“ ir „padėka“ yra priimtinas elgesys, nelaiko to kyšio ėmimu, taip pat pažymėtina, kad visos respondentės moterys. Pažymėtina, kad net 9 respondentės pažymėjusios šį atsakymą kyšį ėmė dirbdamos sveikatos apsaugos sistemoje, tai patvirtina ir anksčiau darbo autorės išsakytą mintį, jog „sveikatos apsaugos sistema ir toliau išlieka sritis, kurioje labiausiai paplitęs kyšininkavimas ir papirkimas.“

²⁰⁰Sudaryta darbo autorės, remiantis gautais empirinio tyrimo rezultatais.

Po 2 respondentės pasiskirstė švietimo sistemoje ir privačiame sektoriuje. Taip pat 5 (4,3 %) respondentai nurodė, kad kyši ėmė dėl papildomų pinigų ar kitos materialinės naudos, 3 (2,6 %) – už priimtą kitam asmeniui palankų sprendimą (pvz., darbo pozicija, leidimai, konkursai, viešieji pirkimai ir kt.), 1 (0,9 %) – už asmens kaip paciento greitesnį patekimą pas reikiamus specialistus (pvz., gydytoją), 1 (0,9 %) – gaunate mažas pajamas (žemas atlyginimas), todėl kyšio ėmimas Jums kaip „papildomas pajamų šaltinis“. Prie galimo pasirinkimo „kita“ šiame klausime 6 (5,1 %) respondentų nurodė, kad „mokykloje švenčių proga pasveikino mokinių tėvai, kaip ir kiekvienais metais, nelaikau „dovanėlių“ kyšiu“. Kitas respondentas nurodė panašiai, jog „švenčių proga dovanos (saldainiai ir gėlės) nėra kyšis, tai juk vaisės, dėmesys žmogui“. Vienas respondentas vyras nurodė, kad jam sutvarkė automobilį už pagalbą, šis respondentas taip pat pažymėjo, jog kyši yra ėmęs du kartus, dirbdamas privačiame sektoriuje už priimtą kitam asmeniui palankų sprendimą ir kaip nurodė jo gauto kyšio išraiška buvo paslaugos (sutvarkytas automobilis). Kaip ir davusių kyši respondentų atveju, taip kyši ėmusių respondentų atveju, matomas veiksmų maišymasis. Matome valdymo veiksmo įtaką, ne vien valstybės lygmeniu, bet ir organizacijų viduje, pagal apklaustųjų atsakymus išsiskyrė sveikatos apsaugos sistema, kurioje galbūt nesant aiškių prevencijos priemonių atsiranda terpė tiek kyšio davimui, tiek ėmimui. Taip pat persipina ekonominiai (žemas atlyginimas, „papildomas pajamų šaltinis“), sociokultūriniai ir asmeniniai veiksniai, turintys įtakos kyšio ėmimui. Dauguma apklaustųjų respondentų „dovanėlių“ ar „padėkos“ net nelaiko to kyšio ėmimu, o laiko tai, priimtiniu elgesiu. Tai parodo, kad ne tik organizacijose trūksta aiškių prevencijos priemonių, bet trūksta ir pačios visuomenės švietimo, kad jie „dovanėlių“ ar „padėkų“ nelaikytų priimtiniu elgesiu, o suprastų, kad tokia praktika nėra teisinga ir kiekviena „dovanėlė“ ar „padėka“, iš pirmo žvilgsnio esanti nieko verta, skatina tolesnį šios nusikalstamos veikos plitimą visuomenėje.

Toliau bus apžvelgiamos priežastys, kurios sulaikė respondentus nuo kyšio davimo ar ėmimo.

Vertinant tyrimo rezultatus 87 (74,4 %) respondentai (29 vyrai, 58 moterys) nurodė, kad nėra davę kyšio, o 98 (83,8 %) respondentai (43 vyrai ir 55 moterys), kad nėra ėmę kyšio (žr. 6 pav.). Pirmiausia apžvelgsime priežastis, kurios nulėmė, jog respondentai nėra davę kyšio. Net 58 (24,8 %) iš visų apklaustųjų respondentų nurodė, kad kyšio davimas prieštarauja jų vertybėms ir moraliniams principams, respondentai tiki, kad paslaugos turi būti suteiktos sąžiningai, be papildomų „dovanų“, iš jų 37 respondentės moterys ir 21 vyras, 24 turinčios aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 19 iš jų dirbančios valstybės tarnautojomis, daugiausia moterų sudarė 18 – 40-59 m. amžiaus respondentės, tuo tarpu tik 13 vyrų turinčių aukštąjį universitetinį išsilavinimą respondentų pasirinko šį variantą, kaip ir moterų respondenčių atveju, taip ir vyrų, didžiausią dalį sudarė 40-59 m. – 11 amžiaus respondentai iš visų apklaustųjų, taip pat vertinant atsakymus galima paminėti, jog išsiskyrė profesinį išsilavinimą turintys vyrai, 8 respondentai vyrai nurodė šį atsakymą, kai tarp moterų buvo tik viena 21-24 m. amžiaus, vidurinį išsilavinimą turinti, šį atsakymą nurodžiusi respondentė.

50 (21,4 %) respondentų mano, kad kyšio davimas yra nusikalstama ir neleidžiama veika, šį atsakymą nurodė 32 moterys ir 18 vyrų, pastebėta, kad 19 moterų priklausė 40-59 m. amžiaus grupei, kai vyrų priklausančių šiai grupei buvo 11 respondentų, taip pat šį atsakymą nurodė 19 aukštąjį universitetinį išsilavinimą turinčių moterų, tarp vyrų – 8, pažymėtina, kad net 8 respondentai turintys profesinį išsilavinimą, taip pat nurodė šį variantą, kai tarp moterų nebuvo nei vienos, turinčios profesinį išsilavinimą, kuri nurodytų šį atsakymą.

Taip pat 29 (12,4 %) respondentai mano, kad galima pasiekti rezultatų ir be kyšio davimo, šį atsakymą nurodė 24 moterys ir tik 5 vyrai, pastebėtina, kad vyrauja aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintys respondentai – 5 vyrai ir 18 moterų visų apklaustųjų respondentų.

26 (11,1 %) respondentai pasitiki institucijomis ir sistema, šį atsakymą nurodė 17 moterų ir 9 vyrai. Taip pat 25 (10,7 %) visų apklaustųjų respondentų mano, kad kyšio siūlymas ar davimas žemina tiek juos pačius, tiek asmenį, kuriam duodamas kyšis, šį atsakymą nurodė 21 moteris – 13 respondenčių priklausančių 40-59 m. amžiaus, turinčių aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 3 – 60 m. ir vyresnio amžiaus, turinčių aukštąjį universitetinį išsilavinimą respondenčių, 2 – 30-39 m. amžiaus, turinčių aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 3 – 60 m. ir vyresnio amžiaus, turinčios aukštesnįjį neuniversitetinį išsilavinimą respondentės ir tik 4 vyrai – 40-59 m. amžiaus, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

23 (9,8 %) – supranta, kad kyšis ne visada garantuoja geresnį rezultatą, o kartais tik skatina tolesnį reikalavimą, šį atsakymą nurodė panašus skaičius respondentų: 12 moterų ir 11 vyrų. 10 (4,3

²⁰¹Sudaryta darbo autorės, remiantis gautais empirinio tyrimo rezultatais.

%) – bijo būti nubausti už kyšio davimą, teisinių pasekmių bei baudžiamosios atsakomybės, atkreiptinas dėmesys, kad šį atsakymą nurodė visos moterys, bet nei vienas vyras respondentas.

9 (3,8 %) – gaila pinigų arba neturi papildomų lėšų nelegaliam atlygiui, šį atsakymą nurodė tik vienas respondentas vyras priklausantis 40-59 m. amžiaus grupei ir 8 moterys – 1 respondentė priklausanti 25-29 m. amžiaus grupei, turinti vidurinį išsilavinimą, 1 – 21-24 m. amžiaus, profesinį išsilavinimą turinti respondentė ir 6 – 25-29 m. amžiaus, aukštesnįjį neuniversitetinį išsilavinimą turinčios respondentės. Taigi pastebima, kad jaunesnio amžiaus, žemesnį išsilavinimą turinčioms respondentėms, labiau gaila pinigų arba jos neturi papildomų lėšų, tai gali įtakoti mažas darbo užmokestis, prastesnė gyvenimo kokybė.

4 (1,7 %) respondentai prie galimo klausimo pasirinkimo „kita“ nurodė, kad nebuvo atsidūrę situacijoje, kurioje būtų prašoma kyšio, taip pat, kad kyšio davimui nebuvo poreikio, taip pat nurodė, kad niekada nekilo tokių minčių, iš apklaustųjų respondentų 3 iš jų šį atsakymą nurodė 40-59 m. amžiaus moterys, turinčios aukštąjį universitetinį išsilavinimą, dirbančios valstybės tarnautojomis, na o 1 respondentas buvo vyras, taip pat 40-59 m. amžiaus, aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintis ir nurodęs dirbantis valstybės ar savivaldybės įstaigoje ar įmonėje.

Apžvelgiant priežastis, kurios nulėmė, kad respondentai nėra ėmę kyšio pastebima, kad kaip ir kyšio nedavimo atveju daugiausia respondentų, net 61 (22,8 %) nurodė, jog kyšio ėmimas prieštarauja jų vertybėms ir moraliniams principams, respondentai tiki, kad paslaugos turi būti suteiktos sąžiningai, be papildomų „dovanų“, pagal atsakymų kiekį daugiau moterų, nei vyrų nurodė šią priežastį, 33 moterys ir 28 vyrai, tarp pasirinkusių šį atsakymą moterų, tiek vyrų, daugiausia respondentų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą – 23 moterys ir 14 vyrų iš visų pasirinkusių šį galimą variantą, priklausančių 40-59 m. ir 30-39 m. amžiaus grupėms – 11 vyrų 40-59 m., 30-39 m. – 10 vyrų, 40-59 m. – 18 moterų ir 30-39 m. – 11 moterų.

Taip pat didelė dalis respondentų 52 (19,5 %) nurodė, kad kyšio ėmimas yra nusikalstama ir neleidžiama veika, iš jų 28 moterys ir 24 vyrai. Tarp moterų šį atsakymą nurodė daugiausia aukštąjį universitetinį išsilavinimą turinčių respondenčių, jų dalis sudarė 14 respondenčių, tarp vyrų daugiausia vyravo aukštąjį universitetinį išsilavinimą – 11 ir profesinį išsilavinimą – 8 turintys respondentai.

Didelę grupę 40 (15 %) visų apklaustųjų sudarė tie respondentai, kurie nurodė, kad jiems svarbi jų reputacija ir karjera, nori, kad žmonės jais pasitikėtų, todėl mano, kad neverta rizikuoti savo pasiekimais dėl „papildomo atlygio“, šį atsakymą nurodė 24 vyrai ir 16 moterų. Pažymėtina, kad šį atsakymą daugiausia rinkosi respondentai vyrai, dirbatys privačiame sektoriuje – 13 vyrų, 2 moterys dirbančios privačiame sektoriuje, taip pat šį atsakymą nurodė 9 respondentės dirbančios valstybės tarnautojomis, 3 – sveikatos apsaugos sistemos darbuotojos ir 2 – švietimo sistemos darbuotoja. Tarp

vyrų šį atsakymą dar pasirinko 3 policijos pareigūnai, 4 – dirbantys valstybės tarnautojais, 2 – dirbantys nevalstybinėje įstaigoje ar įmonėje, 1 – karys, 1 – prokuratūros pareigūnas.

Taip pat 23 (8,6 %) respondentai mano, kad galima pasiekti rezultatų ir be kyšio ėmimo, šį atsakymą nurodė 19 moterų ir 4 vyrai. Pastebėta, kad šį atsakymą nurodė panašioms amžiaus grupėms priklausantys respondentai. 6 moterys 25-29 m. amžiaus, 8 – 30-39 m., 2 – 40-59 m., 3 – 60 m. Tarp vyrų 1 respondentas priklausė 21-24 m. amžiaus grupei, 2 -30-39 m., 1 – 40-59 m.

19 (7,1 %) respondentų mano, kad kyšio ėmimas ne visada garantuoja geresnį rezultatą, o kartais tik skatina tolesnį reikalavimą. Šį atsakymą nurodė – 11 moterų (1 – 21-24 m., 4 – 30-39 m., 6 – 60 m. ir vyresnio amžiaus) ir 8 vyrai (2 – 25-29 m., 4 – 40-59 m., 2 – 30-39 m.).

17 (6,4 %) respondentų nurodė, kad mano, jog kyšio ėmimas žemina žmogų. Iš pasirinkusių šį atsakymą respondentų, pastebėta, kad net 14 moterų (1 – 25-29 m., 2 – 30-39 m., 7 – 40-59 m., 4 – 60 m. ir vyresnio amžiaus) nurodė šį galimą pasirinkimą ir tik 3 vyrai (1 – 25-29 m., 1 – 30-39 m., 1 – 40-59 m.).

15 (5,6 %) respondentų nurodė, kad pasitiki valstybės kontrolės sistema. 10 moterų ir 5 vyrai. Įvertinus visų apklaustųjų rezultatus, pastebėta, kad šį atsakymą pasirinko visi respondentai turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą. 8 respondentės moterys dirbančios valstybės tarnautojomis, 1 – prokuratūros pareigūnė, 1 – policijos pareigūnė, tarp vyrų respondentų, 3 vyrai – valstybės tarnautojai, 2 – dirbantys valstybinėje įstaigoje ar įmonėje.

12 (4,5 %) – bijo būti nubausti už kyšio ėmimą, teisinių pasekmių bei baudžiamosios atsakomybės. Didesnė dalis respondenčių moterų – 9 (2 – 21-24 m., 1 – 25-29 m., 5 – 30-39 m., 1 – 60 m. ir vyresnio amžiaus) nurodė šį atsakymą, vyrų – 3 visi 25-29 m. amžiaus respondentai.

11 (4,1 %) respondentų nurodė, kad jų pajamos yra stabilios ir pakankamos gyventi oriai, todėl rizika dėl kyšio ėmimo atrodo to neverta. Šį atsakymą daugiau pasirinko vyrai – 9 respondentai, nei moterys (2 respondentės). Pastebėta, kad šį atsakymą nurodė visi turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir vyresnio amžiaus respondentai: 1 moteris – 40-59 m., 1 – 60 m. ir vyresnio amžiaus, tarp vyrų taip pat vyravo šios amžiaus grupės: 7 – 40-59 m., 2 – 60 m. ir vyresnio amžiaus. Tokį pasiskirstymą autorės nuomone lėmė, jog vyresnio amžiaus respondentai jau turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, yra sukaupę didesnę darbo patirtį, ryšius, taip pat rimtas požiūris į darbą, pastovumas ir atsakomybę, užimamos aukštesnės pareigos, garantuoja, kad jų pajamos yra stabilios ir jų pakanka gyventi oriai.

7 (2,6 %) respondentai nurodė, kad skaidri sistema, kontrolė, auditai, aiškios procedūros respondentų darbo vietoje, įtakoja tai, jog kyšio ėmimas tampa daug sunkesnis, atkreiptinas dėmesys, kad šį variantą pasirinko visos 7 moterys, turinčios aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir dirbančios valstybės tarnautojomis. Taip pat 5 (1,9 %) respondentai nurodė, kad bijo kolegų, šeimos ar visuomenės pasmerkimo, pažymėtina, kad šį atsakymą nurodė visos 5, turinčios aukštąjį

universitetinį išsilavinimą, dirbančios valstybės tarnautojomis, 40-59 m. amžiaus moterys. Taip pat 5 (1,9 %) respondentai prie galimo klausimo varianto „kita“ nurodė, kad šiuo klausimu neturi nuomonės, pažymėtina, kad tai buvo 40-59 m., profesinį išsilavinimą turintis vyras, dirbantis privačiame sektoriuje, kuris nurodė, jog yra davęs kyši, tačiau žymėdamas kodėl nėra ėmęs kyšio, nieko nenurodė, taip pat 3 respondentai papildomai nurodė, kad nebuvo tokios situacijos, jog būtų duodamas kyšis.

IŠVADOS

1. Nesant vieningo kyšininkavimo sampratos apibrėžimo tarptautiniu mastu, taip pat vertinant tai, jog kyšininkavimo formos skirtingose šalyse skiriasi – kyšininkavimas yra sudėtingas ir daugialypis reiškinys. Lietuvoje, kyšininkavimas apima tiek kyšio ėmimą (LR BK 225 str.), tiek kyšio davimą (LR BK 227 str.), jis gali pasireikšti tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuje, o jo formos varijuoja nuo pavienių atvejų iki sisteminio pobūdžio veikų.
2. Lyginant 2019-2024 m. registruoto nusikalstamumo statistiką, pagal LR BK 225 str., vertinant bendrai visą laikotarpį matomas skaičiaus mažėjimas. Pagal LR BK 227 str. – stebėtas nuoseklus, nusikalstamų veikų, skaičiaus Lietuvoje mažėjimas. Taip pat, nurodytu tiriamuoju laikotarpiu, palyginus didžiausių Lietuvos miestų registruoto kyšininkavimo lygį tenkantį 100 tūkst. gyventojų, gauti rezultatai, jog nors Kauno miestas pasižymėjo didesniu kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičiumi, tačiau tai nebuvo veiksnys, nulėmęs didžiausią registruoto kyšininkavimo lygį, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, pasižymėjo didesniu registruoto kyšininkavimo lygiu, nors šiuose miestuose kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius buvo mažesnis palyginus su Kauno miestu.
3. Lyginant Lietuvos padėtį su kitomis užsienio valstybėmis pagal KSI rodiklį, šalis užima tarpinę padėtį. Lietuvos rodikliai laikosi aukščiau nei pasaulio vidurkis (2024 m. – 43) ir atsiduria maždaug Europos Sąjungos viduryje, tačiau vis dar atsilieka nuo skaidriausių šalių (pvz., Danija 90 balų, Lietuva 63 (2024m.)). Nors vertinant 2019-2024 m. laikotarpį situacija po truputį gerėja, kyšininkavimas vis tiek Lietuvoje išlieka aktualia problema.
4. 2019 -2024 m. nusikalstamas veikas, numatytas LR BK 225 str. ir LR BK 227 str., dažniausiai vykdė vyrai, priklausantys 40-59 m. amžiaus grupei, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą ar vidurinį išsilavinimą, dirbantys valstybės tarnautojais bei nevalstybinėse įstaigose ar įmonėse.
5. Kyšininkavimo nusikalstamos veikos paplitimą lemia kompleksiniai ir tarpusavyje susiję veiksniai, kurie apima valdymo, ekonominius, politinius, asmeninius ir sociokultūrinius aspektus.
6. Remiantis autorės atlikto tyrimo metu gautais rezultatais, dažniausiai kyšio davimą lemia siekis greičiau susitvarkyti dokumentus, gauti leidimus, išvengti ilgų eilių pas gydytojus ar siekis geresnės kokybės / dėmesio medicinoje, išvengti baudos ar atsakomybės, taip pat manymas, kad „dovanėlės“ ar „padėkos“ yra priimtinas elgesys, tai nėra laikoma kyšio davimu.

7. Remiantis autorės atlikto tyrimo metu gautais rezultatais, dažniausiai kyšio ėmimą lemia mažos pajamos (žemas atlyginimas), papildomų pinigų ar kitos materialinės naudos siekis už kitam asmeniui priimtą palankų sprendimą ar asmens kaip paciento greitesnį patekimą pas reikiamus specialistus bei manymas, kad „dovanėlės“ ar „padėkos“ yra priimtinas elgesys, tai nėra laikoma kyšio ėmimu.
8. Remiantis autorės atlikto tyrimo rezultatais, dažniausiai nuo kyšio davimo sulaikantys veiksniai yra: prieštaravimas vertybėms ir moraliniams principams, pasitikėjimas institucijomis ir sistema, baimė būti nubaustu, papildomų lėšų neturėjimas ar pinigų gailėjimas nelegaliam atlygiui, manymas, jog paslaugos turi būti suteikiamos sąžiningai, be papildomų „dovanų“, taip pat, kad kyšio davimas yra nusikalstama ir neleidžiama veika bei žemina asmenį.
9. Remiantis autorės atlikto tyrimo rezultatais, dažniausiai nuo kyšio ėmimo sulaikantys veiksniai yra: prieštaravimas vertybėms ir moraliniams principams, pasitikėjimas valstybės kontrolės sistema, baimė būti nubaustu, svarbi reputacija ir karjera, žmonių pasitikėjimas, baimė dėl kolegų, šeimos ar visuomenės pasmerkimo, taip pat manymas, kad paslaugos turi būti suteikiamos sąžiningai, be papildomų „dovanų“.
10. Sėkmingam kyšininkavimo kontrolės ir prevencijos įgyvendinimui reikalinga visuma priemonių, kurios nukreiptos į teisinių spragų užkardymą, institucijų kontrolės stiprinimą bei sąžiningumo kultūros kūrimą.

PASIŪLYMAI

Pasiūlymas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai

Remiantis 2019 -2024 m. registruoto nusikalstamumo, pagal veikas numatytas LR BK 225 str. ir LR BK 227 str., taip pat ir darbo autorės atlikto empirinio tyrimo duomenimis, pastebima, kad sveikatos apsaugos sistema ir toliau išlieka sritis, kurioje labiausiai paplitęs kyšininkavimas ir papirkimas, todėl siūloma sukurti naują sistemą ar patobulinti esamą, siekiant išvengti ilgų eilių ir ilgo laukimo pas gydytojus, atrasti sprendimą, kad su šia sistema neliktų skambučių, nes dažnai pasitaiko, jog norint registruotis pas tam tikros specialybės gydytojus, reikia skambinti nurodytą mėnesio dieną, taip pat yra sunku prisiskambinti, o prisiskambinus, laisvų vietų nebūna, tačiau paliekant galimybę registruotis skambučiu tiems, kurie nemoka ar neturi galimybės naudotis internetu. Taip pat stiprinti, papildyti ar naujai svarstyti prevencines priemones ir programas skirtas sveikatos apsaugos sistemos darbuotojams ir plačiai visuomenei, siekiant sumažinti kyšių davimą ir ėmimą gydymo įstaigose.

Pasiūlymas Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

Sukurti specializuotas programas gimnazinių (8-12) klasių moksleiviams ir aukštųjų mokyklų studentams, kad jos galėtų būti kaip papildomai pasirenkamas dalykas įtrauktas į mokslo ir studijų programas, jog jau ir jaunesnio amžiaus asmenys turėtų galimybę ir pasirinkimą susipažinti su kyšininkavimo nusikalstamų veikų pagrindais ir susidarytų bendrą ir teisingą asmeninį suvokimą, kad jų suvokimui įtakos neturėtų visuomenės, tėvų, draugų ar kitų asmenų patirtis, peršama nuomonė.

Pasiūlymas Lietuvos Respublikos savivaldybėms

Sukurti vieną bendrą elektroninę platformą, kurioje Lietuvos žmonės galėtų pranešti apie kyšininkavimo atvejus savo savivaldybėse. Taip pat, kad kiekviena savivaldybė turėtų atitinkamą kiekį dirbančių asmenų prie šios platformos, kad žmonės galėtų susisiekti, jeigu norėtų pasikonsultuoti atitinkamu klausimu, dvejodami dėl kyšio sampratos ar kitais su kyšininkavimu susijusiais klausimais.

LITERATŪRA

1. Abdyari, A., Ahmadi, Z., & Jafarzadeh, S. (2024). A Comparative Analysis of Criminal Protection for Whistleblowers of Administrative Corruption: A Study of the Legal Systems of Iran and the European Union. *Legal Studies in Digital Age*, 3(3), 195-202. <https://doi.org/10.61838/kman.lsd.3.3.17>
2. Ahmet Ekici and Şule Önsel Ekici, „Understanding and Managing Complexity through Bayesian Network Approach: The Case of Bribery in Business Transactions,“ *Journal of Business Research* 110 (2020): 282–298, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.10.024>.
3. Al Qudah, A. M., Al-haddad, L., & Aljabali, A. A. (2025). Combatting medical corruption: A global review of root causes, consequences, and evidence-based interventions. *International Journal of Innovative Research and Scientific Studies*, 8(2), 968-985. DOI: 10.53894/ijirss.v8i2.5397
4. Al-Jhayyish, A. K. A., & Khoury, J. (2024). The Preventive Role of Combating Corruption in the Business World in Light of International Legislation. *International Journal of Research in Social Sciences & Humanities*, 14(2), 9-25. DOI:10.37648/ijrssh.v14i02.003
5. Aladwey, L. M. A., & Diab, A. (2025). Business bribery, corruption and fraud: Audit committee and external auditor’s attributes in GCC countries. *Journal of Financial Regulation and Compliance*.
6. A. Kiškis, „Registruoto nusikalstamumo statistikos ir viktimologinių tyrimų duomenų kompleksinio panaudojimo problemos“, *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(2), 703 p.
7. Aurelian-Petruş Plopeanu ir Daniel Homocianu, „Analysis of Bribery Predictors for the Student Population. Evidence from Romania and Moldova“, *Eastern Journal of European Studies* 12, Nr. 1 (2021): 104–140. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=978255>
8. ‘Arafa, M. A. (2018). White-collar crimes, corruption and bribery in Islamic criminal law: Lacuna and conceivable Paths. *Rule of Law and Anti-Corruption Center Journal*, 2018(1), 3. <https://doi.org/10.5339/rolacc.2018.3>
9. Assefa, Z. (2023). The Linguistic Features of Bribery in Some Selected Cases in Federal Courts of Ethiopia. *Journal of Ethiopian Studies*, 56(1), 97-124. <https://ejol.aau.edu.et/index.php/JES/article/view/8864>
10. Azzahra, A., Savandha, S. D., & Olubisi, M. G. (2024). Effective Strategies for Corporate Governance and Risk Management in the Public Sector: Preventing Corruption and Abuse of Authority. *Asian Journal of Engineering, Social and Health*, 3(4), 911-919. DOI: <https://doi.org/10.46799/ajesh.v3i4.366>

11. Bahník, Š., & Vranka, M. A. (2022). Experimental test of the effects of punishment probability and size on the decision to take a bribe. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 97, 101813. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-022-16800-4>
12. Cockcroft, Laurence. "Bribery." In *Encyclopedia of Business and Professional Ethics*, edited by Deborah C. Poff and Alex C. Michalos, 466–471. Cham: Springer, 2020.
13. Desierto, D. A. (2025). A model of theft and bribery. *Economica*. <https://doi.org/10.1111/ecca.70003>
14. Elnur Allahverdiyev, "Bribery in the Public Economy, Its Causes and Consequence," in Tokat 1st International Conference on Scientific Researches, ed. Asli Kaya and Nadire Kantarcioglu (Tokat: Academic Sharing Platform, 2022), 3–9.
15. Emerson, M., Hriptievschi, N., Kalitenko, O., Kovziridze, T., & Prohnitchi, E. (2017). Anti-Corruption Policies in Georgia, Moldova and Ukraine. *Pobrane z: http://www.3dcftas.eu*. Prieiga per internetą: <https://crjm.org/wp-content/uploads/2017/10/Anti-corruption-policies-Georgia-Moldova-Ukraine-02.10.07.pdf>
16. European Commission. (2024). *Special Eurobarometer 548 on corruption*. European Union puslapis, Citizens' attitudes towards corruption in the EU in 2024. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3217>
17. Flora, P., & Heidenheimer, A. J. (2017). The historical core and changing boundaries of the welfare state. In *Development of welfare states in Europe and America* (pp. 17-34). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351304924>
18. G. Babachinaitė, J. Galinaitytė, G. Jurgelaitienė, A. Kiškis, A. Kuolaitė ir kt. Mykolo Romerio universitetas, Kriminologija (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010), 126-133. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/cd0ceacb-9f55-4bb9-b3a8-60d77e3b228a/content>
19. Gorsira, Madelijne, Wim Huisman, Adriaan Denkers, and Linda Steg. "Why Dutch Officials Take Bribes: A Toxic Mix of Factors." *Crime, Law and Social Change* 75, no. 1 (2021): 45–72. <https://doi.org/10.1007/s10611-020-09919-w>.
20. Gaygısız, Esmâ, and Timo Lajunen. "Cultural Values, National Personality Characteristics, and Intelligence as Correlates of Corruption: A Nation Level Analysis." *Heliyon* 8, no. 5 (2022): e09506. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09506>.
21. Hale C., Hayward K, Wahidin A., Wincup E. *Criminology*. New York, 2005. 50 p.
22. Hock, B., Park, H., Oh, J., & Button, M. (2025). The profile and detection of bribery in South Korea. *Crime, Law and Social Change*, 83(1), 15. <https://doi.org/10.1007/s10611-025-10201-0>

23. Informatikos ir ryšių departamentas prie LR VRM. (2024). *Duomenys apie asmenis, įtariamus padarius nusikalstamas veikas pagal LR BK 225 straipsnį 2019–2024 m.* Nusikalstamų veikų žinybinis registras.
<https://ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.NU>
24. Yemelyanov, V., & Plekhanov, D. (2019). Ways of confronting corruption and bribery in the bodies of the state authority. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(1), 59-67. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-59-67>
25. Yunusjon Yusubboevich Isomiddinov, „Problems of Defining the Concept of Corruption and Its Content: A Philosophical Analysis“, *International Journal of Health Sciences* 6, S4 (2022): 849–857. <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6nS4.5416>
26. Jay S. Albanese and Kristine Artello, “Focusing Anti-Corruption Efforts More Effectively: An Empirical Look at Offender Motivation—Positive, Classical, Structural and Ethical Approaches .” *Advances in Applied Sociology* 8 (2018): 471–485. <https://doi.org/10.4236/aasoci.2018.86028>
27. Jungtinių tautų konvencija prieš korupciją, 2016. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/LT/legal-content/summary/united-nations-convention-against-corruption.html>
28. Kartika Trisna Putri, Novandra Rhezza Pratama, and M. Dachyar, The Implementation of Anti-Bribery Management System Designed to Mitigate the Bribery Risk in State-Owned Enterprises: A Case Study of the Indonesia Agribusiness Industry, in *Proceedings of the First Australian International Conference on Industrial Engineering and Operations Management* (Sydney: IEOM Society International, 2022), 1–9.
29. Kyslenko, D., Podliehaiev, K., Zarubei, V., Kuzmichova-Kyslenko, E., & Rymarchuk, O. (2024). Types of corruption crimes in sports in the countries of the European Union. *Retos*, 55, 249-258. DOI: <https://doi.org/10.47197/retos.v55.103482>
30. Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas, *Korupcija privačiame sektoriuje* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2020). <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcija-privaciame-sektoriuje.pdf>.
31. Kyšininkavimas. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2007. <https://www.vle.lt/straipsnis/kysininkavimas/>
32. Koncevičiūtė, E. (2018). *Role played by Recommendations of International Organisations in reducing Corruption in Lithuania: 2005–2015* (Doctoral dissertation, Mykolas Romeris universitetas). Prieiga per internetą: <https://vb.mruni.eu/object/elaba:31374354/>

33. Lankauskas, M., & Nikartas, S. (2017). Korupcija nevyriausybiname sektoriuje: politinė korupcija labdaros ir paramos fondų veikloje. *Teisės problemos*, 2(94), 87-114. Prieiga per internetą: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=593495>
34. Levi, M. (2025). Human, institutional, political and technological factors involved in a public health approach to frauds against individuals. *European Journal of Criminology*, 14773708251341076. <https://doi.org/10.1177/14773708251341076>
35. Leonavičius, J. (2025). Korupcinių nusikalstamų veikų dalykas–kyšis. Tam tikri diskusiniai ir probleminiai klausimai. *Jurisprudencija*, 32(1), 224-245. DOI: 10.13165/JUR-25-32-1-11
36. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. (2021). *Teismų praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (BK XXXIII skyrius) apžvalga (I dalis)*. <https://www.lat.lt/lat-praktika/lat-praktikos-tam-tikrose-teises-srityse-apzvalgos/audziamuju-bylu-apzvalgos/68>
37. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 225 straipsnis (2017 m. redakcija, įsigaliojo nuo 2025 m. gegužės 21 d.). <https://www.infolex.lt/ta/66150:str225>
38. Lietuvos Respublikos Seimas. (2002, gegužės 28 d.). *Korupcijos prevencijos įstatymas* (Nr. IX-904, su vėlesniais pakeitimais). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168154>
39. Lietuvos Respublikos Seimas. (2015, kovo 10 d.). *Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo* (Nut. Nr. XII-1537). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/8e499812cbbel1e49bcec506eeda6c5f/>
40. Lietuvos Respublikos Seimas. (2015, birželio 17 d.). *Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo* (Nutarimas Nr. 2015-10386). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197963>
41. Specialiųjų tyrimų tarnyba. (2019). *Lietuvos korupcijos žemėlapis 2019* (2019). Vilnius: STT. <https://www.stt.lt/data/public/uploads/2021/03/lietuvos-korupcijos-zemelapis-2019.pdf>
42. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2020). „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ tyrimas. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>
43. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2021). „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ tyrimas. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>
44. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2022). „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ tyrimas. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

45. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2023/2024). „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ tyrimas. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>
46. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (2024). Lietuvos korupcijos žemėlapis. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>
47. Lietuvos Policijos interneto puslapis kyšininkavimo prevencijai - Western Investment, <https://w-i.lt/musu-darbai/kysis-nusikaltimas/>
48. LR BK 9 str. („Priėmimo į valstybės tarnautojų pareigas reikalavimai“). <https://www.infolex.lt/ta/17188:str9>
49. LR BK 230 str. („Sąvokų išaiškinimas“). <https://www.infolex.lt/ta/66150:str230>
50. Lode De Waele, Kristina S. Weißmüller ir Arjen van Witteloostuijn, „Understanding Public Perceptions of Corruption in the European Union“, *Frontiers in Psychology* 12 (2021): 1–15, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.655964>.
51. Mehdi Mohamadi, Hassan Rafiey, Mir Taher Mousavi, and Samaneh Hosseinzadeh, „Which Institutions Are Most Corrupt? Prevalence and Social Determinants of Bribery in Tehran,“ *Crime, Law and Social Change* 74, no. 2 (2020): 176. <https://doi.org/10.1007/s10611-020-09886-2>
52. Mocan, Naci. “What Determines Corruption? International Evidence from Microdata.” *Economic Inquiry* 46, no. 4 (2008): 493–510. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2007.00107.x>.
53. Nadiatus Salama ir Nobuyuki Chikudate, „Unpacking the Lived Experiences of Corporate Bribery: A Phenomenological Analysis of the Common Sense in the Indonesian Business World“, *Social Responsibility Journal* 18, 6 (2022): 1300–1313. <https://doi.org/10.1108/SRJ-06-2021-0232>
54. Naher, Nahitun, Roksana Hoque, Muhammad Shaikh Hassan, Dina Balabanova, Alayne M. Adams, and Syed Masud Ahmed. “The Influence of Corruption and Governance in the Delivery of Frontline Health Care Services in the Public Sector: A Scoping Review of Current and Future Prospects in Low and Middle-Income Countries of South and South-East Asia.” *BMC Public Health* 20, no. 880 (2020). <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08975-0>.
55. Nastase, P. (2020). The crime of bribery. *EIRP Proceedings*, 15(1).
56. Nikoloska, S. (2024). EFFICIENCY AND EFFECTIVENESS OF THE STATE AUTHORITIES AND INSTITUTIONS IN THE SUPPRESSION OF CORRUPTION IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA. *Horizons-International Scientific Journal*, 1, 68-75. DOI: <https://doi.org/10.20544/>

57. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimo Nr. 1031 „Dėl bazinio baudų ir nuobaudų dydžio patvirtinimo“ pakeitimo, 2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. 707, Vilnius. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6a7b6680923a11e7a3c4a5eb10f04386>
58. Oleg Fedosiuk, „Neturtinio kyšio samprata teisinio apibrėžtumo principo šviesoje“, *Jurisprudencija* 27, nr. 1 (2020): 1–17, <https://doi.org/10.13165/jur-20-27-1-01>.
59. Oficialiosios statistikos portalas, „Nuolatinis gyventojų skaičius metų pradžioje“. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
60. OECD (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO)), *Understanding Public Integrity: Towards a Contextualised Approach*, OECD Public Governance Reviews (Paris: OECD Publishing, 2023), <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2023-r010/2023-r010-en.pdf>.
61. Ragauskas, P. (2019). Korupcijos privačiame sektoriuje (private-to-private corruption) daroma žala. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcijos_privaciam_sektoriuje_daroma_zala.pdf
62. Raghubir, P., & Bluvstein, S. (2024). From bribes to bequests and gifts to gratuities: The black, white, and shades of gray of how and why consumers pay what they want. *Consumer Psychology Review*, 7(1), 75-92. <https://doi.org/10.1002/arcp.1099>
63. Shrabani Saha and Kunal Sen, „The Corruption–Growth Relationship: Does the Political Regime Matter?“ *Journal of Institutional Economics* 17, no. 2 (2021): 243–266, <https://doi.org/10.1017/S1744137420000375>
64. Søreide, T., & Vagle, K. (2022). Settlements in corporate bribery cases: an illusion of choice?. *European Journal of Law and Economics*, 53(2), 261-287. <https://doi.org/10.1007/s10657-022-09726-9>
65. Specialiųjų tyrimų tarnyba. (2024). Lietuvos korupcijos žemėlapis 2024: Tyrimo ataskaita. Vilnius: STT. https://stt.lt/data/public/uploads/2025/06/stt2024_ataskaitaen.pdf
66. Stepanenko, O., Stepanenko, A., & Shepotko, M. (2021). Criminal Liability for Provoking Bribery. *Cuestiones Políticas*, 39(69). DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.31>
67. Syahputra, B. E., & Irawati, A. E. (2022). The Prevention of Bribery in Government Agencies: The Role of Big Data and Whistle-blowing Systems. *JIA (Jurnal Ilmiah Akuntansi)*, 7(2), 268-288. DOI: <https://doi.org/10.23887/jia.v7i2.41356>
68. Specialiųjų tyrimų tarnyba, *2022–2033 metų nacionalinė darbotvarkė korupcijos prevencijos klausimais* (Vilnius: Specialiųjų tyrimų tarnyba, 2023), https://www.stt.lt/documents/stt_darbotvarke_lt.pdf.
69. Štaraitė, S. (2022). *Pinigų plovimo prevencijos teisinis reguliavimas ir iššūkiai* (Doctoral dissertation, Vilniaus universitetas). <https://epublications.vu.lt/object/elaba:175679226/>

70. Rackevičienė, Sigita, Violeta Janulevičienė, and Liudmila Mockienė. "Hyper-Hyponymy of Corruption Terms in International Conventions and Lithuanian Legal Acts." In *Drivers for Progress in the Global Society: The 5th European Interdisciplinary Forum 2017 (EIF 2017)*, edited by Agota Giedrė Raišienė and Yuriy Bilan, 231–241. Bologna: Editografica, 2018.
71. Rackevičienė, Sigita, Violeta Janulevičienė ir Liudmila Mockienė, „Circumnavigating Non-Equivalence in Legal Languages: A Trilingual Case Study of Generic-Specific Concepts and Terms“, *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes* 7, no. 1 (2019): 1–16, <https://doi.org/10.22190/JTESAP1901001R>
72. Ragauskas, P. (2019). Korupcijos privačiame sektoriuje (private-to-private corruption) daroma žala.
https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Korupcijos_privaciam_sektoriuje_daroma_zala.pdf
73. Rusdiana, E., Zaman, N., Darnela, L., & Hasanah, U. (2025). Preventing the politicisation of corruption crime law enforcement based on local wisdom. *Legality: Jurnal Ilmiah Hukum*, 33(1), 110-131. DOI: <https://doi.org/10.22219/ljih.v33i1.37429>
74. Shapovalov, V., & Veits, O. (2022). Forensic and pharmaceutical, criminal and legal, social and economic study of the conditions, that cause bribery corruption in the system of legal relations" doctor-patient-investigator-lawyer". *SSP Modern Law and Practice*, 2(3), 1-16. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v2i3.57>
75. Šaltupytė, E. (2020). *Korupcija, kaip tarptautinės žmogaus teisių teisės pažeidimas (Doctoral dissertation, Vilniaus universitetas)*. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:69377773/>
76. Šaltinis: www.kysiai.lt puslapis, <https://www.kysiai.lt/kontaktai.html>
77. Tanner, Carmen, Stefan Linder, and Matthias Sohn. "Does Moral Commitment Predict Resistance to Corruption? Experimental Evidence from a Bribery Game." *PLoS ONE* 17, no. 1 (2022): e0262201. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262201>
78. Tetiana Momot, Nataliia Chekh, Sergii Prylypko, Olena Filonych ir Oleksandr Cherednychenko, „Corruption in Business: Motives and Influence on Shadow Economy“, *Business: Theory and Practice* 24, 1 (2023): 206–215 <https://doi.org/10.3846/btp.2023.17365>
79. Transparency International. (2024). Corruption perceptions index 2024: Lithuania. Transparency.org. <https://www.transparency.org/en/countries/lithuania>
80. Transparency International. (2024). Corruption perceptions index 2024. Transparency.org. https://www.transparency.org/en/cpi/2024?utm_source=chatgpt.com
81. Transparency International (2017). *Global Corruption Barometer: Citizens' voices from around the world*. https://www.transparency.org/en/gcb/global/global-corruption-barometer-2017?utm_source=chatgpt.com

82. Tsytriak, V., Kalinina, I., & Hurina, D. (2020). Infrastructure of bribery in public official activity. *Amazonia Investiga*, 9(25), 24-32.
<https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1023>
83. Torbor, M., Sarpong, D., Ofosu, G., & Boakye, D. (2025). In defence of the indefensible: Exploring justification narratives of corporate elites accused of corruption. *Journal of Business Ethics*, 196(1), 223-240. <https://doi.org/10.1007/s10551-024-05703-1>
84. UK Finance, *Anti-Bribery and Corruption Compliance: Definition of Public Officials* (London:UK Finance, September 2021), <https://www.ukfinance.org.uk/system/files/Anti-Bribery-and-Corruption-Compliance-paper-FINAL.pdf>.
85. Ulfah, S. M., Rusydi, M. K., & Prihatiningtias, Y. W. (2024). Determinants of Government Procurement Fraud Prevention with Organizational Commitment and Ethical Culture as Moderating Variables. https://www.researchgate.net/profile/Aibpm-Publisher-3/publication/387512524_Determinants_of_Government_Procurement_Fraud_Prevention_with_Organizational_Commitment_and_Ethical_Culture_as_Moderating_Variables/links/67720e2800aa3770e0c78ffc/Determinants-of-Government-Procurement-Fraud-Prevention-with-Organizational-Commitment-and-Ethical-Culture-as-Moderating-Variables.pdf
86. V. V. Bozhenko, S. V. Lyeonov, Ev. A. Polishchuk, A. O. Boyko, and N. O. Artyukhova, "Identification of Determinants of Corruption in Government: A MAR-Spline Approach," *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu* 6 (2022): 176–180.
<https://doi.org/10.33271/nvngu/2022-6/176>.
87. Vu, Thi Hong Nhung, and Nguyen Thi Hong Huong. *Overview of Bribery Giving Behaviors: Determinants and Influence on Firm Performance*. Ho Chi Minh City: HCMCOUJS–Economics and Business Administration 12, no. 1 (2022): 84–91.
<https://doi.org/10.46223/HCMCOUJS.econ.en.12.1.1953.2022>
88. Yan-Leung Cheung, P. Raghavendra Rau, ir Aris Stouraitis, „What Determines the Return to Bribery? Evidence from Corruption Cases Worldwide,“ *Management Science* (forthcoming), prieiga per SSRN. <https://ssrn.com/abstract=3636647>
89. Yixian Wang, „Research on Impacts of Bribery on Different Business Sectors,“ *Advances in Economics, Business and Management Research* 203 (2021): 3016–3021,
<https://doi.org/10.2991/aebmr.k.211128.556>.

ANOTACIJA

Magistro baigiamojo darbo tikslas – atskleisti kyšininkavimo kriminologinę charakteristiką Lietuvoje ir pateikti siūlymų kyšininkavimo prevencijai bei kontrolei.

Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje nagrinėjama kyšininkavimo nusikalstamų veikų samprata. Antrajame skyriuje aptariama kyšininkavimo nusikalstamų veikų Lietuvoje raida 2019-2024 m. Trečiajame skyriuje pristatoma asmenų, įtariamų ar kaltinamų kyšininkavimu, charakteristika. Ketvirtajame skyriuje analizuojami vidiniai ir išoriniai veiksniai, turintys įtakos kyšininkavimo atsiradimui bei paplitimui. Penktajame skyriuje apžvelgiama kyšininkavimo kontrolė ir prevencija. Šeštajame darbo skyriuje pristatoma empirinio tyrimo metodika ir gauti rezultatai.

Reikšminiai žodžiai: kyšininkavimas, kriminologinė charakteristika, įtariamai ir kaltinami asmenys, veiksniai, prevencija.

ANNOTATION

The aim of this master's thesis is to examine the criminological characteristics of bribery in Lithuania and to propose measures for its prevention and control.

The first chapter of this thesis examines the concept of bribery offenses. The second chapter discusses the prevalence of bribery-related criminal offenses in Lithuania from 2019 to 2024. The third chapter presents a profile of individuals suspected or accused of bribery. The fourth chapter analyzes the internal and external factors influencing the emergence and prevalence of bribery. The fifth chapter reviews the control and prevention of bribery. The sixth chapter of the thesis presents the methodology of the empirical study and the results obtained.²⁰²

Key terms: bribery, criminological profile, suspects and defendants, contributing factors, prevention.

²⁰²Vertimui naudota DI „DeepL“ programa, žiūrėta 2026 m. gegužės 11 d. <https://www.deepl.com/en/translator/l/en/lt>

SANTRAUKA

Kyšininkavimas yra viena iš pavojingiausių korupcijos formų, daranti žalą valstybės valdymo skaidrumui, teisingumui ir visuomenės pasitikėjimui institucijomis. Nors kyšininkavimo reiškinys Lietuvoje draudžiamas įstatymais, kyla klausimų dėl jo raiškos, dalyvių tipinių savybių, veiksnių bei veiksmingų prevencijos priemonių. Trūksta kompleksinio kriminologinio vertinimo, kuris leistų sistemiskai apžvelgti šių nusikalstamų veikų ypatumus.

Magistro baigiamojo darbo „Kyšininkavimo kriminologinė charakteristika Lietuvoje“ tikslas – atskleisti kyšininkavimo kriminologinę charakteristiką Lietuvoje ir pateikti siūlymų kyšininkavimo prevencijai bei kontrolei. Darbo uždaviniai: išanalizuoti kyšininkavimo nusikalstamos veikos sampratą, išanalizuoti 2019-2024 m. laikotarpiu padarytų kyšininkavimo nusikalstamų veikų raišką Lietuvoje, aptarti asmenų įtariamų (kaltinamų) kyšininkavimu charakteristiką, nustatyti pagrindinius veiksnius, kyšininkavimo nusikalstamų veikų, įvertinti kyšininkavimo prevencijos ir kontrolės priemones Lietuvoje, atlikti empirinį tyrimą, kuris padės iširti priežastis, dėl kurių asmenys duoda ir ima kyšius bei išsiaiškinti veiksnius, sulaikančius nuo šių veiksmų.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, šeši skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje nagrinėjama kyšininkavimo nusikalstamų veikų samprata. Prieita prie išvados, kad kyšininkavimas yra sudėtingas ir daugialypis reiškinys, apimantis tiek kyšio priėmimą (LR BK 225 str.), tiek kyšio davimą (LR BK 227 str.). Jis kenkia teisėtumui, ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, mažina visuomenės pasitikėjimą institucijomis bei silpnina demokratijos pagrindus.

Antrajame skyriuje, remiantis registruoto nusikalstamumo statistika, išanalizuota nusikalstamų veikų, numatytų LR BK 225 ir LR BK 227 straipsniuose, raiška Lietuvoje 2019-2024 m. Taip pat buvo palygintas didžiausių Lietuvos miestų kyšininkavimo nusikalstamumo lygis tenkantis 100 tūkst. gyventojų. Prieita prie išvados, jog mažesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius miestuose nebuvo veiksnys, nulėmęs mažėjantį kyšininkavimo nusikalstamumo lygį, kaip ir didesnis kriminogeniškai aktyviausių gyventojų skaičius miestuose – nulėmęs didėjantį kyšininkavimo nusikalstamumo lygį. Taip pat, kad palyginus su kitomis užsienio valstybėmis pagal KSI rodiklį, Lietuva užima tarpinę padėtį. Jos rodikliai (2024 m. – 63 balai) laikosi aukščiau nei pasaulio vidurkis (2024 m. – 43) ir atsiduria maždaug Europos Sąjungos viduryje, tačiau vis dar atsilieka nuo skaidriausių valstybių (pvz., Danija – 90 balų).

Trečiajame skyriuje apžvelgus asmenų, įtariamų ar kaltinamų kyšininkavimu charakteristiką, remiantis Lietuvos duomenimis – 40-59 m. amžiaus vyrai, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir dirbantys valstybės tarnautojais buvo dažniau įtariamami kyšininkavimu, na o papirkimo

nusikalstamos veikos atveju pastebėta, kad 40-59 m. amžiaus vyrai, turintys vidurinę išsilavinimą, aukštąjį universitetinį išsilavinimą, dirbantys nevalstybinėse įstaigose ar įmonėse buvo dažniausiai įtariamais padarę šią nusikalstamą veiką.

Ketvirtajame skyriuje analizuojant vidinius ir išorinius veiksnius, turinčius įtakos kyšininkavimo atsiradimui bei paplitimui, prieita prie išvados, kad kyšininkavimo paplitimą lemia kompleksiniai ir tarpusavyje susiję veiksniai, kurie apima valdymo, ekonominius, politinius, asmeninius ir sociokultūrinius aspektus.

Penktajame skyriuje apžvelgus kyšininkavimo kontrolę ir prevenciją, buvo prieita prie išvados, kad efektyvi kyšininkavimo prevencija grindžiama priemonių visuma, kuri apima teisinių spragų užkardymą, institucijų kontrolės stiprinimą ir sąžiningumo kultūros kūrimą. Tik tada, kai skaidrumas tampa veiklos standartu, o kontrolė – realiai veikianti, kyšininkavimas tampa mažai tikėtina, o ne įprasta praktika.

Šeštajame darbo skyriuje pristatoma empirinio tyrimo metodika ir gauti rezultatai. Įvertinus visų apklaustųjų (117) respondentų rezultatus buvo gauti rezultatai, kad daugiau vyrų davė kyši (19 respondentų), nei moterų (11 respondentų), tačiau mažiau vyrų (5 respondentai) yra ėmę kyši, nei moterų (14 respondentų). Daugiausia respondentų nurodė, kad kyši yra davę sveikatos apsaugos gydymo įstaigose, statybų sektoriuje, privačiame sektoriuje ir policijai. Sveikatos apsauga/gydymo įstaiga, privatus sektorius buvo minimi ir tarp respondentų, kurie yra ėmę kyši, taip pat išsiskyrė – švietimas.

SUMMARY

Bribery is one of the most dangerous forms of corruption, undermining the transparency of public administration, the rule of law, and public trust in institutions. Although bribery is prohibited by law in Lithuania, questions arise regarding its manifestations, the typical characteristics of those involved, contributing factors, and effective preventive measures. There is a lack of a comprehensive criminological assessment that would allow for a systematic review of the specific features of these criminal acts.

The aim of the master's thesis "Criminological Characteristics of Bribery in Lithuania" is to reveal the criminological characteristics of bribery in Lithuania and to offer recommendations for the prevention and control of bribery. Objectives of the thesis: to analyze the concept of the criminal offense of bribery, to analyze the incidence of bribery offenses committed in Lithuania during the 2019–2024 period, to discuss the characteristics of individuals suspected (charged) of bribery, to identify the main factors of bribery offenses, to evaluate measures for the prevention and control of bribery in Lithuania, and to conduct an empirical study that will help investigate the reasons why individuals give and take bribes and identify the factors that deter such actions.

The master's thesis consists of an introduction, six chapters, conclusions, recommendations, a bibliography, an abstract in Lithuanian and English, and a summary in Lithuanian and English.

The first chapter of this thesis examines the concept of bribery as a criminal offense. It concludes that bribery is a complex and multifaceted phenomenon that encompasses both the acceptance of a bribe (Article 225 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania) and the giving of a bribe (Article 227 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania). It undermines the rule of law, economic and social development, reduces public trust in institutions, and weakens the foundations of democracy.

The second chapter analyzes the incidence of criminal offenses under Articles 225 and 227 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania in Lithuania from 2019 to 2024, based on recorded crime statistics. The level of bribery crime per 100,000 inhabitants in Lithuania's largest cities was also compared. It was concluded that a smaller number of criminally active residents in cities was not a factor determining the decreasing level of bribery crime, just as a larger number of criminally active residents in cities was not a factor determining the increasing level of bribery crime. Furthermore, when compared to other countries based on the CPI index, Lithuania ranks in the middle. Its scores (CPI 2024 – 63 points) are above the global average (2024 – 43) and place it roughly in the middle of the European Union, but it still lags behind the most transparent countries (e.g., Denmark – 90 points).

In Chapter 3, an overview of the characteristics of individuals suspected or accused of bribery, based on Lithuanian data, revealed that men aged 40–59 with a university degree who worked as civil servants were more frequently suspected of bribery, whereas in cases of bribery, it was observed that men aged 40–59 with a secondary education or a university degree, working in non-governmental institutions or companies, were most frequently suspected of committing this criminal offense.

In Chapter 4, while analyzing the internal and external factors influencing the emergence and prevalence of bribery, it was concluded that the prevalence of bribery is determined by complex and interrelated factors, which encompass administrative, economic, political, personal, and sociocultural aspects.

After reviewing the control and prevention of bribery in Chapter 5, it was concluded that effective bribery prevention is based on a comprehensive set of measures, including the elimination of legal loopholes, the strengthening of institutional oversight, and the fostering of a culture of integrity. Only when transparency becomes the standard of practice and controls are effectively enforced does bribery become an unlikely occurrence rather than a common practice.

Chapter 6 presents the methodology of the empirical study and the results obtained. After evaluating the results of all respondents (117), it was found that more men (19 respondents) had given bribes than women (11 respondents), but fewer men (5 respondents) had accepted bribes than women (14 respondents). Most respondents indicated that they had given bribes in healthcare facilities, the construction sector, the private sector, and to the police. Healthcare facilities and the private sector were also mentioned among respondents who had accepted bribes, and education stood out as well.²⁰³

²⁰³Vertimui naudota DI „DeepL“ programa, žiūrėta 2026 m. gegužės 11 d. <https://www.deepl.com/en/translator/l/en/lt>

Kyšininkavimo nusikalstamų veikų veiksmų tyrimo anketa

Gerbiamas Respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto, Teisės mokyklos, Baudžiamosios teisės ir kriminologijos Magistrantūros studijų II kurso studentė, rašau Magistro baigiamąjį darbą tema „Kyšininkavimo kriminologinė charakteristika Lietuvoje“.

Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti veiksmus, dėl kurių asmenys duoda ir ima kyšius²⁰⁴ bei veiksmus, sulaikančius nuo šių veiksmų. Tyrimo metu surinkti duomenys bus panaudoti Magistro baigiamajame darbe, analizuojant kyšininkavimo nusikalstamų veikų veiksmus skirtingose asmenų grupėse.

Ši apklausa yra anoniminė. Atsakydami į klausimus užtruksite iki 5 minučių laiko.

Prašau Jūsų atsakyti į apklausoje pateiktus klausimus, pasirenkant vieną ar kelis tinkamus atsakymus arba juos įrašant.

1. Jūs esate:

- ☐ Vyras
- ☐ Moteris

2. Jūsų amžius:

- ☐ 14-15 metų
- ☐ 16-17 metų
- ☐ 18-20 metų
- ☐ 21-24 metai
- ☐ 25-29 metai
- ☐ 30-39 metai
- ☐ 40-59 metai
- ☐ 60 metų ir vyresnis

3. Jūsų išsilavinimas:

- ☐ Pradinis
- ☐ Pagrindinis
- ☐ Vidurinis
- ☐ Profesinis
- ☐ Aukštesnysis/aukštasis neuniversitetinis
- ☐ Aukštasis universitetinis

4. Jūsų užimtumas:

- ☐ Dirbantis valstybės ar savivaldybės įstaigoje ar įmonėje
- ☐ Pareigūnas:
- ☐ Policijos
- ☐ Prokuratūros

²⁰⁴ Kyšis yra neteisėtas materialus ar nematerialus atlygis (pinigai, dovanos, paslaugos), siūlomas ar duodamas valstybės tarnautojui ar kitam asmeniui, siekiant paveikti jo sprendimus.

- Valstybės saugumo departamento
- Valstybės sienos apsaugos tarnybos
- LR muitinės
- Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos
- Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento
- Specialiųjų tyrimų tarnybos
- LR krašto apsaugos ministerijos
- Lietuvos kalėjimų tarnybos
- Kitos valstybinės institucijos ar įmonės pareigūnas
- Valstybės tarnautojas
- Sveikatos apsaugos sistemos darbuotojas
- Švietimo sistemos darbuotojas
- Nevalstybinės įstaigos ar įmonės darbuotojas
- Buhalteris
- Karys
- Privataus sektoriaus darbuotojas
- Pensininkas
- Nedirbantis
- Kita _____ (įrašykite)

5. Ar esate davęs (-usi) kyšį 2025 metų laikotarpyje?

- Taip
- Ne

6. Jeigu esate davęs (-usi) kyšį, kokia išraiškos forma tai buvo? Pažymėkite visus tinkamus atsakymus.

- Saldainiai
- Gėlės
- Dovanų čekiai
- Alkoholiniai gėrimai
- Pinigai
- Automobilis
- Brangenybės
- Paslaugos (pvz., remontas)
- Teisė į turtą
- Teigiamas asmens pristatymas žiniasklaidoje
- Kita _____ (įrašykite)

7. Jeigu esate davęs (-usi) kyšį, tai kokioje srityje?

- Teisėsauga/teisėtvara
- Sveikatos apsauga/gydymo įstaigos
- Švietimas
- Teismai
- Partijos/politikai
- Savivaldybės

- Prokuratūra
- Policija
- Energetika
- Statybų sektorius
- Privatus sektorius
- Žiniasklaida
- Kita _____ (įrašykite)

8. Jeigu estate davęs (-usi) kyši nurodytu laikotarpiu, tuomet kiek kartų?

- 1 kartą
- 2 kartus
- 3-4 kartus
- 5 ir daugiau kartų

9. Dėl kokios priežasties davėte kyši? Pažymėkite visus tinkamus atsakymus. (Jeigu kyšio nesate davęs (-usi), klausimą praleiskite).

- Siekiant greičiau susitvarkyti dokumentus
- Siekiant gauti leidimus
- Siekiant geresnės kokybės/dėmesio (medicinoje)
- Išvengti ilgų eilių pas gydytojus
- Siekiant priimti Jums palankų sprendimą
- Siekiant gauti atitinkamą darbo poziciją
- Siekiant laimėti konkursą ar viešą pirkimą
- Išvengti baudos ar atsakomybės
- Spaudimas iš pareigūnų duoti kyši
- Jautėte, kad be kyšio nieko nepasieksite norimoje situacijoje
- Laikote „dovanėles“ ar „padėką“ priimtinu elgesiu, nelaikote to kyšiu
- Kita _____ (įrašykite)

10. Jeigu kyšio nesate davęs (-usi), kas Jus sulaukė nuo šio veiksmo? Pažymėkite visus tinkamus atsakymus.

- Kyšio davimas prieštarauja Jūsų vertybėms ir moraliniams principams. Tikite, kad paslaugos turi būti suteiktos sąžiningai, be papildomų „dovanų“.
- Pasitikėjimas institucijomis ir sistema.
- Manote, kad kyšio davimas yra nusikalstama ir neleidžiama veika.
- Bijote būti nubaustas už kyšio davimą, teisinių pasekmių, baudžiamosios atsakomybės.
- Suprantate, kad kyšis ne visada garantuoja geresnį rezultatą, o kartais tik skatina tolesnį reikalavimą.
- Manote, kad galima pasiekti rezultatų ir be kyšio davimo.
- Gaila pinigų arba neturite papildomų lėšų nelegaliam atlygiui.
- Manote, kad kyšio siūlymas ar davimas žemina ir patį asmenį, ir asmenį, kuriam duodamas kyšis.
- Kita _____ (įrašykite)

11. Ar esate ėmęs (-usi) kyšį 2025 metų laikotarpyje?

- ☐ Taip
- ☐ Ne

12. Jeigu esate ėmęs (-usi) kyšį, kokia išraiškos forma tai buvo? Pažymėkite visus tinkamus atsakymus.

- ☐ Saldainiai
- ☐ Gėlės
- ☐ Dovanų čekiai
- ☐ Alkoholiniai gėrimai
- ☐ Pinigai
- ☐ Automobilis
- ☐ Brangenybės
- ☐ Paslaugos (pvz., remontas)
- ☐ Teisė į turtą
- ☐ Teigiamas asmens pristatymas žiniasklaidoje
- ☐ Kita _____ (įrašykite)

13. Jeigu esate ėmęs (-usi) kyšį, tai kokioje srityje dirbdamas (-ma)?

- ☐ Teisėsauga/teisėtvara
- ☐ Sveikatos apsauga/gydymo įstaigos
- ☐ Švietimas
- ☐ Teismai
- ☐ Partijos/politikai
- ☐ Savivaldybės
- ☐ Prokuratūra
- ☐ Policija
- ☐ Energetika
- ☐ Statybų sektorius
- ☐ Privatus sektorius
- ☐ Žiniasklaida
- ☐ Kita _____ (įrašykite)

14. Jeigu esate ėmęs (-usi) kyšį nurodytu laikotarpiu, tuomet kiek kartų?

- ☐ 1 kartą
- ☐ 2 kartus
- ☐ 3-4 kartus
- ☐ 5 ir daugiau kartų

15. Dėl kokios priežasties ėmėte kyšį? Pažymėkite visus tinkamus atsakymus. (Jeigu kyšio nesate ėmęs (-usi), klausimą praleiskite).

- ☐ Už priimtą kitam asmeniui palankų sprendimą (pvz., darbo pozicija, leidimai, konkursai, viešieji pirkimai ir kt.).
- ☐ Už asmens kaip paciento greitesnį patekimą pas reikiamus specialistus (pvz., gydytoją).

- Papildomi pinigai ar kita materialinė nauda.
- Manote, kad nebūsite nubaustas už kyšio ėmimą, nebijote teisinių pasekmių, baudžiamosios atsakomybės.
- Nemanote, kad kyšio ėmimas yra nusikalstama ir neleidžiama veika.
- Laikote „dovanėles“ ir „padėką“ priimtinu elgesiu, nelaikote to kyšio ėmimu.
- Manote, kad valstybės kontrolės sistema yra silpna, trūksta skaidrumo ar bausmės retai taikomos, todėl manote, kad būti pagautam yra maža rizika.
- Gaunate mažas pajamas (žemas atlyginimas), todėl kyšio ėmimas Jums kaip „papildomas pajamų šaltinis“.
- Laikote kyšio ėmimą neformalia norma („visi taip daro“), kadangi kolegos taip daro ir lieka nenubausti, manote, kad kyšio ėmimas yra priimtina praktika.
- Kita _____ (įrašykite).

16. Jeigu kyšio nesate ėmęs (-usi), kas Jus sulaikė nuo šio veiksmo? Pažymėkite visus tinkamus atsakymus.

- Kyšio ėmimas prieštarauja Jūsų vertybėms ir moraliniams principams. Tikite, kad paslaugos turi būti suteiktos sąžiningai, be papildomų „dovanų“.
- Manote, kad kyšio ėmimas yra nusikalstama ir neleidžiama veika.
- Bijote būti nubaustas už kyšio ėmimą, teisinių pasekmių, baudžiamosios atsakomybės.
- Jums svarbi Jūsų reputacija ir karjera. Norite, kad žmonės Jumis pasitikėtų. Manote, jog neverta rizikuoti savo pasiekimais dėl „papildomo atlygio“.
- Jūsų pajamos yra stabilios ir pakankamos gyventi oriai, todėl rizika dėl kyšio ėmimo atrodo to neverta.
- Skaidri sistema, kontrolė, auditai, aiškos procedūros Jūsų darbo vietoje, įtakoja tai, jog kyšio ėmimas tampa daug sunkesnis.
- Pasitikite valstybės kontrolės sistema.
- Manote, kad kyšio ėmimas ne visada garantuoja geresnį rezultatą, o kartais tik skatina tolesnį reikalavimą.
- Manote, kad galima pasiekti rezultatų ir be kyšio ėmimo.
- Manote, kad kyšio ėmimas žemina asmenį.
- Bijote kolegų, šeimos ar visuomenės pasmerkimo.
- Kita _____ (įrašykite)

Dėkoju už atsakymus.